

2 347.96
(497.1)

1530

СПОМЕНИЦА

СКУПШТИНЕ УДРУЖЕЊА СУДИЈА
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ОДРЖАНЕ 9 ЈУНА 1935 ГОДИНЕ У БЕОГРАДУ

UREDIO
STOJAN JOVANOVIĆ

PREŠTAMPANO IZ „PRAVOSUDA“

БЕОГРАД, 1935.

ŠTAMPARIJA Ž. MADŽAREVIĆ, CARA NIKOLE II BR. 28.

Уведено у књижевни инвентар бр. 2823

1 јануар 1935 год.

Београд.

СПОМЕНИЦА

СКУПШТИНЕ УДРУЖЕЊА СУДИЈА
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ОДРЖАНЕ 9 ЈУНА 1935 ГОДИНЕ У БЕОГРАДУ

По налогу Његовог Краљевског Високог
Суда Клема-Намесника част ми је изјавити
захвалност на изреченој одлуци и верности
поднесеним Његовом Величанству Краљу и
Краљевском Дому на годишње скупштине Удру-
жења судија и државних тужиоца Краљевине
Југославије у Београду.

U R E D I O

STOJAN JOVANOVIĆ

Господи ПРЕШТАМПАНО ИЗ „ПРАВОСУДА“

РУСОМИРУ М. ЈАНКОВИЋУ
касационом судији

председнику скупштине Удружења судија и
државних тужиоца Краљевине Југославије

БЕОГРАД

БЕОГРАД, 1935.

ŠTAMPARIJA Ž. MADŽAREVIĆ, CARA NIKOLE II BR. 28.

ПОЗДРАВ ПРЕТСЕДНИКА КОМИТЕТА ЗА ПРАВНИКА
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Београд, 11 јуна 1935 год.
Београд, 11 јуна 1935.

Господине,

По налогу Његовог Краљевског Височанства Кнеза-Намесника част ми је изјавити захвалност на изразима оданости и верности поднесеним Његовом Величанству Краљу и Краљевском Дому са годишње скупштине Удружења судија и државних тужиоца Краљевине Југославије у Београду.

Министар Двора,
Милан Антић, с. р.

Господину

РУСОМИРУ М. ЈАНКОВИЋУ
касационом судији

претседнику скупштине Удружења судија и државних тужиоца Краљевине Југославије

БЕОГРАД

ПОЗДРАВ ПРЕТСЕДНИКА КОНГРЕСА ПРАВНИКА
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Београд, 7 јуна 1935.

Драги Господине Претседниче,

Примио сам Ваш позив за редовну годишњу скупштину Удружења судија, па Вам на пажњи захваљујем. Жалим што услед велике преоптерећености пословима нећу бити у могућности, да лично присуствујем. Скупштини желим најлепши успех.

Са поздравом,
Др. М. М. Стојадиновић, с. р.

Господину

РУСОМИРУ ЈАНКОВИЋУ
претседнику Удружења судија

Београд

ПОЗДРАВ ПРЕТСЕДНИКА САВЕЗА БУГАРСКИХ
АДВОКАТА

Господин

РУСОМИР ЈАНКОВИЋ
претседник Удружења судија

БЕОГРАД

У име Савеза бугарских адвоката поздрављам Вашу годишњу скупштину

Фаденхехт

ОТВАРАЊЕ СКУПШТИНЕ

ПОЗДРАВНИ ГОВОР ПРЕТСЕДНИКА УДРУЖЕЊА Г. РУСОМИРА ЈАНКОВИЋА

касационог судије

Поштовани изасланици, гости и драге колеге,

Отварам седницу IV редовне скупштине Удружења судија Краљевине Југославије.

Потреба наше организације и дужности које проистичу из Правила нашег Удружења судија наложиле су нам да одредимо данашњу скупштину и да позовемо све чланове из целе земље да на исту дођу.

Пре сваког даљег рада учинимо дужан пијетет и сећање на личност великог вође удруженог југословенског народа, сетимо се Великог Краља мученика блаженопочившег витешког Александра I, ујединитеља, Краља у чије смо име ми судије до скоро правду изрицали, Краља реформатора нашег законодавства. У тој цељи објављујем минут ћутања да би смо у мислима били с њим и с његовим великим делима..... Нека је слава Великом Краљу.... Предлажем Вам, да једна делегација од 20 лица посети Опленач и пошто се поклони гробу Великог Краља, положи у име скупштине удружења судија венац у знак нашег дубоког поштовања, љубави и оданости.

У дубокој тузи нашој за пок. Краљем нашли смо утеху и наду. На престо је одмах ступио младолетни мезимац и првенац његов, Његово Величанство Краљ Петар Карађорђевић II, који на крилу матере своје, узвишене Краљице мајке развија своје физичке и умне силе док једнога часа у пуном сјају не замени свога Великог оца.

Поздравимо Његово Величанство ускликом : Да живи Његово Величанство Краљ Петар II.

Ја мислим да погађам Ваше мишљење и зато Вам предлажем да Његово Величанство са овога места поздравимо и депешом следеће садржине :

Његовом Величанству Краљу Петру II.

Судије и државни тужиоци редовних судова искупљени данас у престоници из свих крајева миле нам и ује-

дињене Краљевине, хитају да Вас, Ваше Величанство, са пуно одушевљења најискреније поздраве и да Вам пожелe дугу и срећну владавину.

Изричући правду у Ваше име, судије ће уложити све своје умне силе, да у нашој држави трајно царује пуна законитост, правда и апсолутна једнакост у славу Вашег имена, и за срећу и напредак наше земље и народа.

Претседник Удружења
Судија Краљевине Југославије

Русомир М. Јанковић
Судија Касационог суда

Поздрављам све изасланике, који нам својим присуством чине част, госте и чланове удружења не само овде присутне већ и оне који су спречени службеним дужностима остали на својим местима, а за које сам уверен да су у мислима с нама и да у накнаду за отсуство пружају пуну солидарност за све одлуке које скупштина донесе. Живели.

Драге колеге, данас су тешки дани и за државу а камо ли за поједине друштвене редове. И ми смо судије последњих година много изгубили што смо имали, и у погледу права и награде за рад, али с друге стране имамо и оправдана разлога да се надамо да ћемо једнога дана повратити све изгубљено.

Хвала Вам што сте посетили скупштину на којој ћемо хладно и достојанствено, како приличи судијама, да претресемо наша горућа питања, и да и овом приликом дамо доказа наше љубави према струци и нашој уједињеној држави.

А наш интиман колегијални састанак и разговори које будемо водили отвориће душе и срца наша, створиће нам могућност бољег упознавања, љубави и поверења, а појачаће и нашу везу и солидарност за акције које нас чекају.

Поштовани скупе

Суверена државна власт изражава се кроз три гране власти: законодавну, коју врше Краљ и Народно Претставништво, управну коју врши Краљ преко одговорних министара по одредбама Устава и судску власт коју врше судови. Њихове пресуде и решења изричу се и извршују у име Краља на основу закона.

Све ове власти носиоци су државног ауторитета који оне треба несебично да чувају и пазе и да се у своме раду крећу по линијама или круговима које Устав и закони обележавају.

Природно је да међу њима треба да постоји нужна хармонија као услов да би се државни ауторитет високо дизао, да би импонирао и поштовање изазивао.

Судска власт прибавља ауторитет државној власти савесном, стручном и правилном применом постојећих законских прописа.

У поремећеним и изукрштаним правним односима закони су регулатори који наређују како ће се ти односи расправити. Закони наређују како ће се права признавати или ништити. Закони наређују како ће се учињена казнима дела кажњавати. Кроз судске одлуке, пресуде и решења, утврђује се правни поредак потребан за развитак сваке уређене друштвене заједнице.

Судске одлуке треба да буду тако изречене да у себи носе правду и правичу да би биле поштоване и признане. А судови који их изричу створиће код грађана поверење према себи и носиоцима судске власти као органима њеним.

Та вера у судове треба да је непоколебљива. Вера је судовима нужан сок који их одржава и крепи да у своме тешком задатку истрају.

Судови ће заслуживати поверење ако буду добро организовани, ако судије имају сталност и непокретност, ако су у изрицању правде независни и ако су материјално обезбедени. Ово су нужни постулати за добро уређење судова како код других високо правно уређених држава па тако и код нас. Истина је да је код нас сталност у служби суспендована до 3 септембра 1936 г. када се аутоматски враћа судијама који се тада затекну на дужностима.

Знајући значај сталности у служби судство је на свима својим скуповима, конференцијама и скупштинама истрајно и са чистим уверењем подвлачило потребу поштовања тога принципа. Судство је увек објављивало овај принцип сталности у служби као нужан услов за просперитет правосудне струке уверено у оправданост истог не само себе ради већ ради општег земаљског интереса, кредита земље, гласа који ће судови имати и поверења које ће се према судским одлукама изражавати, ради учвршћивања правног поретка нужног за развијање народних сила за срећу и благостање нашег уједињеног народа. Ми немамо сталности за сада па отуда и брига и старање за исту. Наше тражење да се сталност цени и уважава што се више може и да се дискреционо право Министрово што мање упражњава и само онде где интерес државе и само императивни интерес државе захтева, такође је оправдано када се посматра као услов за успех у правосуђу.

Ми смо народ који је осетио ропство и неправду и за то му је правда драга.

Ми се нисмо развили у техници и неким другим знањима али смо показали нарочиту способност у стварању великих дела. У организовању војне силе, у борбама за националне идеале, у истицању и поштовању правде и истине, наш је

уједињени народ од доба Немањића до данашњих дана достигао високи степен у своме развиту који не смео ничим и ни под каквим изговорима да спречавамо или спутавамо. Напротив нашем развиту треба да дамо могућност полета, за срећу целог народа.

Важно је бити херој у рату али не мање и херој у миру. Судство мора да води борбу по где када на два фронта да би одолило навалама и искушењима. У тој борби оно је принуђено да зове у помоћ и остале државне факторе и грађане код којих и ради којих егзистира. Судство има права на апел пошто се и на њега апелује. Али није довољан само апел већ да сваки врши своју дужност и пружа искрену сарадњу и потпору да правосуђе буде на висини коју оно заслужује.

„Чувајмо Југославију” то је позив хероја који је за њу живот свој дао. Наш завет на овај позив опомиње нас да извршимо смотру над нама самима и уверимо се да ли смо исправни и на добром путу.

У судској струци од часа када смо постали зависни по вишем закону државне нужде, коју смо разумели, десиле су се појаве које заслужују општу пажњу. Поставља се начелно питање да ли су сва отпуштања, премештаја, пензионисања и постављења судија по све оправдана и да ли су последица неодољивог државног императива. Да ли је утврђена одговорност за све који су што претрпели? Да ли је од многих позваних довољно чуван и штићен ауторитет судских органа? Да ли је било случајева да све судије нису уживале потребну слободу као остали грађани? Дали сваки судија ужива потребан мир и спокојство без чега се не да замислити вршење деликатне судијске дужности? Да ли је судија који суди у парници држави, фактору државном, политичком функционеру, и другим малим и великим друштвеним силама довољно заштићен.

Кад се све напред изложено узме у обзир и оцену онда је појмљиво што је судство било пријатно изненађено декларацијом Краљевске Владе од прошле године у којој је у погледу судства речено: „Добро правосуђе је темељ сваке добро уређене државе. Правни поредак и законитост морају бити у потпуности обезбеђени.” Ми стога можемо свечано да изјавимо да судство без резерве ставља на расположење све своје силе за стварање доброг правосуђа, јер је добро правосуђе идеал носиоцима правосудне струке.

IZVEŠTAJ UPRAVNOG ODBORA UDRUŽENJA SUDIJA

Dr. Luka Kravina, zamenik višeg državnog tužioca

Visoko cenjena skupštino,

Uprava koju ste Vi svojim jednoglasnim poverenjem izabrali na dan 6 juna 1933 god. imala je visoku svest i duboko osećanje dužnosti prema zadatku, koji ste joj izvolili postaviti u rezoluciji donesenoj na prošloj godišnjoj skupštini. I ne samo to, još i više. Uprava sudijskog reda, svuda i na svakom mestu, i u svakom trenutku, bila je svesna ogromnog značaja, koji sudijski red ima u društvu kao što je bila svesna i funkcija toga društvenog reda tako značajnih za duševni mir i spokojstvo građana i državni autoritet.

Obuzeta ovom svešću i angažovana izborom da rezoluciju prošle skupštine ostvari Uprava sudijskog reda je sa puno volje, energije i istrajnosti za sve ovo vreme radila na ostvarenju Vaših želja izraženih u rezoluciji, uverena da radom na njenom ostvarenju radi istovremeno na korist naroda i države, kojoj je sudijski red permanentno odan.

O svemu onome što je Uprava uradila za vreme dok je trajalo visoko poverenje skupštine podneće se ovoj skupštini izveštaj ali ako Uprava, u svemu, nije ostvarila Vaše želje, ili podbacila Vaša očekivanja, ne činite nju odgovornom, jer neuspesi ne leže u njevoj anemičnoj volji, bez energičnosti ili neistrajnosti, već u opštim prilikama i često u neslaganju u neshvatanjima između Uprave, koja Vas je častno predstavljala, i faktora nadležnih da istaknuta pitanja reše.

Uprava će Vam dokaze o svemu ovome podneti u niže izloženom izveštaju koji će obuhvatati:

- I. Rad Uprave na unutarnjoj organizaciji;
- II. Kolaboraciju Udruženja sudija sa ostalim pravničkim Udruženjima i korporacijama;
- III. Rad Uprave na staleškim potrebama i pitanjima, i
- IV. Rad na osnivanju Potpornog fonda.

Odmah posle održane treće redovne godišnje skupštine Uprava je pozvala sve sekcije, da povedu u svojim područjima živu akciju za upis novih članova i osnivanje potrebnog broja pododбора. Ovaj poziv Uprava je u toku prošlog poslovnog perioda ponovila u više mahova. Danas možemo konstatovati, da postoje u svima sedištimaa Apelacija sekcije Udruženja pa i u Splitu, gde jednio nije bilo sekcije Udruženja.

Polazeći sa gledišta, da se takva organizacija može da održi samo onda ako su sekcije u stalnom dodiru sa Centralom, Uprava je stalno obavestavala sekcije o svom radu pa i o svemu onome što je smatrala da je od interesa za sekciju. S druge strane i sekcije su bile u vezi sa Centralnom Upravom pa treba istaći, da su sekcije Ljubljana, Sarajevo a donekle i Beograd bile u tom pogledu dosta agilne. Veze sa Splitom, Zagrebom te Novim Sadom

bile su povoljne — samo u sekcijama Podgorica i Skoplje zavladała je u poslednje vreme stagnacija.

Uprava je održala u toku prošlog poslovnog perioda preko dvadeset sednica, od toga dve pune sednice na kojima su učestvovali i članovi Uprave van Beograda. Pored toga održala je prilikom smrti Blaženopočivšeg Kralja Aleksandra svečanu komemorativnu sednicu uz prisustvo sudija, državnih tužilaca i ostalog sudskog osoblja iz Beograda. Na toj sednici održao je g. predsednik Udruženja komemorativni govor u kome je naročito istakao značajan rad pokojnog Kralja kome sudstvo duguje najveću blagodarnost i priznanje za unifikaciju našeg zakonodavstva. Pročitana je telegram saučesća bugarskih sudija a posle Sednice upućen je telegram saučesća Uprave Njezinom Veličanstvu Kraljici. Na ostalim sednicama Uprave pretresala su se sva staleška pitanja.

U mesecima februaru i martu prošle godine održao je generalni inspektor Ministarstva unutrašnjih poslova g. dr. Goršič, po molbi Uprave, u dobro posećenih predavanja o novom građanskom postupku, čime je nesumnjivo veoma zadužio sudijski red, koji mu i ovim putem odaje priznanje i hvalu.

Pored toga uzela je Uprava živog učesća u radu ostalih pravnčkih udruženja i korporacija kako u zemlji tako i u inostranstvu. Uprava je učestvovala na Kongresu pravnika i skupu sudija Slovenskih država u Bratislavi meseca septembra 1933 godine. Gospodin predsednik Udruženja održao je na tom Kongresu odnosno skupu sudija pozdravni govor u ime našeg Udruženja. U toku toga Kongresa održavane su naročito tesne i veoma srdačne veze između naših i bugarskih pravnika. Prilikom dolaska bugarskih pravnika u Beograd, srdačno dočekani od naših pravnika, društvo za međunarodno pravo priredilo je bratskom bugarskom pravništvu svečani banket — posle čega su u bratskom, veselom oduševljenju naši pravnici sa bugarskim otputovali lađom do Bratislave.

Meseca jula 1934 godine održan je pravnički sastanak u Sofiji. I na ovom sastanku učestvovali su članovi našeg Udruženja, aktivno saradujući na pripremama za put u Sofiju.

Prilikom održanog pravničkog kongresa u Zagrebu meseca septembra prošle godine nameravala je Uprava sazvati godišnju skupštinu u okviru toga Kongresa. Ali pošto se većina sekcija izjasnila protiv toga s motivacijom, da bi skupština sudija mnogo izgubila u svom značaju samostalne korporacije i time oslabila utisak koji se očekuje, Uprava je od te svoje namere odustala. Ali ipak Uprava je iskoristila dane Kongresa u Zagrebu i zakazala i održala skup sudija sa predavanjem g. dr. *Adama Lazarevića* o temi „Položaj i uloga sudije u savremenoj državi”. Na taj skup pozvane su i bugarske, čehoslovačke i poljske sudije. Dakle održan je prvi skup slovenskih sudija, što je za vezu i istoriju naše struke od značaja. Što se tiče dočeka bugarskih sudija i pravnika-učesnika na Pravničkom kongresu u Zagrebu, treba naročito istaći, da su baš sudije uložile sav svoj trud, da dočeci priređeni bu-

garskim pravnicima kako u Beogradu tako i na pojedinim stanicama budu dobro aranžirani. Uprava je pozvala pismeno sve starešine i predsednike sudova u mestima gde su bugarski pravnici prolazili, da organizuju pristojan doček Bugarima uz pripomoć lokalnih faktora i pravnika iz dotičnih mesta. Ova akcija potpuno je uspela.

Najveću pažnju posvetila je Uprava vazda našim staleškim potrebama i pitanjima te iskoristila svaku zgodnu priliku da realizuje sve naše odnosne zahteve i predloge sadržane pod tač. 4. rezolucije prošle skupštine. U ovome referatu ograničicu se samo na glavne tačke rada Uprave po ovim pitanjima.

Kao što je poznato zaključilo se na prošloj skupštini da Uprava otštampa o svom trošku sve referate održane na godišnjoj skupštini kao i rezoluciju u zasebnoj knjizi — „Spomenici“ i istu dostavi na sva merodavna mesta. U izvođenju zaključka skupštine Spomenica je dostavljena g. predsedniku Ministarskog saveta, predsednicima senata i narodne skupštine, gospodinu Ministru pravde i svima narodnim poslanicima i senatorima-pravnicima. Sem toga na dan 25-VI-1933 god. zasebna delegacija posetila je gospodina Ministra pravde te mu i lično skrenula pažnju na našu spomenicu i na sve opravdane zahteve sudija sadržane u rezoluciji.

Prilikom donošenja finansijskog zakona za godinu 1934/35 dostavila je Uprava svoje predloge zakonodavnom Odelenju Ministarstva pravde s molbom da se isti unesu u vidu amandmana u finansijski zakon. Pri tome posvetila je naročitu pažnju izmeni §-a 258 Zakona o činovnicima i poboljšanju stanja sudijskog pomoćnog osoblja. No, Ministarski savet je sve te naše predloge odbio. U finansijski zakon uneta su samo dva amandmana od važnosti za sudijsku organizaciju a to su: amandman o formiranju Sreskih i Okružnih sudova u Južnoj Srbiji i Crnoj Gori i amandman koji se odnosi na podizanje palate pravde u Beogradu za koje je Uprava već ranije uputila zasebnu pretstavku (g. Ministru pravde i g. Predsedniku opštine grada Beograda. Od kolikog su značaja i važnosti ova pitanja ostavljamo oceni skupštine. Nadalje imala je Uprava u vidu i sledeća pitanja: pitanje godišnjeg odmora za vreme sudijskih ferija, pitanje radnog vremena u sudovima i pitanje sistematizacije koje je u poslednje vreme postalo aktuelno. Po tim pitanjima posetio je g. predsednik uprave lično g. Ministra pravde. Što se tiče odmora uspeo se, da je g. Ministar pravde produžio i proširio na sve Apelacije raniji svoj raspis o podeljivanju odsustva preko zakonskog roka za odmor. U pogledu odsustva dežurnim sudijama u tom raspisu doduše izričito nije ništa navedeno ali se uvela praksa, da predsednici Apelacija mogu odobravati dežurnim sudijama, odgovarajući odmor po privatnom poslu pored zakonom određenog vremena za odmor *posle* sudijskih ferija. Po pitanju radnog vremena i sistematizacije prihvatio je g. Ministar iznete razloge te obećao da će iste izneti u Ministarskom savetu.

Što se tiče materijalnog poboljšanja sudijskog staleža Uprava

je stalno skretala pažnju g. Ministru na to, da su materijalne prilike sudija apsolutno neizdržljive, naročito zbog toga što sudija nema a niti može da ima ma kakve sporedne zarade a s uvođenjem novog zakonodavstva njegov se posao znatno povećao. Uvek se naglašavalo i naglašava, da bi sudije trebalo izdvojiti iz činovničkog zakona i za njih doneti poseban zakon. Ali s obzirom na poznato finansijsko stanje u državi nije se u tom pogledu ništa postiglo.

Uprava Udruženja smatra još uvek, da je jedna od glavnih grešaka od kojih pati sudijski stalež okolnost, da su sudije i državni tužioci obuhvaćeni u činovničkom zakonu. Stoga je Uprava iskorišćavala svaku priliku, koja joj se ukazala, da g. Ministru i drugim merodavnim faktorima skrene pažnju na potrebu donošenja novog zasebnog zakona o sudijama i državnim tužiocima.

Konačno treba još napomenuti, da je Uprava iskoristila banke, koji je na dan 5-VI-1934 godine priredila u čast pretstavnik Kasacionih sudova, koji su uzeli učešća u prvoj punoj sednici Kasacije, a na koji je pozvala i g. Ministra pravde, da preko svog predsednika g. Rusomira Jankovića pred širim forumom a u prisustvu oko 80 sudija i državnih tužilaca kao i g. Ministra pravde podvuče kardinalne naše zahteve: „da se što pre donese nov posebn sudijski zakon, kojim će biti regulisan u svemu položaj sudijskog reda kao organa vlasti. Taj zakon treba da osigura nezavisnost, stalnost i nepokretnost sudija i da reguliše pitanje automatskog unapređenja i materijalnog obezbeđenja kako bi se time omogućila efikasnost uvođenja novog zakonodavstva u život”.

G. predsednik Rusomir Janković odlučno je naglasio, da sudijski stalež ne odstupa od ovih zahteva do potpunog njihovog ostvarenja i zamolio prisutnog g. Ministra pravde, da bude tumač tih naših zahteva u Ministarskom savetu.

Povodom penzionisanja 14 sudija i državnih tužilaca u Sarajevu meseca oktobra 1934 godine, koje se izvršilo bez prethodnog disciplinskog isleđenja, a u vezi sa krivičnom istragom protiv Kadića i drugova posetila je u prvoj polovini meseca novembra 1934 godine deputacija sastojeća se iz predsednika Uprave, predsednika sekcije Sarajevo g. Lesića i g. Paljića kao člana Centralne uprave g. Ministra pravde te mu podnela usmenu prestavku.

Premda su u toj prestavci izneti naši pogledi na sudijsku stalnost koje smo vazda podjednako i u svim prilikama zastupali ipak se g. Ministar pravde nije saglasio sa izlaganjima deputacije. Obavešteni smo, da je g. Ministar pravde do sada iz gore pomenutog broja penzionisanih sudija i državnih tužilaca reaktivirao dva državna tužioca u Sarajevu.

Povodom ovog penzionisanja i učestalih premeštaja i penzionisanja sudija i u ostalim područjima, Uprava je održala više sednica i pretresala šta treba još da se preduzme po ovom pitanju. Donela je zaključak, da se 4 marta 1935 god. održi konferencija sudija sa predavanjem g. Dušana Jankovića, sudije Apelacionog

suda o temi „Socialna i državna važnost sudske vlasti i nezavisnosti sudije — sa diskusijom”. Posle održanog predavanja razvila se živa diskusija i kritika po gore pomenutom pitanju, sa tendencijom da se javnosti skrene pažnja na položaj našeg staleža. Ali ni to nije imalo željenog uspeha pošto štampa nije donela sa ove konferencije ono što se želelo. Stoga se zaključilo, da Uprava iznese pitanje učestalih premeštaja i penzionisanja pred redovnu godišnju skupštinu da ona zauzme svoje gledište i donese potrebne zaključke šta treba još da se preduzme da se u buduće spreče premeštaji, penzionisanja i otpuštanja iz službe bez utvrđene krivice.

Konačno bilo bi još od važnosti napomenuti da je Uprava uspela da se na dnevni red idućeg pravničkog kongresa koji će se održati septembra meseca u Beogradu stavi kao prvi referat tema »O jemstvima sudijske nezavisnosti« s namerom da se na taj način da glavnim našim pitanjima najširi publicitet.

Na prošloj redovnoj skupštini bila je ovlašćena Uprava da što pre organizuje osnivanje Potpornog fonda za slučaj smrti i bolesti svojih članova. Odmah posle održane skupštine pristupilo se izvršenju toga zadatka. Uprava je pozvala — i to ponovno — sve sekcije da prouče to pitanje i da joj dostave svoje predloge i mišljenja kako bi ona imala potreban materijal za izvršenje zaključaka godišnje skupštine — naročito s toga što se godišnja skupština nije izjasnila na kakvim principima ima da se osnuje takav fond: po sekcijama ili centralno, obavezno ili neobavezno za članstvo.

Sekcija Ljubljana, gde već postoji od ranije neka vrsta posmrtnog fonda, izjavila je u pismu od 25/VII. 1933 god. da smatra za neoportuno da se osnuje Centralni fond za slučaj smrti jer bi se članstvo njihove sekcije tome protivilo, jer njihov sekcijski fond do sada funkcioniše povoljno, pa se osnivanjem *Centralnog* fonda za slučaj smrti ulozi uplaćeni od njihovih članova ne bi mogli uzeti u obzir kod novog fonda. U pogledu osnivanja fonda za slučaj bolesti pak postoji u Dravskoj banovini znatan broj takvih fondova koji nude svojim članovima potporu pod povoljnim uslovima a jedan deo članova njihove sekcije već je učlanjen kod tih fondova; stoga preporučuje sekcija Ljubljana, da se prepusti pojednim sekcijama osnivanje fondova za slučaj smrti, u pogledu fonda za slučaj bolesti pak neka članovi pristupe odnosnim već postojećim takvim fondovima u pojedinim banovinama.

Pismom od 3/IV. 1935 god. pak izveštava sekcija Ljubljana Upravu, da i njihov fond ne funkcioniše više onako kao do sada i da znatan deo članova — osobito mlađi članovi — ne uplaćuju određene uloge a sekciji nedostaje sredstva, da ih na to prisili osobito, što je članstvo toga fonda neobavezno.

Da se osigura existencija pomenutog fonda sekcija Ljubljana zaključilo se na godišnjoj skupštini te sekcije održanoj na dan 12/V. 1935 god. da zavede *obavezno* članstvo, a članski ulog, koji

je do sada iznosio za svaki smrtni slučaj 50 Din., da se pretvori u mesečni ulog od 25 Din. za sudije i državne tužioce, a 5 Din. za pristave i pripravnike. Ovaj ulog obuhvata ujedno i mesečnu članarinu. Na osnovu toga odmerila se posmrtnina na 12.000.— Din. t.j. supruga ili srodnici člana primaju posle njegove smrti iz fonda 12.000.— Din.

Sekcija Sarajevo izvestila je Upravu pismom od 20/II. 1934 godine da je uprava njihove sekcije zaključila da se za sada osnuje fond za posmrtnu pomoć za područje Apelacije u Sarajevu sličan fondu u Ljubljani, a kad se takav fond osnuje za celu državu da će se tada pristupiti zajedničkom fondu. Ujedno je dostavila nacrt pravila za taj fond koji smo dostavili svima sekcijama na proučavanje i mišljenje. Ovaj fond se u Sarajevu i faktično osnovao — te je članstvo toga fonda obligatorno za sve članove sekcije.

Sekcija Novi Sad pismom od 27/II. 1934 god. dostavila je Upravi po pitanju osnivanja fonda sledeće mišljenje:

»Članovi naše sekcije su mišljenja, da treba odvojiti organizaciju potpornog fonda za slučaj bolesti i pitanja potpornog fonda u slučaju smrti. Potporni fond za slučaj bolesti treba organizovati na zadružnoj osnovi i iz njega treba davati pozajmicu — dakle ne besplatnu pomoć — u slučaju bolesti ili drugim nužnim slučajevima. Dakle ovaj fond bi imao da bude jedna ustanova za kratkoročni nužni kredit članova. On bi se imao organizovati na principu zadrugarskom kao što imaju slične zadruge n. pr. državnih službenika ili pojedine profesije: profesori, železničari itd. Davanje besplatne pomoći u slučaju bolesti ne bi bilo celishodno, jer za takvu pomoć sudije ne bi mogle pribaviti potrebna sredstva, rukovanja fondom i dodeljivanja pomoći prouzrokovali bi troškove nesrazmerne prihodima s jedne strane, s druge pak strane besplatno davanje pomoći davalo bi povoda kritici i primedbama dodeljivanja i nedodeljivanja pomoći u ovom ili onom slučaju.

To pak sa svoje strane ne bi nikako imalo povoljnoga dejstva za solidarnost članova i razvitak našeg udruženja koje se nalazi tako reći u povelju. Organizovanjem fonda na zadružnoj osnovi, članovi bi upravo bili upućeni na jednu lepu štednju, jer bi na ulog dobijali solidnu kamatu, a u prešnjim slučajevima imali bi otvoren kredit te se ne bi morali zaduživati kod privatnika, kojem se za duženju, s obzirom na funkciju sudije, ni jedan sudija ne raduje.

Na koji način da se organizuje ovo zadružno kreditiranje? To pitanje ima se rešiti nakon *načelnog* rešenja osnivanja ovog fonda. Svakako da se mora voditi računa da režijski troškovi budu minimalni i da se brzo može doći do kredita. Sekcija je mišljenja, da bi osnivanje zadruga trebalo sprovesti po sekcijama, koje bi bile dužne sa svojom pretekлом gotovinom potpomagati druge sekcije, dakle sekcija je mišljenja, da se ovaj zadružni kredit ima

organizovati po principu decentralizacije jer bi se tako izbegli veliki režijski troškovi oko održavanja Centralne zadruge i upravo ovo kreditiranje bi se dosta birokratiziralo, što nije celishodno.

Što se tiče potpornog fonda za slučaj smrti, sekcija je mišljenja, da bi ovo pitanje trebalo rešiti na taj način, da u slučaju smrti, jednoga svaki član ima da plati narednoga meseca jednu određenu svotu n. pr. 10 Din. i da se ta svota ima isplatiti porodici umrlog člana. To bi bila jedna vrsta osiguranja na slučaj smrti i svaki član će to prihvatiti, jer na taj način u stvari svaki član bi i sebe osigurao.

Da bi se odmah moglo otpočeti kreditiranje, moglo bi se povući jedan primeran kredit od koje državne kreditne ustanove.

Sekcija Beograd izradila je nacrt Pravila Potpornog fonda svoje sekcije sa sledećim svojim mišljenjem:

»Što se tiče načina osnivanja toga fonda, Uprava je mišljenja, da bi trebalo, s obzirom na postavljene ciljeve fonda, da se osnuje jedan jedinstveni potporni fond Udruženja sudija, a ako to nije moguće, bilo iz kojih razloga, onda da se osnuje jedan zajednički za one sekcije, koje ga još nemaju odnosno za sve koje bi pristale na osnivanje takvog zajedničkog potpornog fonda«.

Iz nacrtu Pravila izrađenog od sekcije Beograd može se zaključiti, da je sekcijaska Uprava za obavezno članstvo. Odnosni član glasi naime:

»Član ovoga fonda je svaki član sudijskog Udruženja koji pripada sekciji Beogradskog Apelacionog suda. Upis u članstvo vrši po pismenoj prijavi Uprava fonda«.

Odnosni nacrt Pravila dostavili smo isto tako i ostalim sekcijama, a samo sekcija Zagreb dostavila nam je svoje primedbe na nacrt Pravila za osnivanje Potpornog fonda koji je izradila sekcija Beograd. Te primedbe dostavljene su sekciji Beograd na dan 11/III. 1935 god. da ih event. prihvati i svoj nacrt preinači što je — kao što proizilazi iz izveštaja sekcije Beograd od 29/V. 1935 god. — i učinjeno.

Sekcija Split javila je pismom od 2/II. 1935 god. da je uzela u pretres nacrt pravila beogradske sekcije ali da nema izgleda da će doći u Splitu do osnivanja takvog fonda. Ostale sekcije se uopšte nisu izjasnile po tome pitanju.

Po svemu ovome izgleda, da u sekcijama ne postoji saglasnost u pogledu osnivanja Potpornog fonda, naročito ne postoji saglasnost u glavnim pitanjima: da li da se osnuje Centralni ili Sekcijski Potporni fond i da li da se zavede obavezno ili neobavezno članstvo. Već pri prikupljanju članarine moglo se primetiti u pojedinim sekcijama da bez obaveznog članstva ne može doći do uspešnog funkcionisanja Potpornog fonda — a s druge strane nije u intenciji Uprave odbijati članove od organizovanja u sekcijama do čega bi verovatno došlo kad bi se zavelo obavezno članstvo za Potporni fond. Iz svih tih razloga stavila se na dnevni red dana-

šnje skupštine i tema o Potpornom fondu. Stvar skupštine jeste, da odluči, da li *treba ovo pitanje skinuti sa dnevnog reda ili dozvoliti pojedinim sekcijama da same reše to pitanje za područje njihove sekcije*, — za slučaj pak, da se istraje pri tome da *treba osnovati Centralni fond* — reši pitanje da li se ima fond osnovati na principu obaveznog ili fakultativnog članstva te da li bi bilo uputno osnovati samo fond za slučaj smrti ili i za slučaj bolesti odnosno opšti Potporni fond. Sve su to pitanja o kojima će skupština imati prilike, da se izjasni posle održanog referata o temi o Potpornom fondu.

Iz gore pomenutog izveštaja proizilazi pak i to, da Uprava s obzirom na stilizaciju rezolucije donete na prošloj skupštini u pogledu osnivanja Potpornog fonda nije bila ovlašćena da sporna pitanja koja su se pojavila prilikom prikupljanja materijala za osnivanje fonda samostalno reši, jer bi time prekoračila dato joj ovlašćenje.

Na kraju Upravi je zadovoljstvo da konstatuje i naročito podvuče da je na napornom poslu oko realizovanja rezolucije imala veliku potporu i saradnju i onih članova Uprave, koji su usled penzionisanja ili premeštaja — danas prestali to biti, te im se Uprava pred ovim forumom topla zahvaljuje na svesrdnoj saradnji.

Podnoseći skupštini ovaj izveštaj Uprava moli, da prilikom diskusije o izveštaju učesnici skupštine imaju na umu sve prilike i okolnosti pod kojima je Uprava imala da radi na izvršenju velikoga zadatka poverenog joj rezolucijom prošle skupštine, pa da prema tome i dadu svoj sud.

IZVEŠTAJ

o stanju blagajne Udruženja sudija Kralj. Jugoslavije na dan 1 juna 1935

Prihodi Rashodi

R. br.	Od koga i na ime čega	Din.	R. br.	Kome i radi čega	Din.
1)	Od Sekcije Beograd članarina za 1934	1.140—	1)	Za ručak učesnicima skupštine u 1933	8.604—
2)	Od Sekcije N. Sad članarina za 1934	756—	2)	Za 200 primeraka Spomenice skupštine Udruženja sudija u 1933	2.000—
3)	Od sudija Kasacionog suda u Beogradu i članova Vrh. držav. tužioštva dobrotvorni prilog za pok. dr. Dušana Subotića	1.600—	3)	Za večeru članovima prve pune sednice Kasacionog suda u 1934	800—
4)	Od Sekcije Sarajevo članarina za 1934	996—	4)	Za fotografije članova prve pune sednice Kasacionog suda	200—
5)	Od Sekcije Split članarina za 1934	288—	5)	Za veñac pok. dr. Dušanu Subotiću	400—
6)	Od Sekcije Ljubljana članarina za 1935	1.530—	6)	Za venac Viteškom Kralju Aleksandru Prvom Ujedinitelju	650—
7)	Raniji kapital	20.914.60	7)	Za poštarinu, honorare daktilografu i sitne troškove	1.364.30
8)	Kamata do kraja 1934	469—			
	<u>Svega prihoda: 27.693.60</u>			<u>Svega rashoda: 14.018.30</u>	
	<u>Svega rashoda: 14.018.30</u>				
	Ostaje gotovine: 13.671.30				

I slovima: trinaest hiljada šest stotina sedamdeset jedan i 0,30 din.

U Beogradu, 1 juna 1935 g.

Blagajnik,

St. Jovanović, s. r.

Nadzorni odbor pregledao je račune prihoda i rashoda kao i uložnu knjižicu našao da je stanje blagajne ispravno.

U Beogradu, 1 juna 1935 g.

Pretsednik nadzornog odbora,

Sava M. Šapčanin, s. r.

Članovi:

Dr. Milan Kugler, s. r.

Milutin Pelivanović, s. r.

Dr. Adam Lazarević, s. r.

ИЗВЕШТАЈ

Надзорног одбора Удружења судија Краљевине Југославије поднет скупштини Удружења на дан 9 јуна 1935.

Надзорни одбор пратио је стално рад управе и благајника Удружења. Он је учествовао на свима седницама управе, на којима су решавана важнија питања.

Надзорни одбор прегледао је благајну Удружења, сравнио документа примања и издавања и уложну књижицу, и нашао у свему исправно стање.

Према томе надзорни одбор предлаже, да скупштина прими извештаје управе и благајника и да им да разрешницу.

У Београду 1 јуна 1935.

Претседник Надзорног одбора,

Сава М. Шапчанин, с. р.

Чланови :

Др. Милан Куглер с. р., *Милутић Пеливановић* с. р.,

Др. Адам Лазаревић с. р.

PREDLOG BUDŽETA

Удружења судија Краљевине Југославије

за време од јуна 1935 до јуна 1937 г.

podnet godišnjoj skupštini Udruženja na dan 9 juna 1935 god.
u Beogradu.

Na osnovu čl. 9 Pravila Udruženja sudija Kraljevine Jugoslavije upravi je čast podneti Predlog budžeta za vreme od juna 1935 do juna 1937 g.

Prihodi:

Od sekcije Udruženja za svakog člana Udruženja po 6 din. godišnje što čini prosečno za svaku godinu po 3.000 d. odnosno za 1935-1937 svega 9.000 d.

Rashodi:

Za troškove sekretarijata (prepiska, telegrami, kancelariski materijal i drugi sitni troškovi) godišnje po 3.000 d. odnosno za 1935—1937 svega 9.000 d.

Specijalna ovlašćenja:

1) Uprava može u izuzetnim prilikama, po svojoj oceni, odobravati i druge izdatke, a najviše do iznosa godišnjeg prihoda za svaku godinu.

2) U slučaju nemogućnosti, da se skupština Udruženja održi do kraja juna 1937 g. ovaj Budžet produžava se do saziva nove skupštine.

U Beogradu 1 juna 1935.

Blagajnik,

Stojan Jovanović, s. r.

Dr. Ivo Lesić
apelacioni sudija — Sarajevo.

POLOŽAJ SUDIJA U SAVREMENOJ DRŽAVI

U ustavu i zakonu o sudijama od 21 marta 1929 god. zajamčena je sudijska nezavisnost.

U čl. 100 ustava stoji, da su sudovi nezavisni i da sudije pri izricanju pravde ne stoje ni pod kakvom vlašću no sude po zakonima a u čl. 28 ustava je određeno, da sudsku vlast vrše sudovi i da sudovi svoje presude i rešenja izriču i izvršuju u ime Kralja i samo na osnovu zakona.

U čl. 101 ustava zakonodavac kao nužnu konsekvenciju čl. 100 ustava navodi bitni sadržaj sudijske nezavisnosti propisujući stalnost i nepokretnost sudija, jer je smatrao, kao što to i nauka općenito drži, da pojam nezavisnosti obuhvaća i pojam stalnosti i nepokretnosti i da ne može biti govora o nezavisnosti, ako joj se oduzme stalnost i nepokretnost.

Sama nezavisnost za sebe nemože postojati bez stalnosti i nepokretnosti, jer bi se u protivnom slučaju pretvorila u zavisnost. U tom slučaju spojena sa nestalnosti i nepokretnosti sudija značila bi pravu negaciju nezavisnosti sa svim štetnim posledicama, koje iz te zavisnosti nužno proizlaze. Prema tome odredbom čl. 100 ustava za je je nezavisnost sudija u potpunom njenom sadržaju dakle obuhvaćena je i stalnost i nepokretnost sudija dočim odredba čl. 101 ustava nužna je posljedica čl. 100 i smatra se samo popunjnjem njegovim u pogledu njegove sadržine i ne konstituše pojam stalnosti sudija kao neki posebni i po sebi samostalan pojam nego označuje u tom pojmu bitnu sadržinu nezavisnosti.

Iz čl. 28 ustava jasno slijedi, da i ta odredba pretpostavlja potpunu sudijsku nezavisnost. Presude i riješenja, koji se izriču samo na osnovu zakona moraju biti plod ničim ograničene slobode i savijesti sudijske, moraju biti izuzete od svakog vanjskog ili unutarnjeg uticaja, moraju biti slobodne od svakog posrednog ili neposrednog upliva upravnih i zakonodavnih vlasti i sudije zbog njih ne mogu biti pozvani na odgovornost niti da osećaju strah nesigurnosti ili bojazni da će zbog toga pretrpeti bilo kakvu štetu.

Ovaj pojam potpune nezavisnosti sudija nije nikakvom odredbom ustava ni okrnjen ni suspendovan.

Istina odredba čl. 119 ustava određuje da se odredbe čl. 101 ustava za vrijeme od 5 god. neće primjenjivati (t.j. od 3 Sept. 1931 kao dana kad je ustav stupio u život do 3 septembra 1936) ali da se protumači ta odredba treba spomenuti i odredbu čl. 118 ustava.

Po toj odredbi čl. 118 ustava propisano je, da svi postojeći zakonski propisi postojećih zakona osim zakona o Kraljevskoj vlasti i vrhovnoj državnoj upravi od 6 Januara 1929 god. ostaju na snazi, dok se redovnim putem ne izmjene ili ukinu te prema tome od-

redbe zakona o sudijama redovnih sudova u koliko je bio na snazi u vrijeme stupanja ustava u život i dalje važe i nemogu se smatrati suspendovanim sa odredbom čl. 119 ustava u koliko nijesu kasnijim zakonom izričito preinačene ili ukinute, jer bi to bilo očito protuslovlje samih ustavnih odredaba među sobom a što se mora a priori kao nemoguće i nedopustivo isključiti.

Kad se uvaži činjenica, da zakonodavac nije dirao u odredbe čl. 100 i čl. 28 ustava i da su time nezavisnost i sudska vlast ostale netaknute i da sudije istovremeno ne mogu biti nezavisni i nestalni, mora se konsekventno nužno zaključiti, da nije obustavio niti mogao obustaviti u čl. 119 ustava spomenutu odredbu iz čl. 101 ustava, koji govori o stalnosti sudija, jer bi time bio povrijeđio i samu sudijsku nezavisnost, zajamčenu u čl. 100 ustava, koji je ostao na snazi.

To slijedi iz sadržaja čl. 101 ustava u vezi sa propisima zakona, koji su važili prije ustava a ostavljeni su na snazi u smislu čl. 118 ustava.

Član 101 ustava normira: »da su sudije svih sudova stalni, da ne mogu biti lišeni svog zvanja niti ma iz koga razloga uklonjeni sa dužnosti protiv svoje volje bez presude redovnih sudova ili disciplinske presude Kasacionog suda niti tuženi biti za svoj sudijski rad bez odobrenja nadležnog suda; da ne mogu ma i privremeno biti upućeni na drugu plaćenu ili neplaćenu javnu službu bez svog pristanka i odobrenja Kasacionog suda, da ne mogu biti premješteni bez svog pristanka, da mogu biti u službi do navršetka 70 god. svoga života, da se prije toga roka mogu staviti u penziju samo po pismenoj molbi ili kad duševno ili tjelesno tako oslabe, da ne mogu vršiti svoje dužnosti, u kojem potonjem slučaju, da odluku o penzionisanju donosi Kasacioni sud.

Po odredbama spomenutog zakona o s. r. s. od 21 Januara 1929 također je zajamčena i sudijska nezavisnost i s njom spojena stalnost i nepokretnost. Tako se u čl. 14 određuje, da su sudije nezavisne i da ne stoje pri izricanju pravde ni pod kakvom vlašću no sude po zakonima dakle sasma identična odredba onoj iz čl. 100 ustava a u čl. 7 normira, da sudija polaže zakletvu, u kojoj je sadržano, da se sudija pri izricanju pravde imađe pridržavati jedino zakona.

U članovima pak 17, 18, 42, 27 br. 4 i 5 i čl. 6 z. o s. r. s. normirano je, da upravna sudska vlast može kod premještenja, penzionisanja i otpuštanja *svojom diskrecionalnom vlasti samo tada i u toliko sudjelovati, kada i u koliko to dozvoljavaju propisi, koji su napred spomenuti* tako na pr. u slučaju penzionisanja nakon 65 odnosno 70 god. odnosno po molbi nakon 30 god. odnosno usljed presude krivičnog suda i u slučaju premještenja, penzionisanja i otpuštanja sudija po presudama disciplinskog suda.

Iz citiranih propisa i čl. 101 ustava i ovih iz zakona o s. r. s. proizlazi, da je ingerencija sudske upravne vlasti pri odlučivanju o premještanju, penzionisanju i otpuštanju sudija sasvim uklo-

njena i da je baš time konsekventno u ustavu provedeno načelo podjele vlasti u zakonodavnu, upravnu i sudsku odnosno načelo nezavisnosti sudija od zakonodavne i upravne sudske vlasti.

Doduše činovničkim zakonom od 31. marta 1931. ukinuti su čl. 17 i 18 z. o s. r. s. kao još i neki drugi, koji se odnose na plaće sudija, dočim su neki kao n. pr. čl. 3, 11, 13, 16 i t. d. izričito ostavljeni na snazi nu zato svi ostali članovi koji nisu ukinuti ni izričito ostavljeni na snazi, imaju se smatrati kao da važe, jer sa onim, ostavljenim izričito na snazi, čini jednu logičnu cjelinu i po sadržini jedni druge popunjuju.

I ako su mjesto ukinutih članova 17 i 18 z. o s. r. s. stupili usljed kasnije izmjene drugi propisi iz činovničkog zakona i to mjesto čl. 17 § 104 t. 13 a na mjesto čl. 18 § 109 i § 104 t. 15 Čin. zak. ipak je time ostala netaknuta nezavisnost sudija a s njome i svi propisi, koji stoje s njome u vezi a spomenuti su u zakonu o sudijama red. sudova, jer je i po tim propisima ostao netaknut zaseban položaj sudija. Taj se nije činovničkim zakonom na gore izmjenio, jer propisi čin. zakona u koliko se na sudije primjenjuju imaju se smatrati kao sastavni dio z. o s. r. s. i tumačiti u smislu tog zakona. Diskreciona vlast sudske upravne vlasti nije se proširila niti mogla proširiti na štetu sudija te je i na dalje ostala u granicama one vlasti, koju su joj pružali propisi čl. 27 br. 4, 5 i 6 te čl. 42 Z. o s. r. s. a i po odredbi čl. 101 kako je već napred spomenuto oduzeta je u koliko je po ranijim propisima postojala.

I sve odredbe čin. zakona, koje su stupile mjesto ukinutih čl. 17 i 19 Z. o s. r. s. odgovaraju duhu ukinutih propisa, koji se mogu i moraju dovesti u sklad sa postojećom nezavisnošću sudija, koja je i u ustavu i u zakonu o s. r. s. zajamčena i konsekventno provedena. Ista isključuje primjenu diskrecionalne vlasti upravne sudske vlasti na drugi način nego što je normiran u Zak. o s. r. s. odnosno u zak. o čin. g. r. a na osnovu propisa čl. 118 Ustava, koji u svemu zamjenjuje odredbe čl. 119 i čl. 101 ustava.

Protivno tumačenje čl. 101 i 119 ustava nije ispravno niti moguće, jer kakogod činovnički zakon nije dirao u čl. 20 zak. o Kr. vlasti i vrhovnoj državnoj upravi ni u čl. 14 z. o s. r. s. tako nije čl. 119 ustava obuhvatio niti čl. 100 niti čl. 28 Ustava a niti čl. 7 i 14 kao ni ostale propise spomenutih čl. z. o s. r. s., o kojima je gore raspravljeno.

S toga je nezavisnost sudija kao i njihova stalnost ostala neokrnjena u granicama zakona o sudijama redovnih sudova tako, da se na sudije nikako ne mogu niti smiju primjenjivati odredbe § 99 br. 1 čin. z. koji govore o premještanju po potrebi službe te § 103, § 104/16 i § 110 čin. z., koji govore o slučajevima prestanka službe, kad nadležna vlast odluči da mu služba prestane usljed toga, što bi bio nesposoban, nepodoban za službu ili kad to traže državni interesi.

Kad bi se odredba o sudijskoj nezavisnosti tumačila i primjenjivala tako da se stalnost i nepokretnost sudija ima smatrati sus-

pendovanom za vrijeme od 5 god. onda bi to bilo u izričitom protuslovlju sa pojmom nezavisnosti zajamčene u čl. 100 i čl. 28: ustava kao i u propisima zakona o s. r. s. koji su napred izloženi. Radi toga dok god odnosni propisi postojećim zakonom nijesu izmijenjeni u pravcu da se u čl. 119 ustava predviđena suspenzija odredaba iz čl. 101 ustava provede a da pojam nezavisnosti sudija u svojoj biti ne bude okrnjen, ima se odredba čl. 119 ustava tumačiti i primjenjivati tako kao da ne postoji, a u koliko je do sad upravna sudska vlast drukčije postupala i na sudije počela čin. zakona u pogledu njihove stalnosti i nepokretnosti potpuno primjenjivala, nije po zakonu postupala.

Ustav kao jedan okvirni zakon (Rahmen-Gesetz) sadrži načela, po kojima se imaju, posebnim zakonima urediti svi mogući javno i privatno pravni odnosi građana međusobno kao i odnosi njihovi prema državi.

Odredba čl. 119 ustava prema tome kao i na osnovu gore izloženog pošto suspendira odredbe čl. 101 ustava a nezavisnost sudijsku zajamčenu u čl. 100 ustava ostavlja netaknutu, mora se smatrati kao načelno ovlaštenje zakonodavcu, da posebnim zakonom ili izmjenom dosadašnjih zakona, koji stalnost sudijsku zajamčuju, to pitanje uredi a pošto se zakonodavac tim ovlaštenjem nije poslužio niti postojeće propise zakona o s. r. s. mijenjao niti ukidao a niti novim zakonom iste uređivao jasno je, da je time hteo, da nezavisnost i s njom i stalnost i nepokretnost sudija kako je u ustavu i zakonu o s. r. s. normirana ostane tako i dalje u potpunom njezinom opsegu netaknuta.

Ne može se uzeti, da ustav, koji je nezavisnost sudija u čl. 100 zajamčio, da u čl. 119 tu nezavisnost još prije stupanja u život ukine, jer oduzimanjem stalnosti i nepokretnosti sudija prema odredbi čl. 101 ustava ostala bi ta nezavisnost okrnjena i bez svog sadržaja pa bi za to bilo logično zaključiti, da je zakonodavac to zaista htio, da bi bio suspendirao odnosno i morao suspendirati ujedno i odredbu čl. 100.

Značenje ove ustanove i zakonske odredbe i suviše je jasno te ne bi trebalo, da se o njoj uopće govori i raspravlja, a najmanje da to pitanje iznosi na glavnu svoju skupštinu samo udruženje sudija, ali stilizacija njezina kao i nejednako shvatanje i primjenjivanje njezino u život od strane sudske upravne vlasti dali su povoda, da ovo pitanje pokrećemo pred ovim kao najvišim našim forumom, koji u čl. 2 svojih pravila ima za jedan od glavnih zadataka, da se stara o unapređenju nezavisnog pravosuđa i da podiže ugled i brani staleške interese sudija.

To je sve učinilo, da je ugled sudija uzdrman u očima javnog mnijenja i *da su interesi sudijskog reda zapostavljeni.*

Bilo je s toga potrebno, da to pitanje mi pokrenemo sa živom željom, da se takvo stanje popravi i da tako pomognemo sređivanju naših prilika i učvrstimo vjeru naroda u sudovanje i pravdu,

koja treba da bude temelj za napredak i procvat svake države. Iustitia regnorum fundamentum.

Interesi i države i narodne cjeline i svakog pojedinca a i sam pojam pravne države imperativno traže, da princip sudijske nezavisnosti bude za svakoga neprikosnoven.

S toga treba da bude prva i najviša dužnost pravosudne uprave, da baš svagda u svim prilikama i protiv svakog čuva i brani taj princip kao zenicu oka.

Bez sudijske nezavisnosti nema pravosuđa, bez pravosuđa nema pravne države, a bez pravne države nema pravne sigurnosti ni pravnog poretka.

Da se ovako izvađanje opravda potrebno je, da se iznese jedno stanje našeg sudstva uopće a napose na području apelacionog suda u Sarajevu kroz zadnje 2 godine.

Tako n. pr. kroz ove zadnje dvije godine na području ap. suda u Sarajevu otpušten je 1 sudija iz službe, dočim ih je 46 penzionisano dakle skoro $\frac{1}{4}$ od sveukupnog broja svih sudija toga područja. Od toga broja sudija otpada po grupama: na II/1 trojica, na II/2 jedan, na III/2 15, na IV/1 14 i na IV/2 8 te na V trojica.

Od svih tih samo su dvojica imali uslove za postignuće penzije u smislu zakona o s. r. s., jer su navršili propisan broj godina službe, dočim svi ostali su penzionisani bez svoje volje i bez presude redovnih sudova ili disciplinske presude Kasacionog suda na osnovu § 103/16 u vezi § 110 čin. z. jer je sudska upravna vlast odlučila, da im služba prestane zato, što ih je našla, da su nesposobni, da su za službu nepodobni ili da to zahtevaju državni interesi.

Premeštanja pak bila su tako mnogobrojna, da je u većoj mjeri i služba trpila a i sami premješteni teško su materijalno stradali.

U svim slučajevima ni penzionisani ni premješteni nisu znali premještaju odnosno otpuštaju, jer povod njihovom uklanjanju većinom su bile razne prijave odnosno izvješća bilo od privatnih lica bilo eventualno od pretpostavljenih starješina ili od političkih upravnih vlasti, na temelju kojih je bez posebnog ispitivanja utvrđena njihova krivica.

Povodom penzionisanja četrnaestorice sudija odn. državnih tužitelja iz Sarajeva udruženje sudija kao sekcija u Sarajevu tako i savezna uprava udruženja u Beogradu preduzela je svemoguće, da se penzionisanim povrati čast, koja im je bez ikakvog prethodnog postupka povrijeđena dovađanjem u sumnju njihove ispravnosti prilikom suđenja u agrarnoj aferi u Sarajevu, ali naše predstave su bile primljene na način, koji je za nas bio neshvatljiv i nerazumljiv.

Sudijski stalež udružen u svojoj stalešku organizaciju s pravom je tražio, da se njegova riječ čuje u odbrani vitalnih sudijskih interesa i da se uvaži kao opravdana i kao riječ jedinog legitimnog predstavnika sudija, ne samo za staranje o unapređenju nezavisnog pravosuđa nego i za podizanje ugleda i staleškog in-

teresa sudija pa bilo to općenito ili pojedinačno, ali ovog puta nije imao ni najmanje uspjeha, nego je doživio razočarenje, jer je naišao ne samo na neshvaćanje nego i na takvo neraspoloženje, koje ničim nije bilo opravdano. Tom prigodom porečeno nam je pravo zauzimanja za staleške interese sudija uz tvrdnju, da sudijsko udruženje nije nikakva staleška organizacija već samo naučna institucija, što se očevidno protivi ne samo pozitivnim propisima čin. zak. i nadležno odobrenim statutima udruženja već i postojanoj praksi sudske upravne vlasti koja je udruženje uvijek kao stalešku organizaciju priznavala i njegove pretstavke za obranu staleških interesa primala.

Da se sudijska nezavisnost održi i u buduće od svakoga bude respektirana potrebno je, 1) da se sudijski red potpuno izdvoji iz čin. zakona i posebnim zakonom u smislu ustava uredi zaseban položaj sudija i da mu se osigura potpuna egzistencija i u materijalnom i u svakom drugom pogledu obezbjedi njegovu neodvisnost i tako podigne u interesu države i njenih državljana njihov ugled na onu visinu, koja mu i po položaju i po njegovim uzvišenim funkcijama pripada, 2) potrebno je, da se zamršeni i nejednako primjenjivani propisi čin. zakona kao i zak. o Kralj. Vlasti i uređenju Vrhovne državne uprave sa odnosn. uredbom ministarskog savjeta od 13 decembra 1934 broj 736 jasno i precizno u pogledu baš premještanja, penzionisanja i otpuštanja činovnika preinači odnosno dopuni, da ne bude nikakve dvojbe u riješenjima drž. savjeta o njihovoj primjeni; 3) potrebno je da se poradi na tom, da se napredovanje sudija, koje se u našem sudstvu u zadnje vrijeme ne provodi, naknadno provede tako, da u tom niko ne bude zapostavljen; te 4) najposlije potrebno je, da se sa ostalim zahtjevima, koje je udruženje i prije postavljalo, sastavi obrazložena peticija i lično po posebnoj delegaciji preda na najvišem mjestu kao i narodnom pretstavništvu i g. ministru Pravde sve u cilju, da se položaj sudija tako posebnim zakonom uredi i učvrsti, da bude u pravom smislu neodvisan; 5) Potrebno je da se do takvog riješenja tog pitanja za sada odmah isposluje zakonodavnim putem autentično tumačenje pojma nezavisnosti sudijske, da se sudijskoj upravnoj vlasti za u buduće onemogućí neograničeno otpuštanje, premještanje odnosno penzionisanje sudija i tako osigura pravilno primjenjivanje pojma nezavisnosti sudija u vezi sa čl. 101 Ustava, jer ako se to ne učini postoji bojazan, da ni u buduće nezavisnost sudija neće biti ispravno u smislu ustava shvaćena i u praksi sprovedana.

Samo pravo shvaćena i pravilno primjenjena nezavisnost sudija sa pravom stalnosti i nepokretnosti osigurava neodvisno pravosuđe i daje svakoj državi pojam savremeno pravne države, bez koje kako prije rekoh ne može biti govora ni o pravnoj sigurnosti ni o pravnom poretku.

Др. Адам П. Лазаревић

ПОЛОЖАЈ СУДИЈЕ У САВРЕМЕНОЈ ДРЖАВИ

Организација досадање демократске и парламентарне државе била је заснована на класичном принципу о подели државне власти на законодавну, управну и судску. У духу тога принципа изведена је и организација судства, а према њему је у главном одређен и положај судије, као стварног носиоца и претставника идеје судства и правосуђа. Сматрало се је, и то сасвим оправдано, да једно снажно и независно судство треба да буде брана и противтежа према свемоћи законодавне власти, с једне, и према могућим злоупотребима ауторитета или тиранији управне власти, с друге стране. Јер, како је то лепо рекао један француски правник, говорећи о судској власти и њеној реформи: у организацији државе, према садањем реду ствари у друштву, законодавна власт претставља вољу државе. Али ова воља може да постане произвољност. Управна власт претставља снагу, — а сваки притежалац снаге склон је да је злоупотреби. Зато је потребна једна трећа власт, која има да ограничава ђуди или каприце воље, на једној, и злоупотребе снаге или силе, на другој страни. — А та трећа власт јесте судство, које својим законитим радом и утицајем треба да оствари ред, мир и благостање у друштвеној средини.

Таква су схватања, укратко, владала у досадањој демократској и парламентарној држави, у којој је, као највећа вредност, цењена лична слобода појединаца, заснована на строгом поштовању права и закона. Права пак и слобода сматрани су као синоними. И при томе је истицано, да се не може дуго сачувати ни поштовање према закону, у једној земљи, где се не би чувала и респектовала права и прерогативе оних, који су, по своме положају у државној хијерархији, позвани да право и законе тумаче и примењују. Уопште је пак преовлађивало мишљење, и то је свуда наглашавано, да не може бити ни говора о подели власти без независности судства и да је судијска независност *conditio sine qua non* за ту поделу.

Поставља нам се пак питање: каква схватања важе о положају и улози судије у савременој држави, у којој се, на супрот идеји о слободи и интегритету појединаца, истиче идеја о неприкосновеном ауторитету државе и интегралном спровођењу воље друштвене целине оличене у држави, као једном вишем, божанском бићу; где се на место државе која доноси законе, државе која управља и државе која суди, истиче само држава, која прокламује и наређује; где се уопште не признаје никакво *јединство у широкости*, већ се свуда проповеда и тражи спровођење једне јединствене, неприкосновене као и недељиве државне воље — *in integrum*?

О томе ћемо у даљем излагању учинити извесне констатације и напомене и указати на неке појаве, које наговештавају успостављање једнога новог реда ствари у организацији савремене државе уопште, а специјално што се тиче односа судства према другим гранама државне власти — законодавној и управној.

Разноврсни и значајни догађаји, који су се, у току последњих година, одиграли у свима областима друштвеног живота, имали су за последицу, поред осталог, и извесан поремећај раније постојеће равнотеже у односима између појединих грана државне власти. Додуше, принцип на коме су ти односи до сада били засновани и утврђени, иако је у основи својој одавно био правилно схваћен, никада у пракси живота није био довољно одређен и прецизиран; али су се ипак, без велеких тешкоћа, могле уочити границе и делокруг рада или компетенције сваке од њих. Извесна померања, на једној или другој страни, у колико су се стварно дешавала, била су више случајног карактера или су пак била руковођена тежњом, да се замишљене граничне линије, и законодавства, и судства и управе одрже на њиховоме правом месту. Међутим, данас у томе погледу стојимо пред променама, које претстављују не само значајна померања, већ, шта више, често носе у себи и знаке потпуног негирања онога освештаног принципа о подели власти у држави, који је до сада био најмоћнија полука и најсигурнији критеријум сваке владавине. Ако, пак, погледамо изближе стварне резултате тих промена и померања, можемо лако запазити, да се они испољавају у трајном и све већем јачању управне власти, која у своме сувише претенциозном надирању, изгледа да не зна за границе. Ту појаву, на коју ми овде хоћемо да скренемо пажњу, у вези са истакнутим питањем о положају и улози судије у савременој држави, могли бисмо назвати једном врстом хијерархијског империјализма.

И заиста, управна власт се је у данашње време и сувише ојачала. Она је већ свуда подвргла своје утицају законодавну власт. Законодавних тела, као посебних органа власти, у многим савременим државама данас стварно већ и нема, а у колико формално овде-онде још и постоје, — њихова се функција обично своди, не на израду и доношење закона, као што је то било раније, већ на просту потврду или усвајање готових законских текстова. Њене тежње, међутим, неће се на томе зауставити. Напротив, јасно се види тежња управне власти, да у својој omnipotentности приграби и преузме, макар и делимично, и само изрицање правде и да судску власт односно судију, на тај начин, стави у

једну подређену улогу. И у колико их потпуно не одбацује у страну, она јасно испољава намеру и жељу, да јој судови, у неку руку, послуже као сретство у спровођењу њених циљева, — мада су ти циљеви често више срачунати на корист једнога одређеног политичког режима, него на корист дотичног народа и државе као такве, која има своје посебне, непроменљиве и трајне интересе. Како пак редовни судови, по своје личном саставу и начину рада, за то нису подесни, оснивају се, у неким савременим државама, разне врсте изузетних судова, са чисто политичком функцијом, који често имају само да санкционишу већ готове и а priori извршне одлуке управне власти. — Ти изузетни или ванредни судови — у којима прву реч често воде сами лаици — постају у многим савременим државама редовна појава, тако да готово бацају у засенак функцију редовног судства односно редовних судија, чији се престиж и углед тиме јако доводи и питање. Јер, у место освештаног принципа правне сигурности и личне или индивидуалне слободе и законитисти, све се више наглашава и истиче принцип т. зв. вишег интереса и целисходности, чије практично тумачење у појединим случајевима добија облик крајње арбитрарности и самовоље. Тако стварно наступила оно стање, које је сасвим умесно названо отсуством законитости — *les vacances de la légalité*.

II

То су укратко последице, које собом доноси претерано јачање управне власти. Оне истовремено најбоље потврђују истинитост основне идеје начела о подели власти, по којој би сједињење трију грана власти у једним рукама — значило уништење сваке слободе. При таквом пак стању ствари, поставља нам се озбиљно питање: постоји ли могућност, да се управна власт и у савременој, т. зв. интегралној и ауторитативној држави задржи у границама, које би јој биле основним законима државе обележене; и које су то и какве снаге, које би се њеном безобзирном надирању могле противставити и послужити као гаранција, да једном обележене границе њенога утицаја неће бити без оправданих, т. ј. законом признатих разлога прекорачене?

По нашем мишљењу, сигурна гаранција у томе погледу могла би се наћи само у једноме добро организованом и моћном судству. А моћнога судства у истини не може бити без моћних судија: моћних и по својим личним особинама, — интелектуалним, моралним и стручним, — и по својим службеним прерогативама, личне и стварне природе. Управо, чиновнички положај судије морао би се довести у склад са важношћу и значајем његове службене функције. Судије би,

по природи и значају послова које врше, требало да буду кардинали државне администрације, а, међутим, они су у ствари чисто њени незнани јунаци. Јер, докле је за отправљање послова извесних других звања обично довољна само већа или мања пажња и моћ расуђивања, — дотле је за успешно вршење судијске дужности и службе, често потребна једна надчовечанска, готово божанска моћ и проициљивост. Зато, ако већ неизбежни развој догађаја у савременој држави нужно води истицању једне гране њене власти на рачун других двеју, — онда нам изгледа оправданије, да првенство припадне судству односно судијама, као његовим стварним носиоцима. Судија треба да буде најсигурнија брана од претеране експанзије и свемоћи управне власти; истински чувар и заштитник оних непроменљивих друштвених вредности, као што су: лична и имовинска безбедност појединаца и зајемчени ред и мир у друштву. Јер, владе и режими могу се мењати, — као што се стварно врло често у разним државама и мењају, обојени разноликим политичким бојама и са разноврсним тежњама и погледима на свет. Али, на супрот томе треба да постоји један стални и непроменљиви елемент државне власти, који има да зајемчи онај нужни континуитет, неопходан за правилан и несметани развој сваке државе. А н силац тога и таквог елемента, кога можемо назвати конзервативним у најлепшем смислу те речи, — могу треба стварно да буду само судови односно судије. И само благодаречи таквој улози судије, биће омогућено, да се, без рушења и уништавања постојећих, подесним реформама стварају нове друштвене и политичке вредности. И док, на пример, државник и политичар траже нова решења компликованих економским, социјалних и политичких проблема данашњице, — судија има да буде непоколебљиви чувар постојећег поретка и најсигурнија заштитница савремене државе, у њеним смелим подухвима на економском, социјалном и политичком пољу. — Наравно да и у решавању тих проблема судија може имати и једну активнију и непосреднију улогу.

Али, у вези са тим, поставља се питање: на који начин да се практично омогући то уздизање положаја судије у савременој држави, да би могао са успехом извршивати значајну улогу, коју му ми овде начелно приписујемо, и каква нам конкретна сретства и путеви у томе погледу стоје на расположењу? — По нашем мишљењу, ту долзе у обзир две врсте сретстава: једна се сретства тичу личности судије, друга пак природе и обима његових послова. Постоји још једна — трећа врста тих сретстава или услова, који се тичу службеног положаја или статуса судије, а која се сретства исцрпљују у појму судијске *сталности*, *непокретности* и *независности*. Али, о овој трећој врсти овде неће бити го-

вора, већ ћемо се укратко задржати само на првим двома, а на име:

1. — Пре свега, начин регрутовања судија имао би се подесити тако, како би се судијском реду обезбедио прилив најбољих снага, не само у интелектуалном и стручном, већ и у етичком погледу. Међутим, досадањи систем простог именовања односно постављања судија једностраним актом управне власти, — изгледа да не задовољава тај захтев, јер се до судијског положаја долази на један, тако рећи, аутоматски начин. Зато се данас предлаже систем избора судија — *изборни систем*, који у ствари има две различите варијанте, и то: бирање судија на начин сличан избору народних претставника, и такозвани *кооптациони систем* (*système de cooptation*), по коме би систему и саме судије на подесан начин учествовале у избору будућих чланова свога staleжа (аналоги избору универзитетских наставника и чланова разних академија наука и уметности и т. д.). Овај пак систем изгледа нам и најподеснији и он би, без сумње, много допринео подизању положаја и угледа судија, и у очима њих самих, и у очима средине у којој живе и којој треба да деле правду.

У Француској је, на пример, — као што ја познато, — питање о реформи државне администрације уопште, а специјално о реформи судства, данас баш на дневном реду државне законодавне политике. Управо, образован је један специјални одбор истакнутих државника и политичара, под именом комисије за реформу државе (*La commission de la réforme de l'Etat*), која има за задатак, да проучи питање о реформи основних државних установа и измени појединих закона, који се тичу организације законодавне и управне, па и судске власти. У вези са радом ове комисије, отворена је дискусија и у јавности, те су се до сада, поред разних, мање-више неодређених сугестија, чули и извесни конкретнији предлози, који се специјално тичу питања о коме је овде реч. Наиме, по систему, који се јасно издваја из тих предлога, регрутовање судија (*les magistrats*) и њихов избор за поједина одређена места, имао би се принципијелно вршити путем конкурса. А именовање или постављање судија вршило би се, међутим, од управне власти, али тако да напредовање у служби или унапређење буде могуће само на предлог претпостављеног старешине или шефа дотичног судије. — По једноме пак другом предлогу, у регрутовању, односно избору и постављању судија, имало би се искључити свако учешће управне власти, и то натај начин, што би право постављања судија било признато претседнику врховног односно Касационог суда, коме би се у томе погледу признао ранг и прерогативе министра правде. На тај начин, сматра се, да би се судство обезбедило од сваког утицаја политичких људи, непосредног

или преко управне власти, — који утицај може да буде кобан за развигак и углед правосуђа и лични престиж судија, и то не само у демократским, већ и у такозваним ауторитативним режимима, који све више узимају маха у савременој држави.

Пример Француске, који наводимо, нарочито је интересантан у овоме погледу због тога, што он стварно претставља један покушај, да се решење питања о реформи судства, — која се реформа иначе сматра неопходном, — потражи и нађе на бази постојећег поличког поретка и досадањих судских традиција, које, према основној замисли овога покушаја, ипак треба да остану неокрњене. — Иначе, што се тиче регрутовања судија, сматра се да, уопште узевши, политички радикализам данашњице у истини свара предуслове за изборног судију (Wahlrichter).

2. — Друго сретство или услов за побољшање положаја студија и подизање значаја њихове улоге у савременој држави, видимо у смањењу њиховога броја. То би се пак смањење могло постићи само смањењем обима судских послова. Међутим, ти се послови, — ако се будемо држили критеријума и обзира, који су до сада преовлађивали у одређивању судске надлежности, — апсолутно не могу смањити, јер њихов стални пораст у главном одговара релативном развоју и појачању целокупног друштвеног саобраћаја. Осим тога, услед великог поверења, које народи свију држава гаје према установи судства, у којој су увек гледали најсигурнију гаранцију и највернијег чувара своје слободе, — судству се из дана у дан придаје све већа надлежност, те се у делокруг његовога рада преносе и послови, које је некада вршила и које би стварно требала да врши управна односно извршна власт. Отуда су судије данас сувише заузете и преоптерећене административним или чисто техничким пословима, тако да често нису у могућности, да поклоне довољну пажњу оној битној и специфичној функцији судства, онеме што судијској служби и судијском раду даје карактер једне у истини племените функције (public officium iudicis): да као овлашћени органи власти и прави претставници друштва и државе, утичу на развистак моралних и правних појмова у народу.

Али, ако се судски послови апсолутно не би могли смањити, ипак би се исти циљ могао постићи на тај начин, што би се једном рационалном реформом, која би се састојала у њиховој диференцијацији или одабирању, — за надлежност редовних судова могли издвојити и задржати само они од досадањих судских послова, који по својој природи и своме значају за друштво и државу, стварно захтевају судијски начин одлучивања и рада. Оваква би пак реформа била у толико потребнија, што је данас преовладало једно реали-

стичко гледање на ствари, које тражи, да се све друштвене установе и акције јавних власти и појединаца подесе тако, како би што боље и што непосредније послужиле задовољењу свакидашњих људских потреба. Те би се томе животном захтеву, — према коме се управља и под чијим се утицајем врши и развој прилика у савременој држави, — морала пружити и сама организација судства. — Но, циљ би био, да се реформом судства, — која се жели и која се стварно не може избећи, — не повреди и сам принцип на коме је оно засновано. Јер ће ипак нове судске традиције моћи да буду чврсто изграђене само на темељу старих.

III

Према свему томе, што смо до сада рекли, јасно је, да прилике, које у савременој држави владају, нису ни мало наклоњене судији. Политичка, социјална и привредна колебљивост, која се на све стране примећује, чине положај судије све тежим, а његову улогу све деликатнијом. Каже се, на пример, да је друштвени живот данас постао динамичнији, а та је динамичност проузрокована све јачом интервенцијом државе и све већим проширењем њене социјално - политичке и привредне компетенције. То је пак, поред осталог, имало за последицу и знатно повећање њене законодавне делатности и доношење безброј закона и уредаба, — названих често уредбама по нужди и потреби, — чији квалитет обично стоји у сасвим обрнутој сразмери са њиховим импозантним бројем. Јер се је управна власт, у своме настојању, да што више упрости и убрза поступак за доношење закона, показала као рђав законодавац. Зато се онај нужни нонтинуитет између нових и старих закона, неопходан за одржање угледа и стабилности правног поретка, може одржати само напорима судске власти односно судија, који су тако и нехотице принуђени, да узму на себе улогу претора, отклањајући својим личним трудом нескладности у сарадњи између управне и законодавне власти. Изгледа међутим, да ће се такав процес продужити и у ближој и даљој будућности, и да ће се савремена ауторитативна држава све више удаљивати од начела такозване правне и уставне државе (Rechtsstaat), засноване на принципу о подели власти.

Али, да се ауторитативна држава временом не би претворила у државу грубе силе и угњетавања или тираније, главни носилац њеног ауторитета мора бити судија. Без тога би држава, у крајњој линији, дошла у положај, да изгуби карактер културне људске заједнице и да се поврати варварским обичајима примитивне друштвене средине. Јер, ауторитет — то значи ред; а реда у људскоме друштву не би

могло бити без права и правде, која је вазда била и мораће увек бити темељ сваке државе. — *Justicia regnorum fundamentum!*

КЊИЖЕВНОСТ: Живојин М. Перић, Утицај судије на јавни морал, Београд, 1907; О улози судске власти по српском законодавству, Београд 1909. — Jules Coumoul, Traité du Pouvoir judiciaire, de son rôle constitutionnel et de sa réforme organique, Paris 1911 (Recueil Sirey); — Georges Roux, Essai de la politique réaliste, Paris 1928 (KRA Éditeur). — Henrie de Page, A propos du Gouvernement des juges, Bruxelles — Paris, 1931. — Hans Fehr, Recht und Wirklichkeit, Potsdam 1929 (Müller und Kiepenheuer Verlag). — Dr. Paul Gülland, Stellung und Aufgaben des Richters im Spiegel der Zeit, Berlin 1928. (Verlag von Franz Dahlen). — Осим тога, највише сугестија и конкретнијих података за овај наш рад добили смо из француског дневног листа „Le Temps“, а поводом његове анкете по питању о реформи судства у Француској.

Dr. Vojislav Dragić
sekretar Apelacionog suda — Zagreb.

Uprkos boljševizma te fašizma svih nijansa kao i raznih oblika intervencija državne vlasti u privrednim odnosima, može se još uvek većina civilizovanih država, pa tako i naša država, pribrojati tipu takozvane »pravne države«, koja počiva na principu slobodne preduzimljivosti i slobodne utakmice pojedinaca, bez ikakvog državnog mešanja.

Individua je ipak osigurana od mešanja državne vlasti strogom podelom i ravnotežom vlasti.

U koliko je ta ravnoteža narušena, narušena je na korist sudstva, to jest in ultima analysi, na korist individue, koja je time još više zaštićena od eventualnih zahvata (držanja) o njena pravna dobra sa strane zakonodavne i upravne vlasti. Slobodan Jovanović povlačeći u svojoj magistralnoj knjizi: »O državi« razliku između zakonodavne i sudske te sudske i upravne vlasti veli: »Samim tim, što primenjuje zakon, sudska vlast je prinuđena da ceni: da li je to, što primenjuje, doista zakon.«

»U ime podele vlasti ne može se zahtevati od suda, da primenjuje i one zakone, za koje nije dokazano, da su zakoni.«

Zbog toga se svuda daje sudu pravo, da ispituje zakone sa formalnog gledišta.

»Ispitivanje zakona sa formalnog gledišta jeste jedna vrsta nadzora nad zakonodavnom radnjom.«

»Sudska se vlast meša i u upravne poslove.«

»Sudovi imaju pravo, da cene zakonitost uredbi, koje izdaje upravna vlast.«

Dr. Leonid^{*} Pitamic u svojoj odličnoj knjizi: »Država« veli u poglavlju o sudijskoj funkciji ovo:

»Mi ne možemo à priori praviti razliku između sudskih i upravnih akata, ali možemo praviti razliku između sudskih i upravnih organa.«

»Može se u prilično opštoj formi tvrditi, da je čuvanje dobara i interesa, za koja se želi jedna veća pravna sigurnost, dodeljeno u pravilu sudovima.

Sudovima pre svega s toga razloga, jer su popunjeni sa nezavisnim, to jest takvim organima, koji u vršenju svojih sudijskih dužnosti, nisu podvrgnuti nikakvoj sili (vlasti) bilo legislativnoj, bilo eksekutivnoj.

Isključiva zakonitost i sudijska nezavisnost su tako povezane u jedan princip.

Zakonitost državnih akata je osigurana sudijskom nezavisnošću, a poslednja sastoji se u tome, da sudije u njihovom radu zavise samo od zakona.«

»Raznolika su sretstva, koja se upotrebljavaju, da bi ta nezavisnost bila zagarantovana.

Kao takva spominjem: naročitu organizaciju sudova, naročitu

platu sudija, njihovu stalnost i nepremestivost itd.»

Vrlo važno za nezavisnost sudova su načini, na koji se postavljaju sudije. To su: kooptiranje unutar sudijskog organizma ili u najmanju ruku sudijsko pravo predloga, izbor po legislativnim kolegijima itd.»

Dr. Fedor Taranovski u svojoj »Enciklopediji prava« veli: »Osnovne garantije u oblasti sudskog ustrojstva jesu ove: odvajanje sudstva od zakonodavstva i uprave, i zakonsko osiguranje jednog nezavisnog i samostalnog položaja za sudiju.

Te garantije smeraju, da sudija bude obezbeđen od pritiska, kako od strane vlade, tako i od strane društva i da ima stvarnu mogućnost, da služi isključivo bespristrasnom, objektivnom raspoznavanju i pronalaženju prava.« Ograničili smo se namerno samo na citate iz dela naših naučnika.

Zaključak iz svih tih citata je: da je zakonitost akata državnih organa osigurana sudijskom nezavisnošću, a ova opet, uz ostale garantije i dovoljnim materijalnim obezbeđenjem sudija.

No platu možemo smatrati i kao pravednu nagradu za izvršene socijalne usluge.

Lepo veli Herold Laski u svojoj »Političkoj gramatici«:

»Svaki princip nagrade treba da zadovolji dva uslova:

- 1) da omogući ličnosti da se izrazi što bolje može te
- 2) da u isto vreme sačuva i razvije potrebne funkcije društva.»

U našoj državi nije društvo izgubilo ni jednu od svojih atribucija, ni jednu parcelu svoje kompetencije. Šta više, naše zakonodavstvo, od 1918 godine pa na ovamo, usprkos kreiranja upravnih te naročitih (izvanrednih) sudova, proširuje u nedogled kompetenciju redovnih sudova.

Oko dvadeset zakona, dodeljuju ulogu arbitra, u bilo kojoj instanciji, redovnom sudiji.

Da li današnje sudijske plate osiguravaju nezavisnost sudija, odnosno, da li su pravedna nagrada za učinjene socijalne usluge:

Nisu!

Sudija, ne samo da je ekvipariran bilo kojem činovniku u pogledu plate i napredovanja, nego i zapostavljen izvesnim kategorijama činovnika u Zakonu o činovnicima od 31. marta 1931.

§ 286. toga zakona određuje, da će državni tužioci i njihovi zamenici kod okružnih sudova imati osobenu mesečnu nagradu.

§ 300. istoga zakona određuje, da će rektor univerziteta, dekani, upravnici zavoda, instituta, seminara i bogoslovija imati također osobenu mesečnu nagradu.

§ 313. istoga zakona određuje, da zakon o naročitim dodacima na platu činovnika Ministarstva unutrašnjih poslova od 4. jula 1930 ostaje na snazi.

Po tome zakonu imaju naročiti dodatak na platu: I pomoćnik ministra unutrašnjih poslova, pomoćnik ministra unutrašnjih poslova, upravnik grada Beograda, pomoćnik bana, načelnik ministarstva unutrašnjih poslova, generalni inspektor unutrašnje upra-

ve, načelnik odeljenja banske uprave, načelnik opšteg odeljenja banske uprave te okružni inspektor.

Isti taj sudija je izgubio po zakonu o činovnicima ono, što je već imao po zakonu o sudijama redovnih sudova od 8./VI. 1929 odnosno onome od 24./IX 1928.

Uzmimo samo primera radi:

§ 113. Zakona o uređenju redovnih sudova određuje: da se predsednici sadašnjih odeljenja Kasacionog suda postavljaju sa položajnom platom 1. grupe I kategorije po Zakonu o činovnicima od 31. jula 1923.

Po članu 33. Zakona o činovnicima od 31. jula 1923 bila je položajna plata činovnika 1. grupe I kategorije 48.000 dinara godišnje.

Po članu 35. istoga zakona je bila redovna stanarina prvih triju grupa I kategorije 3.600 dinara godišnje.

Čl. 51. Zakona o sudijama redovnih sudova bio je određivao sudijama i sudijskim pomoćnicima i naročiti sudijski dodatak.

Predsedniku kasacionog suda je određivao sudijski dodatak od 4.000 dinara mesečno. Dakle su ukupna mesečna primanja predsednika odeljenja kasacionog suda po tima zakonima iznosila 8.300 dinara.

Po §-u 22. Zakona o činovnicima od 31. marta 1931 su ukupna mesečna primanja istoga samo 7.300 dinara.

Sudija sreskog, okružnog i trgovačkog suda te sekretar viših sudova 5. grupe I kategorije imao je po gore citiranim zakonima, uzevši, da je na taj položaj došao posle navršenih 15 godina službe ove prinadležnosti:

- 1) osnovnu platu od 7.800 dinara godišnje.
- 2) položajnu platu od 9.600 dinara godišnje te
- 3) stanarinu od 2.700 dinara godišnje.

Dakle su njegova ukupna mesečna primanja bila 2675 dinara (bez dodatka na skupoću).

Po §-u 22. Zakona o činovnicima od 31. marta 1931 su ukupna mesečna primanja istoga samo 2250 dinara (bez dodatka na skupoću).

Čl. 47. Zakona o sudijama redovnih sudova određivao je bio automatsko napredovanje sudija u položajnoj plati.

§ 49. Zakona o činovnicima određuje i za sudije, kao i za osta'e činovnike samo fakultativno napredovanje u položajnoj plati.

Po članu 47. Zakona o sudijama redovnih sudova morale su se sudije okružnih sudova sa 18 godina sudijske službe unaprediti u 3. grupu I kategorije a sudije sreskih sudova sa navršenih 22 godine ukupne službe.

§ 258. Zakona o činovnicima metnuo je sudije trgovačkih, okružnih i sreskih sudova, te državne tužioce i zamenike im u onu kategoriju činovnika, koji ne mogu biti unapređeni u III grupu 2. stepena, dok ne navršše trideset godina efektivne službe i šezdeset godina života.

Međutim svi drugi činovnici navedeni u glavi XIII. §-u 346. otketu III. grupa 2. stepena citiranog zakona, koji nisu spomenuti u §-u 258. mogu doći u III. grupi 2. stepena bez tih uveta.

Obzirom na poslednji uvet znači, da sudije prvostepenih sudova te državni tužioc i njihovi zamenici ne mogu u praksi doći u opšte u III grupu 2. stepena, pošto u većini slučajeva sa navršenih 60 godina života imaju već 35 godina državne službe, kada po svom zahtevu moraju biti stavljeni u penziju.

Kada se pak uporede predratne plate sudija sa njihovom sadašnjom platom, pada još više u oči, koliko se materijalno stanje sudija posle rata pogoršalo.

Uzmimo samo zadnji predratni avtonomni budžet kraljevine Hrvatske i Slavonije: »Zakon od 26./VII. 1914 o proračunu za potrebe unutarnje samouprave Kraljevine Hrvatske i Slavonije za godinu 1914/15.

Po tome budžetu bila je određena za predsednika stola sedmorice plata od 17.000 kruna, službovina od 2000 kruna, te stanarina od 3000 kruna godišnje, što znači, da su celokupne mesečne prinadležnosti istoga bile 1833 kruna = 1833 dinara.

Ako uzmemo za sadašnju vrednost jedne zlatne krune odnosno dinara — s obzirom na prim — samo 14 papirnih dinara, znači, da su celokupne mesečne prinadležnosti predsednika stola sedmorice bile 25.662 dinara.

Po istom budžetu određena je bila za sudbenog većnika II reda te kotarskog sudca — koji položaj odgovara otprilike sadašnjem položaju sudije V položajne grupe:

- 1) plata od 3600—4400 kruna godišnje te
- 2) stanarina od 650—1170 kruna godišnje.

Ako uzmemo samo najniže stepene plate i stanarine: 3600 + 650 kruna, znači da su celokupne mesečne prinadležnosti istih bile 354 kruna = 354 dinara, dakle preračunate u današnje papirne dinare 4956 dinara mesečno. Tako je plaćala tadašnja mala, ekonomski slabo razvijena samouprava svoje sudije.

Naš predlog za povratak socijalnog i materijalnog položaja sudija bio bi — vodeći računa o ekonomskoj depresiji — da se jednostavno jednim naročitim zakonom uspostave svi propisi Zakona o sudijama redovnih sudova od 8./VI 1929 koji su ukinuti odnosno promenjeni Zakonom o činovnicima od 31./III. 1931.

Др. Емилијан Богосављевић
судија Касационог суда — Нови Сад

РЕФОРМА СУДСКОГ ЗАКОНОДАВСТВА

Упоредо са реформом законодавства указује се потреба да се нађу начини, како да се постигне једнообразност јудикатуре. Један начин да се бар донекле изједначе те подвојености јесте објављивање одлука врх. судова и расправљање о њима, јер се овим даје прилика да се јудикатура једна с другом упореди, њена тачност испита и прокритикује. У тој намери, а у оквиру овог реферата желимо да изнесемо и образложимо нека питања из кривичне праксе Касационог суда у Новом Саду.

Ми ћемо овом приликом истаћи нашу јудикатуру по оним правним питањима, по којима се у нашим удебеницима и коментарима мање објашњења налази, а код врховних судова нема једнообразности.

Решавајући ревизије стекли смо искуство, да овај правни лек није наишао на правилно схватање и даље да се границе ревизије од призива не разабирају у довољној мери. Налазимо не само код наших, већ и код осталих врховних судова, да се у ревизији претежним делом истичу она питања, која могу бити предмет само призива. Са овог смо разлога решили, да првенствено истакнемо из наше праксе: која питања сматрамо **за чињенична** (фактичка, стварна) а која пак питања за **правна**. Чињенична и правна питања су предмет главне расправе, предмет пресуде окр. суда, правних лекова и одлука врховних судова.

На нашем правном подручју, за време важности старог с. кр. п. постојала је друга пракса него она, коју је наш највиши суд увео, а није без значаја истаћи, да је за време владавине старог с. кр. п. пракса чак и код највишег суда била подвојена по стварним и правним питањима. Разлог је у тому, што су по извесним кр. делима судили поротни судови, који су састављени били по примеру француског Code d'Instruction criminelle publique, а по другим кр. делима, редовни судови. Као што знамо, поротни судови дају свој вердикт на постављена питања, која су кратка и садрже кратак опис инкриминираног чина. У њиховој пресуди нема дакле поближег установљења чињеничког стања, а још мање подробне оцене прибраних доказа, те је тако врх. суд врло ретко могао да одели чињенична питања од правних, јер се она, како бих рекао, утапала једно у друго, или се са једним датим вердиктом искључило друго постављено питање. Но другојаче је стојало са пресудама редовних судова. Како је у њима имао бити изнесен сав доказни материјал, његова

оцена, и на темељу тога установљено чињеничко стање и најзад расправљена правна питања, то се је суђење разликовало.

Још ћемо да напоменемо само то, да се првобитна јудикатура од доцније разликовала по схватању истакнутих питања; наиме је врховни суд све више и више ширио своју ревизиону надлежност, сматрајући чињеничним питањем и оно што пређе није, што ми данас не сматрамо, и што ни многи од наших врховних судова не сматрају.

Прелазећи на излагање јудикатуре по правним и чињеничним питањима која је прихваћена од стране нашег Касационог суда, у првом реду ћемо изнети становиште нашег суда гледе **умишљаја**. Наиме, дали се може пресуда окружног суда побијати ревизијом на темељу повреде материалног закона из § 337 т. 1. сл. а с. кр. п., и то са разлога што је у питању умишљај. Поставили смо у првом реду питање умишљаја са разлога, јер је оно у највише случајева саставни део кр. дела и предмет ревизије.

Одговор је двојак.

Ако је умишљај саставни део кр. дела, за које је оптужени оглашен кривим, а, ни у диспозитиву пресуде, ни у њеним разлозима није уопште углављено, да је оптужени за то дело потребном намером извршио у грех му уписано дело, онда се у овом случају умишљај јавља као правно питање, те тако може да послужи као основица за повреду материалног закона из § 337 т. 1 сл. а с. кр. п., пошто недостаје битни састојак инкриминираног дела.

Али, ако су докази за намеру оптуженикову садржани у пресуди окр. суда, у њој оцењени, па умишљај углављен, онда се, по становишту нашег Касационог суда, пресуда не може успешно побијати због речене материалне природе.

Ми ћемо мало доле навести каквим се разлозима поткрепљује противно становиште и то у вези повреде материалног закона из § 337 т. 2 с. кр. п., наиме када је подигнута ревизија због повреде погрешне квалификације дела, т. ј. умишљај није тачно оцењен од стране окр. суда.

Наводимо одмах један пример, да би ствар боље расветлили. Пресудом окр. суда је оптужени оглашен кривим за дело лишења живота из § 167 од 1. кр. з., које је дело извршио на тај начин што је после претходне свађе, испалио пушку из удаљености од 60 метара, оштећеном повредио вратне жиле, те, услед крварења, настала смрт оштећенога. За време претреса је вођена препирка око питања, дали је пушка, којом је дело извршено, подобна да тело повреди, на коју околност је вештачење извршено, те је кр. суд из свих на главном претресу прибраних доказа извео, да је пушка релативно способна да нанесе инкриминирану повреду, па је на основу овог сретства, као и на место тела на којем је повреда задата, и најзад сбзиром на претходну свађу,

окр. суд установио, да је умишљај оптуженога био уперен на то, да оштећеног лиши живота.

Сада оптужени диже ревизију због повреде материалног закон из § 337 т. 2 с. кр. п., истичући у ревизији, да је по установљењу суда, пушка само релативно, а не апсолутно, подобна била да угаси живот човечији, те, пошто је оптужени пушку испалио из удаљености од 60 метара, ова околност још мање указује на то да је постојао онакав умишљај као што је окр. суд нашао, и најзад да претходна свађа није могла да послужи као мотив за тако тешко дело; из свега овога извађа, да је оптужени имао намеру само да застраши оштећеног, и да му се може у најгорем случају у грех уписати намера на повреду тела.

По нахођењу нашег Касационог суда, питање умишљаја појављује се овде као стварно а не правно питање.

Сада ћемо прећи на јудикатуру која се пређе водила на нашем правном подручју и на коју наилазимо и у одлукама других наших врховних судова. Наиме, по том противном становишту у сада наведеном примеру умишљај је правно питање са разлога, што ревизиони суд има, из у пресуди окр. суда установљених чињеница, да изведе правилност и постојање умишљаја. Тако из горе наведених примера, има Касациони суд да држи у виду сретство којим је дело извршено, место тела на којем је повреда задата, удаљеност из које је пушка испалена, способност пушке, претходну свађу, те, ако из свих тих околности Касациони суд нађе да је намера правилно установљена, онда ће ревизију одбити, док у противном случају ревизију уважити и дело подвести под повреду тела, већ према свом нахођењу. То извиђање из каквоће и способности сретства, даље места повреде и претходне свађе, треба дакле да служи као основица у првом реду, да се питање умишљаја изведе из круга чињеничног питања, па да се унесе у област правног питања. Међутим, по нашем нахођењу, све је ово у ствари надпрегледање прибраних доказа и судијске оцене, која је по § 274 с. кр. п. слободна, а чињенице установљене од стране окр. суда меродавне за Касациони суд.

По нашем нахођењу, умишљај се не може оценити на темељу списа, који се, у вези са ревизијом, налазе код Касационог суда, већ на темељу доказа, који су путем усмености и непосредности прибрани. Касациони суд онда кад одлучује по ревизији, нема у опште могућности да стиче неко уверење, убеђење о томе, какав је умишљај оптужени имао. За стицање убеђења потребна су друга сретства а не списи. Када дакле Касациони суд надпрегледа убеђење изражено у пресуди окр. суда, он у ствари присваја себи позивну а не ревизиону надлежност.

У другом се реду наводи од стране противне, да је умиш-

љај правно питање са разлога, што се оно само по себи, заправо као одвојено, од доказа, указује, те је зато врховни суд задржао себи право, да основаност умишљаја реши. Ни свај разлог не стоји, јер, и ако се намера изводи из доказа, ипак је она у тако тесној вези са доказним материјалом, да по нашем нахођењу, ако се уђе у питање решавања правилности умишљаја, претходно се морају ценити докази, а куда то води, то смо горе навели.

После свега изложенога, имамо да напоменемо и то да чињенична и правна питања имају и свој процесуални значај. Наиме, ако се у ревизији истиче повреда материалног закона из § 337 т. 1 сл. а или т. 2 с. кр. п. зато, што умишљај није од стране окр. суда правилно установљен, а Касациони суд нађе да се умишљај појављује као чињенично питање. Касациони суд ће ревизију одбацити са разлога, што ревизија није по закону изведена, јер се у њој напада судијска оцена. Док, ако се по горе изложеном противном схватању умишљај сматра за правно питање, Касациони суд ће дати мериторне разлоге у погледу сретства, места повреде и т. д. Онај који расмотри те мериторне разлоге, увериће се да се њима засеца у оцену доказа и да се установљење евентуалне друге намере од оне, углављене у пресуди окр. суда, појављује као нека нова чињеница.

Понављам да сам спорно питање умишљаја изнео под претпоставком да је оно предмет ревизије, која је подигнута због повреде материалног закона из § 337 т. 1 а и т. 2 с. кр. п. а никако не додирујући овим процесуалне повреде закона, јер су оне друге природе.

Имамо да напоменемо још и то, да се правилност умишљаја даје успешно ревизијом побијати процесуалним повредама закона тако, да Касациони суд има могућности да исправи неосновано становиште окр. суда, и то нарочито на основу § 336 т. 6 с. кр. п. када је пресуда непотпуна, контрадикторна и т. д. На основу § 350 т. 5 и § 346 т. 3 с. кр. п., т. ј. када нису установљене оне чињенице од којих зависи правилна примена закона, те Касациони суд, поништавајући пресуду окр. суда, упућује тај суд да одржи нови главни претрес и донесе нову одлуку.

Сада ћемо пак прећи на ону праксу нашег Кс. суда, која се односи на подизање ревизије, и то :

- 1) Када је бранилац изјављује ;
- 2) На начин како је ваља изјавити и
- 3) Када се има изјавити.

На нашем правном подручју, за време владавине старог к. п., бранилац је имао право да и против воље оптуженога, а према свом нахођењу, изјави како призив, тако и ревизију, или, како је одговарало тадањем називу: ништавну жалбу.

По § 324 од. 3 нашег с. кр. п., бранилац има право кори-

стити се правним леком против воље оптуженика само у том случају, ако је оптуженик малолетан. Меридавно је иначе дали је бранилац подигао ревизију против воље оптуженика или са његовим пристанком.

Знамо да се ревизија у првом реду може изјавити усмено на записник код окр. суда чија се пресуда побија, како то § 325 од. 1 ст. 1 с. кр. п. прописује. Одмах после објављивања пресуде окр. суда има права оптуженик или за њега бранилац да се користи правним леком. Међутим често се догађа да оптуженик у своје име изјави само призив због строго одмерене казне а бранилац од своје стране осим призива и ревизију. Поставља се питање допуштености ревизије коју је бранилац подигао.

Овако изјављена ревизија од стране браниоца, указује се на први поглед као против воље оптуженог изјављен правни лек, са разлога што је по садањем с. кр. п. потребно да се да тачна изјава у погледу ревизије и призива, пошто су ти правни лекови потпуно одељени једно од другог, те су тако потпуно самостални правни лекови. Од допуштености ревизије зависи и оно даље питање, дали ће окр. суд одбацивати ревизију позивом на § 341 од. 1 ст. 1 с. кр. п. са разлога, да је ревизију изјавило лице које није овлаштено, и списе упутити апелационом суду у чију надлежност спада решавање призива, или сматрајући да је ревизија браниоца допуштена, кривични предмет припослати Кс. суду у надлежност.

Наш Кс. суд стоји на становишту, да у горњем случају ревизија браниоца није изјављена против воље оптуженика са разлога, јер је та ревизија подигнута у присуству оптуженика, који том правном леку није приговорио, те се зато има сматрати да је оптуженик дао свој пристанак.

Одмах затим настаје питање, како ће се решити допуштеност браниоачеве ревизије ако је оптуженик, одмах после објављивања пресуде окр. суда, усмено на записник изјавио призив, а бранилац, на основу § 339 од. 1 с. кр. п. подигао призив и ревизију, т. ј. у тродневном року предвиђеном за изјаву правног лица. У оваком случају Кс. суд нема знања о томе, дали је оптуженик пристао на подизање ревизије или не? Наш Кс. суд не сматра у овом случају за одлучујућу околност, дали је оптуженик дао свој пристанак или није, већ другу једну чињеницу о којој ће доле бити речи.

Морамо нагласити да се овом приликом расправља питање вредности ревизије браниоца под претпоставком да оптуженик није у затвору, јер, ако је он притворен, имамо специјалну одредбу § 324 од. посл. с. кр. п., који прописује поступак за случај да је правни лек подигнут у корист оптуженика, а није несумњиво да је затворени оптуженик пристао

на правни лек, те се зато има накнадно добавити изјава оптуженика у погледу пристанка.

При решавању горе постављеног питања наш је Кс. суд узео за основицу пропис § 325 од. 1 с. кр. п., по којем се правни лек може изјавити усмено код суда у записник или писменим поднеском. Из речи „или“ произлази, да је законодавац дао странци право да може да изабере начин како ће подићи правни лек. Али овај законски пропис не предвиђа употребу оба начина подизања правног лека, т. ј. и усмено на записник, и писменим поднеском, дакле не даје странци два права, два начина за изјаву правног лека, те, следствено томе, ако је правни лек подигнут већ приликом објављивања пресуде окр. суда усмено на записник, онда је странка тиме исцрпила своје право на подизање правног лека, те је са овог разлога дејство другог доцнијег правног лека престало. Ово становиште нашег Кс. суда има као даљу последицу то, да се ни у оправдању не могу проширивати правни лекови и то још и зато, пошто правдање служи за то, да странка у њему да поближе разлоге и наведе чињенице већ изјављеног правног лека, јер би, при противном схватању, странка у недоглед могла подизати правне лекове.

У вези са овим правним становиштем нашег Кс. суда, имамо да истакнемо још један део наше праксе.

У извесним случајевима, оптуженик подигне ревизију :

1) приликом објављивања пресуде окр. суда усмено на записник, на пр. због повреде формалног закона из § 336 т. 6 с. кр. п. потом,

2) на основу § 339 од. 1 ст. 1 с. к. п. писменим поднеском у року од 3 дана прошири своју ревизију још на повреду материалног закона из § 337 т. 1 сл. а с. кр. п., и најзад

3) у оправдању подигне ревизију због повреде материалног закона из § 337 т. 2 с. кр. п., па још призив због престрог одмерене казне. Конзеквентно горњем нашем становишту, наш Кс. суд сматра, да је само првом приликом подигнут правни лек допуштен, док писменим поднеском изјављено не важи зато, пошто је странка своје право исцрпила тиме што је усмено, на записник, изјавила свој правни лек, и још и зато, што се сматра да се је странка ћутке одрекла других правних лекова, а у оправдању опет проширени правни лек није допуштен зато, јер оправдање не служи за изјаву правних лекова већ за давање оближних разлога.

Али да странка услед ове праксе не би била ускраћена у својим правима, истаћићемо следеће :

Не препоручујемо странкама да било приликом објављивања пресуде окр. суда, било по објављивању исте, дакле у року од три дана изјаве ревизију означајући појединце повреде законске. А ево зашто: приликом објављивања пресуде окр. суда, претседник ће у смислу § 288 од. 1 с. кр. п. само

главне разлоге пресуде прочитати, а према ставци 2 истог § претседник може укратко и усмено објавити разлоге пресуде, што у већини случајева бива. Када дакле странка нема потпуну писмену пресуду у којој су наведени докази, оцена њихова и установљено чињенично стање, па и расправљена правна питања, у већини случајева неће моћи темељито разабрати које законске повреде постоје. Најтеже ће бити странци оценити пре него што проучи писмену пресуду то, дали постоји повреда формалног закона из § 336 т. 6 с. кр. п., т. ј. дали је одлука суда о одлучним чињеницама нејасна, непотпуна или сама са собом у противречности; или да пресуда нема уопште никаквих разлога или ако у њој нису наведени разлози о одлучним чињеницама, или за онај део пресуде који се побија, или ако су разлози у противречности са самом одлуком суда; или ако постоји знатна противуречност између онога што се наводи у разлозима о садржини исправа које се налазе у списима или о исказивањима пред судом и између самих тих исправа или записника о претслушавању и о претресу.

Ми смо примера ради навели само § 336 т. 6 с. кр. п., али ће се потешкоће појавити и код подизања других законских повреда ако се то чини на основу усмено објављене пресуде. Поставља се дакле питање како да се изјава правних лекова учини обзиром на то, да странка очува сва своја права и да у другом реду постави правне лекове на такву основицу која је прихватљива.

Под претпоставком да странка жели да побија пресуду окр. суда због законских повреда, ми јој препоручујемо да, било усмено на записник код окр. суда, било у року од 3 дана по објави пресуде изјави само ревизију. Дакле без ознаке појединих законских повреда. На овај начин је она задржала себи пуно право да се доцније, када буде проучила писмену пресуду, одлучи какву ће законску повреду истаћи. Ово право странке да тек у оправдању назначи законске повреде, даје јој § 349 од. 1 ст. 2 с. кр. п., по којем жалилац мора ако хоће да му се жалба узме у претрес, у изјави или у оправдању назначити појединце јасно и одређено повреду закона.

У погледу призива ствар није сложена, јер се призив у већини случајева изјављује само на једној од основица предвиђених у § 332 с. кр. п.

Ако се ревизија буде на горњи начин изјавила и извела стаће се на пут оним многим потпуно неоснованим изјавама на које nailазимо код Кс. суда а стаће се на пут и тому да се правни лекови повлаче, допуњују и т. д.

Прелазимо сада на једно правно питање из кр. зак., које је од стране нашег Кс. суда недавно решено и које ће дати правац судовима на нашем правном подручју за будућу

праксу. Тицало се питања ко се има сматрати за саизвршиоца (сапочиниоца, савиновника).

На нашем правном подручју у § 70 старог к. з. била је узаконена ова одредба :

Саизвршиоцима се сматрају сви они, који су злочин или преступ заједнички или скупа извршили. Овај законски пропис је оставио дубок корен у нашој јудикатури; на основу овог прописа се развила тако разграната јудикатура, да смо је уз већину кривичних дела лако могли пронаћи.

Лако је пресудити да ли је једно лице остварило цело биће извесног кр. дела. Али ако је биће једног кривичног дела остварено од више њих, питање је сложено, а нарочито је од важности, у ком ће се случају радње оптуженика квалификовати као радње саизвршилаца.

Из горе наведеног законског прописа старог к. з. видимо пре свега, да је законодавац употребио израз „сматрају се” за саизвршиоце, а тиме је дао израза тому, да они нису извршиоци у оном строгом и правом смислу кривичног закона, већ да их законодавац ставља у тај ред зато што су они биће кривичног дела скупа заједнички извршили.

Пре свега се узело за основицу „удружење, споразум, уговор” на остварење извесног кривичног дела. Код сваког удруженог виновника умишљај је имао бити уперен на то, да се заједничким делањем оствари биће кривичног дела.

На овај начин се све те намере појављују као једна. Ми смо то називали јединство воље.

Ове околности још не би задавале потешкоће за квалификацију саизвршилаца, али околност, коју ћемо сада да наведемо, заправо је она, која одлучује и због које постоји подвојеност у пракси врх. судова.

Виновници се наиме при остварењу забрањене радње не појављују у улози починилаца у строгом смислу кр. з., јер они појединце у целости не остварују биће кривичног дела. Па ипак њихове одвојене и поједине радње имаће обележје сапочинилаца у оном случају, када радње појединих виновника стоје у каузалној вези једно с другим тако, да се помоћу свих тих радња оствари намеравано кривично дело. Оптуженици су у ортаклуку тако, да њихове разне радње резултирају у једно кривично дело. Ни закон, ни пракса није издвајала њихово деловање по томе, колико је ко у истини извршио, већ како смо горе навели.

У Мотивима казненог законика за Краљевину Србију, на страни 206 наводи се ово: Као садањи законик, тако исто и пројекат не доноси никакво наређење о томе, ко је учинилац или виновник. Остаје дакле и даље да је учинилац онај, који сам оствари биће кр. дела. Исто тако пројекат не говори о томе ко су савиновници, јер се под њима разумеју сви они

koji zajedнички ostvaruju biće jednog krivičnog dela. И једно и друго се одређује према бићу krivičnog дела.

Наш krivični законик није узаконио дефиницију савиновника, али, као што видимо, оно се ипак у мотивима помиње и донекле одређује.

Требало је у једном конкретном случају да наш Кс. суд одлучи, дали да кида са праксом, која је на нашем правном подручју кроз дуг низ година владала, дали да се неглигира оно што је у Мотивима речено, или да се пође једним правцем који није познат ни нама ни нашим судовима.

Наш Кс. суд, држећи се правног правила да се уведена пракса има наставити све донде док за њено укидање не наступи какав изричит законски пропис, или нешто од сличне важности, дакле стојећи на принципу континуитета права а не налазећи изричитог законског прописа или томе слично да се досадања пракса укине, прихватио је јудикатуру, која је досад владала.

Из овога произлази, да се при стварању нове јудикатуре има водити рачуна и о пракси, која је на том правном подручју владала.

Код узаконјавања правних норми, има у главном два начела. По једном се оне имају до најмањих танчина увести у закон, а по другом се оне чине више генерално, у главном линијама остављајући остало суду. Али, макако било, јудикатура је та, која ће законске прописе објаснити, допунити и проширити. Са овог разлога јудикатура има исти значај као и законодавство.

Dr. Miroslav Muha

apelacioni sudija — Zagreb.

POTREBA REFORME SUDSKOG ZAKONODAVSTVA, KOJE TREBA BOLJE DA ODGOVARA NARODNIM I DRŽAVNIM INTERESIMA

Кад се постави као тема дисертације оно што је речено уатписом овог referata, онда је јасно да се под таквом реформом не разумијевају какве незнатне па čak ни крупније измјене, ако би ове још увјек улазиле у оквир главних principa на којима су нови закони саздани. Јасно је то и због тога што pretresanje такве реформе не би, природно, могло бити предмет редовне годишње скупштине Удружења судија, и најзад због свега онога што је против нових закона и за njih било изнесено у стручним часописима и, štoviše, у дневnicima.

Питанје је дакле то да ли треба наше ново судско законодавство

postaviti na sasvim druge principe nego li su oni na kojima se ono danas osniva.

Što je dosad izneseno protiv novih zakona? Stvarnih, konkretnih prigovora iznesen je tek malen broj, a i ti su prigovori učinjeni, ako ne jedino a ono u glavnome, protiv novog građanskog parničnog postupka.

Protiv cjelokupnog novog zakonodavstva iznosi se samo opći prigovor da ne odgovara potrebama našega naroda, jer je recepcija ponajviše austrijskih zakona, da se njime uvodi austrijski duh u naš narod; da je jezik tih zakona glomazan i narodu nerazumljiv, a napose da su mnogi termini loši i tuđi našem narodu.

Dopušta se da bi jezik mogao biti doteraniji i da nije bilo potrebno uzeti neke tuđe termine, no svako objektivan moraće priznati da je jezik ipak mnogo bolji nego što je jezik starih zakona i da mnogi prigovori protiv termina novih zakona imaju svoje porijetlo u konservativnosti.

Istina je da se kadšto i suviše doslovce prevodilo što je imalo za posljedicu to da su propisi na nekim mjestima nesamo jezično nego i sadržajno loši. Eto jedan primjer i baš iz oblasti novog građanskog parničnog postupka.

Novelom od 1. juna 1914. br. 118 l. d. z. određeno je da se iza §. 7. jurisdikcione norme ima uvrstiti kao §. 7a) propis koji, poslije ponovnog noveliranja, odgovara §-u 6. našeg Grpp-a. Propisom §-a 7a), kao docnijim zakonom, izmijenjeni su §§. 51. i 53. austr. zakona, što se tiče odlučivanja u vijećima. Stoga nije bilo potrebe da se ti posljednji propisi saobrazu §-u 7a) i zato oni danas glase onako kako su glasili prije donošenja §-a 7a). Sastavljači našeg Grpp-a nisu primijetili da §. 6. nije kasniji zakon već istovremeni propis jednog zakona, pa su kod redakcije naprosto recipirali austr. jurisdikcionu normu, umjesto da §§. 47. i 48. dovedu u sklad s §-om 6. Samo ta neispravna redakcija zavela je nekoje na mišljenje da svi sporovi, navedeni u §. 47. I. Grpp., ukoliko o njima ne odlučuju zasebni trgovački sudovi, kao i svi sporovi o rudničkim stvarima, navedenim u §. 48. st. 1. Grpp., spadaju uvijek i isključivo pred vijeće, t. j. da se na takve sporove ne može primjenjivati naređenje §. 6. Grpp. o sudiji pojedincu.

To je sve istina, ali i kad bi jezik bio i gori nego jest, zar je loš jezik argument za to da su i principi loši na kojima se novi zakoni osnivaju?

Pa i prigovor da novi zakoni, kao recepcija ponajviše austrijskih zakona, ne odgovaraju potrebama našega naroda, puko je tvrđenje bez vrijednosti, jer ne vjerujem da će iko iz same činjenice da je koji zakon porijetlom austrijski izvoditi zaključak kao aksiom da taj zakon ne može da odgovara potrebama našega naroda. To tvrđenje bi valjalo poduprijeti kritikom sadržine tih zakona, pa bi onda nesumnjivo izbila sva neopravdanost takve kritike.

Ne smije se smetnuti s uma da danas s jedne strane nijedna kulturna država nema, u glavnome, svoje specifično nacionalno

pravo, a najmanje ga je mogla imati Austrija sa svojih desetak naroda, a da su s druge strane prilike u kulturnim državama s istim pravnim i ekonomskim poretkom bitno istovjetne, pa stoga i pravne potrebe, u glavnome, podjednake.

Zbog toga, ukoliko se sudsko zakonodavstvo u raznim kulturnim državama razmimoilazi, razlog tome, u pravilu, nije u raznolikosti prilika i pravnih potreba već u raznolikosti shvatanja uticajnih pravnika u dotičnim državama, koja shvatanja često nisu rezultat kritičnih i objektivnih razmatranja već posljedica izvjesnih predrasuda.

Time ne kanim ni izdaleka tvrditi da je naše zakonodavstvo, takvo kakvo je recipirano, bez mana i nedostataka. Ali od toga do mišljenja da ga valja izmijeniti in capita et in membris ima dosta trke.

Da razmotrimo konkretne prigovore koji su učinjeni u pogledu sadržine novog Grpp-a.

Potrebno je da se time opširnije bavimo, jer su to, kako rekoh, gotovo jedini stvarni i konkretni prigovori protiv novih zakona i time je pružena mogućnost, da se i nešto stvarno i konkretno kaže, i jer se u javnosti za odnosna pitanja pokazao priličan interes.

Tu moram podvući da diskusija nije uvijek vođena objektivno, sine ira et studio, s jedinom namjerom da se iznađe ono što je ispravno, već često neobjektivno, a katkad, upravo razdraženo. I sad se dogodilo ono što je vrlo značajno po osnovanost iznesenih prigovora; dogodilo se naime to da argumente, iznesene neobjektivno, uspijeva vrlo lako obarati, dok se objektivna kritika uvelike približava stanovištu koje pobija.

Zamjerke koje su učinjene sadržini novoga Grpp-a odnose se prije svega na načelo slobodnog sudijskog uvjerenja, zatim na načelo neograničenog dokazivanja svjedocima i treće na funkciju kasacionog suda koja nije više samo kasatorna. Ostale zamjerke su opće prirode: da je novi Grpp. glomazan, komplikovan, i kao takav da nije za naše sveopće prilike; da je jezik i stil rđav, te uslijed toga, a i zbog svoje komplikovanosti i glomaznosti nejasan i nerazumljiv.

Što se tiče jezika, to upućujem na ono što sam ranije izložio u tom pogledu. Zanimljivo je uviđanje da se samo zbog jezika ne može zakon odbaciti, pa se za to zamjerka glomaznosti i komplikovanosti prepliće sa zamjerkom jezika.

Istina je da je Grpp. »glomazan i komplikovan« t. j. da je opširan i u tančine izrađen, ali to je tendencija svih novih zakona.

Ponajprije, opširnost zakona traži komplikovanost savremenog društvenog i privrednog života. Zatim traži to postulat savremenog zakonodavstva da zakoni budu određeni i izgrađeni; iskustvo sa starim procesnim zakonima pokazalo je naime da su oni bili neodređeni i manjkavi, pa ih je judikatura silom prilika morala dopunjavati. A kad je ona takoreći vršila zakonodavnu funkciju u dopunjavanju nedostataka, nije zaista ni čudo da je pošla i dotle, da

je cijenila i umjesnost zakonskih propisa samu ili drugim riječima, da ih je stvarno mijenjala. A to se ne smije dopustiti.

S obzirom na neslućeni razvitak i razgranjenost privrednih odnosa broj parnica ogromno je porastao, a ujedno se ukazala potreba bržeg odvijanja i dovršavanja parnica. Valjalo je stoga donositi shodne odredbe koje služe tom cilju, u niz kojih spadaju i brojni i strogi propisi o pravnim lijekovima.

Sve su to razlozi koji uvjetuju opširnost a i komplikovanost zakona.

I sad prelazim na pitanje slobodnog sudijskog uvjerenja. Kritika je protiv tog principa najžešća i najpreteranija, kanda osjeća slabost svojih argumenata:

»Da sudija koji ima stalnost sa ovolikom ogromnom vlašću teži despotizmu. Svaka vlast, ako nije razumno ograničena, vodi despotizmu« (Vidi »Arhiv« za pravne i društvene nauke od 25. I 1935.) »I kada je u kulturnim državama nestalo vladaoćevog apsolutizma, čudno je i nelogično da se sudiji da apsolutna vlast prilikom slobodnog ocjenjivanja dokaza«. — »Da li je jedna činjenica dokazana ili ne, to sudija suvereno rešava i za to svoje uverenje nikom ne odgovara«. (»Arhiv« za pr. i dr. n. od 25. marta 1935.). »Kako objasniti narodu, da je baš zakon taj koji daje ovoliku vlast sudiji, kad je nema niko drugi u zemlji!« To je onaj poznati germanski inat, osnovan na staroj mržnji Francuske i svega što je francusko, samo da ne bude onako kako je u Francuskoj«. — »Njezinim (sc. Austrije) sudijama trebalo je dati ogromnu vlast u cilju čisto zastrašujućem i drugo da anacionalni sudija, kroz ovoliku vlast, bez ogrešenja svoje savesti, sve po zakonu, sprovodi delo ugnjetavanja onih koji nisu Germani« . . . . »naše sudije stoga što . . . . ne žele da se u njih gleda kao u Bogove sa neograničenom vlašću, već hoće da ostanu ljudi kao i mi ostali smrtni. . . .« (Pravosuđe br. 19 i 20 oktobra 1933.).

Zar ti i takvi navodi mogu ikoga koji je sposoban da misli svojom glavom uvjeriti o ispravnosti „legalne dokazne teorije“. Zar ima i na teritoriji bivše Srbije samo ijedan sudija koji, zbog institucije slobodnog sudijskog uvjerenja, sebe smatra nekakvim despotom ili misli da ma ko gleda u njega kao na Boga sa neograničenom vlašću? Austrija je, istina, ugnjetavala one koji nisu Germani, ali zar će ko razuman vjerovati da je ona to ugnjetavanje provodila kroz slobodno sudijsko uverenje i, u daljoj konsekvenciji, da je ta pravna institucija bila uzrok njene propasti?

Slobodno sudijsko uvjerenje nema nikakve veze sa politikom i političkim državnim uređenjem i zato ta institucija može opstojati u najapsolutističkoj državi, kao što legalno dokazno pravilo može opstojati u najdemokratskijoj državi.

Kako se može govoriti o ogromnoj vlasti zbog pravila slobodnog sudijskog uvjerenja, kad je to pravilo samo u tome, što sudija može misliti i zaključivati kao svaki drugi čovjek?

Značajno je da se nekoji ne ustručavaju, štoviše, tražiti uvo-

đenje pravnog federalizma, samo zato da bi se na teritoriji bivše Srbije mogla održati **legalna dokazna teorija**. Značajno je to po strastvenost kojom zagovaraju jedno stanovište i zbog koje su spremni žrtvovati pravno jedinstvo, toli potrebno kako samo za sebe tako i naročito kao jako sredstvo duhovnog ujedinjavanja u mladoj državi. A značajno je to i stoga što time priznavaju da se legalna dokazna teorija ne bi nikako mogla plasirati u područjima gdje je već odavna **napuštena**.

Značajno je i ovo tvrđenje: »Jedno objašnjenje ovakvog postupka i metoda jeste što je taj i takav zakonodavni rad bio lišen saradnje narodnog predstavništva, pošto bi narodni **pretstavnici Srbije** svakako onemogućili donošenje zakona koji ne odgovaraju pravnoj svesti srpskog naroda.« — To tvrđenje još jednim je dokazom o razdraženosti diskusije; a ako se u njemu odrazuje stvarnost, onda moramo blagodariti udesu da nije bilo pomenute saradnje, jer inače ne bi zacelo ni danas imali građanskog parničnog postupka ni ostalih zakona s unifikatornim dejstvom.

A onda ono o »pravnoj svijesti srpskog naroda«, o »potrebama i pravnom shvatanju srpskog naroda« kao i o »našoj individualnosti u pogledu pravne kulture«, već je gore osvijetljeno u izlaganju onoga što proizvodi raznolikost prava u današnjim kulturnim državama.

Naročito je neumjesno govoriti o tome u vezi s slobodnom ocjenom dokaza, kad se taj sistem uz neograničeno dokazivanje svjedocima primjenjivao i uredno je funkcionisao i na teritoriji bivše Srbije u pretežnoj većini parnica, t. j. u svim krivičnim i trgovačkim parnicama, u parnicama do 200 Din. u stvarima navedenim u §. 245. a srp. građ. sudskog postupka kao i u postupku pred obavezanim i fakultativnim izbranim sudovima. A najmanje je umjesno govoriti s time u vezi o »pravnom shvatanju srpskog naroda«, kad nijedan narod pa ni srpski dio našega naroda nikad ne sudi po zakonskim dokaznim pravilima već po pravilima koja su diktovana logikom i psihologijom.

Ukazuju također i na francusku građansku proceduru, koja je uzor srpskom sudskom postupku, kako je ona stara preko stodva-
deset godina i kako su Francuzi njome zadovoljni. Sva je prilika da su, ne Francuzi, već francuski pravnici njome zadovoljni i da zato ne osećaju potrebe njene temeljite reforme. Kad je već govor o zadovoljstvu s procedurom, saopćicu što mi je pričao prije dvije godine neki kolega iz Julijske Krajine na koju je protegnut talijanski građanski postupak: »Za nas sudije, talijanska procedura jako je povoljna, jer se pretežni dio postupka vrši među advoktima bez sudelovanja suda ili uz njegovo ograničeno sudjelovanje, pa zato imademo jako malo posla, no ona je jako spora i jako skupa, pa, gotovo u pravilu, gubi i ona stranka koja je pobijedila; zato su i advokati njome zadovoljni, i stoga nema izgleda da bi se ona reformirala.« Evo, što znači zadovoljstvo naroda s procedurom.

I suština sama institucije slobodnog sudijskog ubjeđenja prikazuje se iskrivljeno, kako bi se lakše mogla pobijati. Mi svi znamo, da slobodna ocjena dokaza ne znači neko proizvoljno ocjenjivanje dokaza i k tome još potpunu neodgovornost za takvo ocjenjivanje. Ta institucija znači samo toliko da sudije nisu vezane za neka zakonska pravila kad se imade utvrditi, da li se koji činjenični navod imade smatrati istinitim ili ne. Kod legalnog dokaznog pravila postoji *apstraktna* ocjena vrijednosti dokaza na osnovu njihovih *generalnih osobina* unaprijed zakonom, t. j. sudija, po propisu zakona, bez obzira na konkretne osobine dokaza i bez obzira na sve ostale okolnosti dotičnog slučaja mora odnosno ne smije uzeti za dokaznu izvjesnu činjenicu, kolikogod bio on uvjeren o protivnome. Kod slobodnog sudijskog uvjerenja, nasuprot, vrši se *konkretna* ocjene izvedenog dokaza po sudiji, prema *individualnoj* pojavi tog dokaza, i s obzirom na *rezultat cjelokupne rasprave*. Ovdje sudija primjenjuje sva pravila logike i psihologije kao svaki drugi čovjek, i zato se takvo ocjenjivanje zasniva na prirodnom pravu.

Kad je tome tako, legalna dokazna teorija može se zagovarati samo onda, ako se utvrdi da ne postoje uvjeti za slobodno sudijsko uvjerenje, t. j. ako se utvrdi da u sudijskom redu, općenito, nema potrebne sposobnosti, poštenja i savjesnosti. Kako vjerujem da to neće niko ustvrditi a nekmoli dokazivati, zagovaranje legalne dokazne teorije, kao zastarjele i preživjele institucije, lišeno je svakog opravdanja.

Pojedinačna pojava nesposobnosti, nepoštenja i nesavjesnosti nije na putu sistemu slobodnog sudijskog uvjerenja, jer ima kontrola za ispravnost uvjerenja i odgovornost zbog zloupotrebe.

Kontrola se vrši po strankama samim i njihovim zastupnicima, zatim po javnosti uopće, jer su rasprave javne. Protiv neispravnog zapisničkog utvrđenja služi institucija protivljenja. Kad je pak rezultat rasprave i dokazivanja ispravno utvrđen, ne može sudija, u pravilu, zloupotrebiti zakonski propis o slobodnom sudijskom uvjerenju, jer si mora biti svijestan da će svaki ko normalno misli odmah i prozreti zloupotrebu, a uzato on mora svoje uvjerenje i obrazložiti, obazirući se na rezultat cjelokupne rasprave i izvedenih dokaza i navodeći pobude uslijed kojih je došao do svog uvjerenja. Zloupotreba nije dakle baš laka. Kontrolu nad uvjerenjem prvostepenog suda vrši i drugostepeni sud, koji će ako posumnja u osnovanost prvostepenog uvjerenja ponoviti, eventualno i dopuniti dokaze i tako ispraviti neosnovano niže uvjerenje.

In eventum odgovaraće sudija za učinjenu zloupotrebu disciplinski a u krajnjem slučaju i krivično.

Ustvrdeno je da se na teritoriji bivše Srbije podižu od strane sudija, advokata i parničnih strana mnogobrojne primjedbe i žalbe na novi Grpp. Nesumnjivo je da je ta tvrdnja u najmanju ruku pretjerana; u pogledu parničnih stranaka nevjerovatna, a što se tiče sudija i advokata, to primjedbe i žalbe potiču zacijelo od onih koji su ili iz principa protiv novih zakona, ili novog Grpp-a nisu

dovoljno proučili pa imadu s njime teškoća zbog njegovog neshvaćanja ili nedovoljnog znanja.

Na području Apelacionog suda u Zagrebu slobodno sudijsko uvjerenje, prije stupanja na snagu novog Grpp, postojalo je u manjoj mjeri nego li na teritoriji bivše Srbije. Ipak se ne čuju nikakve primjedbe i žalbe na tu instituciju, pa ni inače principijelnih prigovora protiv novog zakona.

I sad da vidimo do kojih rezultata dolazi kritika protiv novog Grpp-a, kad se ona vrši sine ira et studio («Arhiv» od 25. novembra 1933. pod naslovom: »Neka pitanja povodom stupanja na snagu građanskog parničnog postupka« — od Borislava Blagojevića).

Tu se zagovara nedopustivost dokazivanja svjedocima protiv i izvan isprave, naročito u vrijeme kada ustavni propisi o stalnosti sudija nijesu još stupili na snagu, jer to zahtjeva, veli se, ideja rizika i ideja pravne sigurnosti, jer to zahtjeva ideja socijalne pravde.

Ali se ujedno uviđa, da bi se moglo desiti da stanje izraženo u ispravi zaista ne odgovara pravom stanju stvari te da bi postavljeno pravilo, koje se pravda idejom socijalne pravde, bilo upravljeno protiv nje. No tome da nije tako, jer da nesaglasnost između isprave i pravog stanja stvari nastupa u najvećem broju slučajeva kao posledica prevare, nasilja, lišenja slobode itd., pa da se može pokrenuti krivični postupak i u tome postupku izdejstvovati sudsku odluku kojom će isprava izgubiti svoju važnost. Možda bi se, veli se dalje, moglo primijetiti da se time postupak komplikuje, što se stvar dijeli između raznih sudova, ali da tome nije tako, jer da se time izbjegava nesaglasnost koja bi mogla, eventualno, nastati između građanskog i krivičnog suda, a gdje bi onda, pita se, ovdje bila materijalna istina, koja je cilj ne samo krivičnom nego i građanskom postupku?

Ta izlaganja zvuče posve drukčije nego li ona tvrđenja, udešena demagoški: »da se čovjek ni kriv ni dužan može osuditi na plaćanje stotina hiljada ili na plaćanje milijon dinara po iskazu dva (!) svjedoka; da će vas i pored uredne tapije na vašu kuću, pomoću dva (!) svjedoka čiju svjedodžbu sud prima izbaciti na ulicu iz vašeg sopstvenog dobra.« («Arhiv» od 25. januara 1935).

Šteta što gornja kritika, odista učinjena sine ira et studio nije stavila sebi još jednu dvije primjedbe, koje se nameću same od sebe. Šteta zato, jer bi se ona na kraju zacijelo potpuno složila s principom novog Grpp-a. Nesaglasnost između isprave i pravog stanja stvari, reklo se, nastupa u najvećem broju slučajeva kao posljedica krivičnog djela. A što onda, ako ta nesaglasnost nije posljedica krivičnog djela, a niti je skrivljena po licu protiv kojeg govori isprava? Zar bi nedopustivost dokazivanja svjedocima u tim slučajevima služila pravnoj sigurnosti i socijalnoj pravdi?

I zašto da se stvar za slučaj sumnje krivičnog djela, protivno principu ekonomije procesa, baš mora uvijek učiniti zavisnom od odluke krivičnog suda, na pr. i onda kada je jasno da se radi o

izvjesnom krivičnom djelu, i kad sve sudije imaju istu kvalifikaciju? Bilo bi nepotrebno odugovlačenje parnice, a to novi Grpp. neće.

U pogledu pak pitanja: da li treba dozvoliti dokaz svjedocima do neograničene sume, kritika sine ire et studio, odgovara pozitivno: »Stoga smatrajući da treba sudiji dati široku vlast slobodne ocjene, vlast koja će mu omogućiti da dođe do što veće materijalne istine . . . mislimo da bi trebalo dopustiti neograničen dokaz . . . naglašujući da je pri tom neobično potrebno osigurati nepokretnost i nezavisnost sudija kao i obezbediti njihov materijalni status.«

Time bi od sistema ograničenog dokazivanja svjedocima bilo učinjeno toliko izuzetaka, da se ne bi, u obimu koji bi mu još ostao, mogao i dalje pravdati. Uostalom sistem ograničenog dokazivanja svjedocima ne može postojati uz načelo slobodnog sudijskog uvjerenja koje prihvaća i maločas pomenuta kritika.

Može doduše biti umjesno da se izvjesna prava ili pravni odnosi ne mogu dokazivati svjedocima nego samo ispravama, ali to onda ne spada u procesno ograničenje dokazivanja, već u materijalnopravno propisivanje stanovitog oblika za valjanost samo dotičnih pravnih poslova, kako je to uređeno n. pr. u §. 52. z. o javnim bilježnicima a i u Grpp. samom u §§. 85., 101. i 672.

Ta ista kritika pledira i za to da kasacioni sud, po francuskom sistemu bude odista sud koji kasira t. j. sud koji samo ništi ili snaži odluke nižih sudova, a ne sudeći sud trećeg stepena, jer da bi se taj sistem bolje slagao s principom slobodnog sudijskog uvjerenja nego li austrijski sistem. Za postojanje slobodnog sudijskog uvjerenja i za njegovo ostvarenje u praksi da je potrebna što veća nezavisnost onoga suda koji je u neposrednom dodiru sa strankama.

Eto, čemu vodi objektivna kritika: da brani slobodno sudijsko uvjerenje čak i protiv kasacionog suda. Međutim je ta odbrana nepotrebna, jer se slobodno sudijsko uvjerenje ne može pobijati revizijom i stoga kasacioni sud ne može dirati u nj.

Kad se uoči da jedinstvo prava važi kao pravilo u svim unitarno uređenim državama i da je ono naš eminentni nacionalni imperativ, a od tog bi se jedinstva mogao dopustiti koji izuzetak istom u oblasti građanskog materijalnog prava (n.pr. glede kućnih zadruga, zemljišnih zajednica), a nipošto unutar građanskog parničnog postupka; kad se uoči, da se ni s koje druge strane ne dižu prigovori proti načelima novog Grpp osim sa strane nekolicine pravnika sa teritorije bivše Srbije, i najzad ako je van svake diskusije da se u područjima gde je već ranije važio sistem slobodnog sudijskog uvjerenja i neograničena upotreba svjedoka, danas više ne može natrag, jer bi se to osjećalo kao povraćaj u srednji vijek, onda odista nije shvatljivo, što se hoće da se postigne kampanjom protiv novog Grpp-a i preko njega protiv novog sudskog zakonodavstva uopće.

Misao vodilja novog građanskog parničnog postupka jest svrshodnost, praktičnost i korisnost. Njegova je težnja da se postigne:

presuda, saobrazna pravom činjeničnom stanju i postojećem pravu, dakle pravedna presuda na najlakši, najbrži i najjeftiniji način. A u tu se svrhu zakon osniva na načelima usmenosti, javnosti i slobodne ocjene dokaza. On daje strankama potpunu mogućnost iznošenja svega što je potrebno za ostvarenje ili odbranu prava ali se sve to mora vršiti disciplinovano, jer će inače stranka štetovati od te svoje nedisciplinovanosti. Tu je zakon prilično strog i mjestimice i »komplikovan« t. j. u tačnine izrađen.

Da spomenem, ukratko, samo dvije institucije: povraćaj u pređašnje stanje i pravne lijekove.

Ne može biti prirodnije stvari nego što je propis da se povraćaj može dozvoliti samo ako ga stranka pravda nepredviđenim ili neotklonjivim događajem i taj događaj i učini vjerojatnim, jer bi protivno značilo omalovažavanje suda. Ali to nije najvažniji razlog strogosti odnosnih propisa, već misao da bi se lakim dozvoljavanjem povraćaja otezala parnica, a to bi se protivilo principu brzine, i najzad da bi se time povećavao rad sudova, što bi zahtjevalo povećanje broja sudija, a to bi značilo bespotrebno poskupljivanje aparata.

S tih razloga držim da mađarski građanski postupnik nije svrsishodno uredio posljedice izostanka s ročišta za tužioca a isto tako da nije svrsishodna laka mogućnost tuženika da ukloni posledice kontumacije.

Priziv će se odbaciti u nejavnoj sjednici, ako nije n. pr. navedena presuda koja se pobija ili ako prizivni razlozi nisu navedeni pojedince ni izrijeком ni jasnim upućivanjem, ili ako nema određenog prizivnog predloga; a odbaciće se i onda, ako prizivni predlog nije saobrazan prizivnom razlogu.

Pa to je prvo što se nameće: da se navede presuda koja se pobija. — Za razliku od starih zakona, prema kojima je bilo dovoljno da se izjavi priziv, pa da prizivni sud po službenoj dužnosti ispita prvostepenu presudu, po novom Grpp-u prizivni sud ispituje odluku prvostepenog suda u granicama prizivnih predloga i prizivnih razloga. — Logična posljedica toga jeste dužnost iznošenja prizivnih razloga i prizivnih predloga i to onako kako zakon propisuje. Zar je to tako teško da pravu vješto lice kao što je advokat ne bi moglo to savladati? Ili zar je tako teško pogoditi koji prizivni predlog odgovara istaknutim prizivnim razlozima? Isto važi i za reviziju.

A koja je ratio legis tih propisa? Rasterećenje viših sudova i s time u vezi njihova veća ekspeditivnost. Ako se pravni lijek ne mora obrazložiti, viši je sud u težem položaju, jer mora pobijanu odluku ispitati u svim mogućim pravcima, a stranci je lakše omogućeno da uloži pravni lijek u cilju odugovlačenja. Nasuprot, kad stranka mora navesti razloge pobijanja i staviti odnosni predlog, višem sudu je zadatak olakšan, a stranci ulaganje očito neosnovanih pravnih lijekova otežano.

Ako se bude uvijek imala pred očima tendencija zakona, onda će se njegovi propisi u svim instancijama u potpunosti provoditi i tako postizavati njegova svrha. Nije naime dosta, da je zakon dobar, on mora da se i primjenjuje dobro, t. j. onako kako je njegova jasno izražena tendencija, i u tom slučaju njegovi dobri plodovi neće izostati.

Smatram da ne odgovara ni svrsishodnosti i praktičnosti to što nekoja zakonodavstva dopuštaju novine u prizivnom stepenu; kad je strankama data najšira mogućnost da u prvom stepenu iznesu sve što služi ostvarenju ili odbrani prava, dopuštati novine u prizivnom postupku, znači podpirati nemarnost stranaka, oduzimati prvostepenom postupku njegovu vrijednost i omalovažavati prvostepeni sud; znači omogućivati strankama da odugovlače parnice i praviti parničenje nepotrebno skupo kako za stranke tako i za državu.

Katastrofalne posledice kojima je imao uroditi novi Grpp. prema izvjesnim proricanjima na teritoriji bivše Kraljevine Srbije nisu nastupile, a na teritoriji Apelacionog suda u Zagrebu doživio je, prosječno, vrlo dobre uspjehe. — Kad se budu svladale teškoće koje su skopčane sa početnom primjenom svakog novog procesnog prava, kad budu sudije i advokati temeljito upoznali propise a tako i tendencije novog zakona, ne samo što će nestati prigovora protiv njega već će ga svi istinski zavoljeti, kako on to i zaslužuje kao zakon koji doduše nije savršen, već ima štoviše neke nejasnoće i greške koje su se prilikom recepcije mogle ukloniti, ali predstavlja nešto solidno i dobro, i za koji se opravdano može kazati da se osniva na zdravom razumu i ispravnom shvaćanju interesa parničnih stranaka.

Будимир Плакаловић

судија — Београд

О ПОТРЕБИ РЕФОРМЕ СУДСКОГ ЗАКОНОДАВСТВА

Много времена и много труда утрошено је на изједначењу судског законодавства. И данас, изузев грађанског законика, ми имамо, у главном, законодавство изједначено. Али како је изједначење нашег судског законодавства извршено, у главном, превођењем аустријског судског законодавства, са незнатним одступањима и изменама, онда се, доиста, морамо запитати, да ли је за један такав преводачки посао требало толико времена и толико труда. Када је се хтела, проста рецепција аустријског законодавства, онда би посао, са много мање материјалних жртава, брже био свршен да је се прибегло методи Кнеза Милоша, коме је Јован Хацић, за свега 2.000 дуката, превео и за Србијанске прили-

ке удесио аустријски грађански законик. Овај посао Хаџић је обавио за две године, док су сличан посао модерне комисије обављале једну деценију. Али, било што било, ми имамо, у главном, према ранијем стању у нашој држави, један несумњив и неоспоран напредак. Остаје нам сада један, такође, важан задатак, чије је извођење много теже, од досада свршеног посла, а то је да се изједначено законодавство прилагоди стварним потребама и приликама нашега народа. Ја нећу да кажем да се о томе и приликом изједначења није водило рачуна, само, опште је мишљење, да је, у том погледу, успех минималан. Тачније речено, овај неуспех је толики да ми имамо такво судско законодавство које не одговара не само правним схватањима нашег народа, него (исто) не одговара, у многоме, ни нашим културним, социјалним и привредним приликама. Рађено под специјалним политичким приликама, у својим основним концепцијама формалистичко и бирократско, аустријско судско законодавство, без великих измена и адаптација није могло бити примљено у младој југословенској држави, чији народ има своју правну традицију, своју културу и своје специјалне социјалне и привредне односе.

Ми смо савременици једног доба, у коме се целокупан друштвени живот, па према томе и сви односи, који имају своју санкцију у позитивном праву, мењају, развијају и компликују, једним темпом, који преставља вратоломну брзину. Овај живот, донео је са собом као последицу, неминовну потребу за изменом законодавства, у области, како јавног тако и приватног права. Међутим и ако све ове промене у приватном и јавном праву нису добиле дефинитивне облике, који су у току стварања, ипак се може констатовати следеће: *законодавна власт губи извесне своје функције у корист управне власти, која све више и више добија шире поље рада и дела једноставније, простије и брже. Осећа се даље потреба да и судска власт своје пословање учини једноставнијим и бржим, јер ће само на тај начин бити непосреднија и ближа народу.* А све то, ни у ком случају не сме и не може ићи на штету квалитета пословања. У осталом, сасвим је јасно, да се у доба рекордних брзина на суву и у ваздуху, које прелазе стотине километара на сат, судско пословање не може вршити по законодавству, које је стварано под сасвим другим приликама. Јасно је, да и судско законодавство, мора ићи за временом и животним приликама, јер се ток друштвеног и животног стремљења не може зауставити и укалупити у параграфске куке судског законодавства.

Наше изједначено законодавство није као што је већ речено, плод измењених друштвених односа и оно, будући ре-

ципирано, санкционише друштvene односе, који ни из близа, нису онакви какви су данас. Да би се одговорило стварним и животним народним потребама, онаквим какве су данас, судско пословање мора бити једноставно, просто брзо и јефтино. А то, у исто време значи да се формализму и бирократији у судском законодавству мора, за увек, учинити крај. Ако се то не учини живот ће, ипак, учинити своје, јер ће друштвени односи, изазвани стварним и животним потребама, морати добити своју санкцију у праву. У томе смислу имамо и изјаве наших одговорних државника, који се налазе на положајима, са којих ове реформе могу извести. Законик о кривичном судском поступку, већ је једном уредбом, реформисан у смислу истакнутих идеја.

III.

Будући да сам о излишном формализму у законнику о кривичном судском поступку, као и о непотребном бирократисању судске администрације, која је заведена судским пословником, већ говорио, на прошлој Скупштини удружења судија, то се овим питањима, сада, не мислим бавити.¹⁾ Због ограниченог времена ја ћу да се позабавим само извесним, непотребним установама, које су уведене закоником о грађанском парничном поступку, које су учиниле да је поступање по истом спору и формалистичко и да не одговара стварним потребама народа.

1) Прво рочиште је установљено ради тога да се извесна питања рашчисте, пре дубљег залажења у ток парнице. Зато је по § 334 установљено да се извесни приговори и извесни предлози могу изнети само на првом рочишту. Ако извршимо класификацију ових приговора и предлога видимо да се о извесним приговорима на првом рочишту, у опште не може претресати нити одлучивати. Такви су приговори недопустивости редовног правног пута, пресуђене ствари, парнице у току, као и приговор отклоњиве надлежности. Ови се приговори само на првом рочишту, примају, а по истима се нити претреса нити одлучује. Претресање и одлучивање по овим приговорима врши се на посебним рочиштима, која се одређују ради претресања и одлучивања, или се претресање и одлучивање оставља за усмену спорну расправу и тако се претрес и одлука по истима прикључује уз главну ствар. Разуме се, да ће се увек, ако се види да су приговори умесни и да ће уважавањем истих доћи до одбачаја тужбе, одређивати за претресање и одлучивање, по овим приговорима, посебно рочиште. У противном претресање и одлука по

¹⁾ Види мој реферат „Шта треба учинити или изменити, па да се суђење убрза и смање трошкови“ оштампан у јунском броју „Правосуђа“ за 1933 г., као и Споменицу скупштине Удружења судија од исте године.

истим везаће се уз главну ствар. У погледу ових приговора прво рочиште је само једно техничко рочиште, јер се на истом они сами примају, а по њима се не претреса нити одлучује на том рочишту. *Значи да су странке, само ради техничке пријаве ових приговора морале посегнути пут, излагати се трошковима и губити време. Суду је такође око одређивања овога рочишта, позивање на исто и одржавање истог створен један прилично велики посао.*

Што се тиче предлога да се тужба одбаци зато: што странка нема способности да буде странка јер нема правне способности, што није парнично способна, што лице које приступа као заступник није зато овлаштено и што постоји неотклоњива ненадлежност суда, о свим овим предлозима, на првом рочишту, претреса и одлучује одређени судија, који руководи првим рочиштем. Али, из процесне економије, он ће о овим предлозима одлучивати на првом рочишту само тада, ако ове предлоге уважава и тужбу одбацује. У противном затражиће одлуку већа да се о овим предлозима претреса и одлучује, уз главну ствар. Ако то веће прихвати, тада ће се, као и код процесних приговора о томе донети закључак, а у једном и другом случају одређени судија ће туженику наложити одговор на тужбу и зато му оставити рок.

Као што се види ни о овим предлозима не одлучује се, у сваком случају, на првом рочишту, те је и за ове предлоге, у случају када се на првом рочишту о њима не одлучује, прво рочиште постало техничко рочиште, јер се ови предлози само примају а претресање и одлука по истима везује се за главну ствар.

Значи да се на првом рочишту одлучује само о предлогу обезбеђења трошкова, о преиначавању тужбе, као и о тужениковом предлогу да се ослободи тужбе, ако именовани претходник на првом рочишту призна да постоји одношај који туженик износи (§§ 336 и 124). Сем ова три предлога сви остали приговори и предлози могу се истицати током целе парнице, а суд је позван, да о истима, по службеној дужности, води рачуна, током целог спора.

Овај сумаран и летимичан преглед јасно нам показује да прво рочиште, по правилу, има карактер чистог техничког рочишта, на коме се претреса и одлучује само у малим и незнатним изузетцима. После ових констатација поставља се, оправдано, питање да ли је установа првог рочишта, оваква каква је, у опште, потребна? Зар се у доба писмености, а у систему обавезног адвокатског заступања у процесу, мора престати суду на рочиште, којом се приликом губи и време и новац, а и суду ствара посао, само ради тога, да се усмено пријаве процесни приговори и ставе предлози, који, ако су умесни спречавају даљи ток парнице и доводе до од-

бачаја тужбе? Зар се није могао изнаћи zgodан и подесан начин, да се ти приговори пријаве и предлози ставе, заједно са образложењем и доказима, једним писменим поднеском? По оцени приговора и предлога суд би одлучио да ли ће се о њима претресасти и одлучивати на посебном рочишту, или ће се претресање и одлука по истима везати за главну ствар, па би у првом случају странке добиле позив за рочиште на коме ће бити претресање и одлучивање о пријављеним приговорима и стављеним предлозима, а у другом случају би био издат писмен налог туженом да, у остављеном року, поднесе одговор на тужбу. Прво рочиште би, у оваквој или сличној ситуацији постало, савршено излишно и непотребно. На њему се и овако, по правилу ништа не претреса и ништа не одлучује. Овим би се редовни поступак убрзао и трошкови би били знатно смањени. А у данашње доба то није мала ствар, која би се могла занемаривати.

Када буде израђена статистика свршених предмета на првом рочишту, тада ће се најбоље видети излишност истога. Разуме се да из ове статистике треба изузети предмете свршене на основу признања, поравњања, као и пресуде због изостанка, пошто ради тога прво рочиште није ни установљено. У осталом, ко хоће да призна тражбину, он то може учинити још у одговору на тужбу, а ко хоће да се равна он то може учинити, као и сада, на усменој спорној расправи, или и без ове.

Ни једна установа новог грађанског парничног поступка није изазвала, код свих практичара и парничара, веће критике него што је установа првог рочишта. Уосталом, када се људи, под претњом изрицања пресуде због изостанка, натерују да, и када никаквих приговора ни предлога немају, долазе на прво рочиште, или ако тих приговора и предлога имају, онда долазе да их само, усмено, суду саопште, онда су критике и протести против првог рочишта оправдани и на своме месту. Ми судије најбољи смо сведоци излишности првога рочишта, јер видимо да се на њему ништа не претреса и не одлучује и видимо да се оно, без икакве штете, по квалитативно пословање суда, може избацити.

2) Призивни суд одлучује, сем низнатних изузетака, по свима изјављеним призивима, пошто одржи усмену призивну расправу. Случајеви у којима призивни суд одлучује у нејавној седници врло су ретки, у пракси. Поред случајева, побројаних у § 565, који ретко наступају, у нејавној седници призивни суд одлучује још тада, када се странке изрично, у призиву, или писменом поднеску одрекну усмене призивне расправе. Када се свему овоме дода, да се странке, које обавезно заступају адвокати, у пракси, врло ретко одричу усмене призивне расправе, онда значи да се скоро сви предмети, у призивном поступку решавају, по одржаој усме-

ној расправи. Расправа се креће у границама призивних разлога и призивних предлога и скоро увек се своди на усмено излагање призива и одговора на призив, а у записнику се забележи: „образлаже као у призиву” или „образлаже као у одговору на призив.” То најбоље доказује, да је призивна расправа, врло често једна непотребна и излишна формалност, која успорава судско пословање, а странкама причињава излишне трошкове. Зато би било сасвим упутно извршити реформу у том смислу, да се усмене призивне расправе одржавају само тада, када призивни суд нађе да је то потребно. Због консеквентног спровођења начела усмености у призивној расправи, од које се на крају крајева, не добија ништа, не вреди вршити толико кочење судског пословања и поскупљивати исто.

Начело изналажења материјалне истине, као и начело слободног судијског уверења, много су јаче и много више изражени у кривичном процесном праву, него ли што је то у грађанском процесном праву. Па, ипак, ништа није сметало да се та начела консеквентно спроведу само на главном претресу пред првим судом. У призивном и ревизијском поступку јавни претрес се одржава само у одређеним случајевима, и само тада, када то призивни одн. ревизијски суд нађе за потребно. По непотпуном призиву, одлуке се доносе увек у нејавној седници.

Истина је да је поступак по правним лековима у кривичном процесном праву, толико формалистички да је та форма појела и сасвим упропастила сва добра и либерална начела поступка. Али се, ипак, може и мора поставити оправдано питање, зар се одржавање усмене расправе у грађанском поступку, није могло ставити у зависност од нахођења суда, када је се то могло учинити у кривичном поступку?

Ако би се одређивање усмене призивне расправе ставило у дискреционарно право призивног суда, верујем да би призивни суд исту увек одредио, ако би за исту постојала стварна потреба, као што се то чини, уосталом, и у кривичном поступку. Овако, да ли ће бити усмене призивне расправе, сем незнатних изузетака, то зависи искључиво од воље странака, односно њихових правних заступника. Зато се редовно одржавају усмене призивне расправе, губи се време и стварају излишни трошкови, и тамо где не постоји никаква потреба да се усмене расправе одржавају. Окружни судови, као призивни, претрпани су предметима средских судов, само зато, што се, скоро, по свима одржавају усмене расправе, јер се правни заступници странака истих изрично не одричу.

У ревизијском поступку одлучује се, по правилу, у нејавној седници, а само по изузетку одређују се усмене ревизијске расправе по предлогу или службеној дужности и то само

тада ако то ревизијски суд нађе за потребно. Не видим никаквог разлога зашто се тако не би поступало и у призивном поступку. Квалитативно сама ствар неби ништа могла изгубити, јер би се, у том случају, странкама допустило да у призиву дају и правна образложења.

3). Поступак у споровима, који проистичу из порабних уговора, требало би убрзати на тај начин што би одлуке донете од среског суда биле разматране по правним лековима, у последњем степену код окружног суда. Тада се не би могло десити оно, што се сада често дешава, да се порабни спор расправља, не месецима, већ и десетину месеци. Ти спорови, пак, по својој природи су хитни и врло често, услед дугог трајања, постају беспредметни. Пословни свет највише се жали на спорост порабних спорова и свакако тој спорости се мора учинити крај.

IV.

Укидањем првог рочишта онакво какво је, изменом призивног поступка и поступка у порабним стварима, у смислу изложених идеја постигла би се већа брзина судског пословања, а поступање би било много брже и много јевтиније. Тиме, као што је већ речено, квалитет судских одлука ни у колико не би био доведен у питање. Јер не треба заборавити да је формализам грађанског процесног права, по углед правосуђа, много опаснији од формализма кривичног процесног права. Ово због тога што странке у грађанском процесном праву, да би избегле споро и скупо поступање, заобилазе и избегавају редовно правосуђе, на тај начин, што иду на избране судове. Број предмета избраног суда Трговинске коморе у Београду најбоље нам доказује бежање странака од формалистичке, скупе и споре грађанске процедуре. То бежање од редовног правосуђа из дана у дан, све се више осећа. Иста појава запажена је, у последње време, по неким приватним обавештењима, и у самој Аустрији, што све доказује, да Клајнова процедура са свима својим установама не одговара, у потпуности, потребама данашњих друштвених односа и потребама данашњег времена. И када се узму у обзир све социјалне и политичке промене, које су се догодиле од прихваћања Клајновог система у Аустрији (1895 год.), па до данас, све ово није никакво чудо.

Да би се, у потпуности, код нас, провео Клајнов систем, потребан је много већи број судија и судског особља, него што их сада имамо. При свем том овај систем је формалистички и гломазан и изазива велике трошкове, које морају сносити парничне странке. Према овоме и интерес државе и потребе народа захтевају, радикалну измену овога система, који је, иначе, у самој основи практичан и добар. У својој излагању ја сам указао само на потребу измене неких

ustanova овога система, јер у оваквом кратком реферату, ни сам се ни могао осврнути и на друге замерке, које се, с обзиром на наше специјалне прилике, умесно могу учинити. Клајновој процедури.

Dr. Avgust Munda,
namestnik višjega državnega tožilca in privatni
docent v Ljubljani.

MEJA KRIMINALNEGA IN POLICIJSKEGA NEPRAVA TER BODOČI ZAKON O PREKRŠKIH.¹

Starejši kaznenski zakoni² so po vzoru francuskega code penal sestavljeni na načelu trihotomije, novejši pa na načelu dihonomije.³ Nekateri (nekoji) zakoni in osnutki, sestavljeni na načelu trihotomije, pa se približujejo načelu dihonomije s tem, da združujejo v posebnem oddelku vse prekrške tako, da se na viden način loči kriminalno nepravo od policijskega.⁴ Tako je n. pr. avstrijski osnutek k. z. 1909. v poslednjem poglavju uzakoni tudi policijske prekrške (istupe). V motivi pravi, da je ta ureditev le časasna, ker se namerava prenesti sodstvo teh dejanj na politična oblastva, čim bo urejen policijski kazenski postopek in ko bodo ustvarjena manjša politična okrožja.⁵

Prednost dihonomije je torej tudi v tem, da skuša ta ureditev zakona povse izločiti iz kazenskih zakonov policijsko nepravo. Ta ločitev pa še ni dosledno izvedena.⁶

Starejši zakoni, sestavljeni na načelu trihotomije, štejejo med prestopke dejanja najrazličnejše vrste: resnične okrnitve (povreda) in ogrožanja pravnih dobrin (okrnilne in ogroževalne delikte), ki se razlikujejo od pregreškov le gradualno in procesualno, ter čiste nerednosti ali delikte zoper poslušnosti (policijske delikte). Ti poslednji delikti in concreto nikogar ne oškodujejo ali ogražajo, so pa prepovedani (zabranjeni), ker utegnejo po svoji napravi povzročiti nevarnost. Pristojnost (nadležnost) kazenskih sodišč je bila torej po tej ureditvi preveč obsežna, meja med kriminalnim in policijskim nepravom v zakonu ni bila jasna in določna.

Pri preureditvi kazenskih zakonov po načelu dihonomije je bilo

¹ Prekršek = istup.

² N. pr. avstrijski, nemški, srbski k. z. 1901. — 314. —
³ N. pr. jugoslovenski, holandski, italijanski, finski, bolgarski norveški k. z., čehoslovaški osnutek, nemški osnutek 1927.

⁴ N. pr. nemški k. z., nemški osnutki in avstrijski osnutek 1909.

⁵ Enako čeh. osnutek, motivi str. 18., osnutek nemškega k. z. 1925., motivi 6., in 1927 mot. 46., 60.

⁶ Tako je n. pr. dihonomija v serbskem o. 1910 le navidezna. Čubinski smatra, da je tudi naša sedanja zakonodaja urejena na trihotomiji. Komentar 51.

treba napraviti točnejšo mejo med kriminalnimi in policijskimi prestopki. Prejšnje prestopki je bilo podeliti deloma med pregreške ali kriminalne prestopke, ki naj jih sodija sodišča, deloma med policijske prestopke (prekrški, istupi), ki naj jih sodijo politična oblastva.

S tem je v bistvu že povedano, kaj je razlika med kriminalnim in policijskim nepravom. Bistvo kriminalnega neprava je okrnitev ali ogražanje pravnih dobrin. Ogroževalni delikti pa tvorijo neke vrste vez med okrilnimi delikti in policijskimi prekrški. Kazenski zakon naj obravnava le kriminalno nepravo, policijsko nepravo pa spada v zakon o prekrških.

Liszt pravi,⁷ da je ena najvažnejših nalog zakonodaje izločiti policijske delikte iz kroga kriminalnega neprava.

Pojem policijskega neprava v teoriji ni povse enoten. Goldtschmidt⁸ meni, da policijski delikt ni protivpravno, marveč le protipravno dejanje, torej ne okrnitev (vredjanje) pravno zaščitenega interesa, marveč le okrnitev interesa, ki ga ima uprava, le »opustitev podpiranja uprave, pospešujoče zavni blagor, le deliktna obligacija upravnega prava«. Po Sauerju⁹ pa je tudi policijsko kazensko pravo materialno nepravo, to nepravo pa ni tako hudo, vendar se pa mora kaznovati radi pogoste kršitve. Po Sauerju je torej razlika med policijskim in kriminalnim nepravom le graduelna.¹⁰ Binding razlikuje policijsko in kriminalno nepravo po različnosti smotra (svrha) norme.¹¹

Protipravno dejanje je napad na življenske interese posameznika ali občestva, okrnitev (povreda) ali ogrožanje javne dobrine. Protipravnost je ali materialna ali formalna. Dejanje je materialno protipravno, če je antisocialno ali asocialno, če nasprotuje kulturi, morali, življenskim interesom občestva ali posameznika. S tem se izreka objektivna pravna sodba o nevednosti dejanja. Ta materialna, antisocialna vsebina neprava je neodvisna od vrednotenja zakonodajca; on jo že ima pred seboj, on je ne ustvarja. Formalno protipravno pa je dejanje tedaj, če krši državno normo, zapoved ali prepoved pravnega reda. Formalno in materialno nepravo se navadno krijeta, lahko pa tudi ne.¹²

Dasi torej pojem policijskega neprava v znanosti ni povse eno-

⁷ § 26. III. 110.

⁸ Das Verwaltungsstrafrecht 1092, Liszt § 26. III.

⁹ Grundlagen des Strafrechtes 1921. — 314, 317.

¹⁰ Enako Belig. Die Lehre vom Verbrechen. Tübingen 1096 — 34., 131.: Upravni delikti se razlikujejo od zločina le kvantitativno, »bagatelno kazensko pravo«.

¹¹ Čubinski. Komentar § 15.—51. in Problemi 22—25: Policijski in kriminalni delikti so le dvoje oblik istega neprava, te dve obliki je nemogoče razlikovati.

¹² Normen I 111, 312, II 454.

¹³ Liszt, § 32A.

ten, lahko vendar trdimo, da je bistvo¹³ policijskega prekrška v tem, da se storilec (učinilac) ne pokorava predpisom, ki jih je izdalo državno oblastvo. Ti predpisi so ali zapovedi, naj se neko dejanje stori (učini), ali prepovedi, naj se neko dejanje opusti. Te zapovedi in prepovedi naj preprečujejo morebitno ogrožanje ali celo okrnitev (povrieda) pravnih dobrin. Zakon torej presumira, da je oni, ki je zagrešil policijski prekršek, ogrozil pravno dobrotno, ker je storil, kar zakon prepoveduje ali ker je opustil, kar zakon zapoveduje. Policijski prekrški ogrožajo torej pravne dobrine le in abstracto, ne in concreto.¹⁴ Značilno pravi Sauer, da povzroči storilec policijskega prekrška »nevarnost nevarnosti«.¹⁵

Kriminalna kazen naj ščiti pravne dobrine kakor vrednost osebe, lastnine, osebne svobode, varnost države i t. d. Vse te dobrine so nekaj že obstoječega. Javni red, ki tga naj ščiti policijska kazen, pa ni nekaj obstojačega kakor našteje pravne dobrine, marveč nekaj, ker se naj šele doseže s poslovanjem upravnega oblastva. Javni red se s tem poslovanjem šele ustvarja. Bistvo policijskega delikta je torej v tem, da individuj odpove pri ustvaritvi javnega reda. (D. Dehmal: »Grundsätzliche Behandlung der Übertretungen« o knjigi Gleispach: Der deutsche Strafgesetzw Entwurf 1921 str. 75.).

Nemen kriminalnega kazenskega zakona je ščititi v prvi vrsti individualno pravno dobrotno, v drugi vrsti pa javni red. Policijsko kazensko pravo pa ščiti primarno javni red.

To je torej načelna razlika med kriminalnim zločinom in policijskimi prekrški. Le poslednji spadajo v zakon o prekrških. Vendar se pa zakonodaja s tem razlikovanjem ne zadovoljuje. To razlikovanje je zanjo preozko in ne ustreza (odgovara) praktičnim potrebam. Zato je zakonodaja razširila pojem policijskega prekrška: Med prekrške šteje namreč (naime) tudi ogrožanje ali okrnitev pravnih dobrin, če je okrnjena ali ogrožena dobrotna neznatne prirode.¹⁶ Srbski osnutek 1910 pravi (motivi, stran 101), da so prekrški dejanja, »kot kojih osuda neče imati štetnih posledica po društveni položaj osudjenog.« Čehoslovaški osnutek pa šteje med prekrške kazniva dejanja, ki »kršijo javni red, ali ki povzročajo zanj vsaj abstraktno nevarnost.«¹⁷ Malo prej smo ome-

¹³ V nemškem pravu je izvedel to ločitev šele osnutek štirih profesorjev iz leta 1919 (Gegenentwurf).

¹⁴ Olshausen § 1 — 1, 3, Kršitve zapovedi so vedno le policijski delikti, kršitve prepovedi pa so lahko okrnilni, ogroževalni ali policijski delikti.

¹⁵ Temu ogovarja Beling 217., ki pravi da abstraktnih ogroževalnih deliktov ni. Delikti so le okrnilni, ogroževalni ali delikti brez okrnitve in ogrožanja. Sauer 316.

¹⁶ Meyer Alfeld Lehrbuch 1912 pravilno trdi (stran 115), da zaostaja pri policijskem nepravu okrnitev ali ogrožanje pravne dobrine za njegovim formalnim pomenom kot nasprotje zoper javni red.

¹⁷ Motivi čeh. osnutka 1926, 18.

nili, da šteje zakonodaja med prekrške tudi okrnitve ali ogrožanja pravnih dobrin, če so te neznatne prirode; to se pravi, da je lahko napad zoper isto pravno dobrino ali kriminalni zločin (zločinstvo ali prestopok po kazenskem zakonu) ali pa policijski prekršek (istup). Kje pa je meja? Pravna dobrina je neznatne prirode, če se napad na to dobrino po pravni zavesti ljudstva ne smatra za posebno (osobito) hud. Iz tega vidika bi bilo pogrešno smatrati n. pr. tatvino (kradja) stvari, vrednih manj ko 100 Din, za prekršek (istup). Ljudstvo sodi drugače onega, ki ukrade denar (novac), drugače onega, ki si vzame nekaj dračja, manjno količino poljskih pridelkov iz njih ali nekaj sadja (voće) iz dreveza. Sodba o nevrednosti dejanja je drugačna, če ukrade kdo 10 dinarjev, v gotovini, ali če izkoplje iz tuje njive krompirja, vrednega 10 dinarjev.

Za razlikovanje med kriminalnim in policijskim nepravom je torej odločilen notranji, materialni (kriminalno-politični) značaj dejanja, za zunanje, formalno dogmatično vrednotenje dejanskega stanu in za zunanje razlikovanje pa je vzeti kazen, zagroženo in thesi, Policijske prekrške je torej po zakonu opredeliti za dejanja, ki se glede na to, da so lahkega značaja, kaznujejo s kaznami, ki so po vrsti lahke in ki po višini pravilnoma ne dosežejo kazni, zagrožene za kriminalna dejanja.¹⁸

¹⁸ Serbski k. z. smatra za prekršek (istup) dejanja, ki se kaznujejo z zapornom od onega dne do onega meseca, ali z denarno kaznijo od 5 do 300 din. (§§ 1., 311., 313.). Osnutek zakona o prekrških 1926, § 1. in najnovejši osnutek 1934 je zvišal denarno kazen na 1000 oziroma 1500 din. Avstrijski osnutek 1909 (§ 2.) določa za prekrške zapor do 6 mesecev ali denarno kazen do 2000 kron. Osnutek nemškega kazenskega zakona 1925 odreja za prekrške edinole denarno kazen (§ 343., 344.) od 1 do 150 mark, nemški osnutek 1927 pa do 500 mark (§ 380.).

Osn. 1922 (str. 115) pravi, da zločin zoper imovino nikdar ne more biti policijski prekršek. Čubinski meni (§ 285.), da se morajo vse tatvine in utaje preganjati v sodnem (ne v policijskem) postopku. Ta zahteva je nekoliko pretirana. Popolnoma pravilno odreja n. pr. gozdni zakon (§ 152., 153.), da se kaznuje policijsko, kdor neopravičeno pobira suho vezevje, parobke, smolo, steljo, mahovito, žir, kostanj, storže, gozdno semenje. Nepravilna pa je odločba (§ 151.), da se kaznuje zbog tatvine le oni, ki poseka brez privolitve posestnika drevo, ki ima večji premer kot 10 cm.

Tudi lovski zakon ne dela točne meje med kriminalnim in policijskim nepravom. V § 85. št. 3. se kaznuje, kdor namenoma zaradi lova vodi psa v tuje (!) lovišče. Tu gre za poskus neopravičenega lova, ta poskus se pa kaznuje kot prekršek. V § 88. se pa kaznuje policijsko, kdor lovi brez dovoljenja lovskega upravičenca v njegovem lovišču. Določba § 91. odst. 2. sicer pravi, da kaznovanje po predpisih § 88. ne ovira pregona po kazenskem zakonu. Ta določba pa je glede neopravičenega lova iluzorna. Kako naj se kaznuje divji lov po k. z.? Sedaj se kaznuje divji lov, ker ni drugih določb, kot tatvina, ali po praksi stola sedmorice odd. B. kot prestopok po § 322. k. z. To je začasen izhod, da se ščiti javni red, ker zak. nima posebnih določb o divjem lovu. Oboje pa je zgrešeno, ker predmet divjega lova ni divjačina, marveč lovska pravica. Divjačina ni »tujak« stvar, ker ni v lasti druge osebe. Lovec dobi lastnino s prisojovitvijo (§ 382., 383., o. d. z., § 3. lovskega zakona ter ribarski zakoni).

Zato je de lege lata divji lov kazniv le po § 88., 91. 1. z. To je seveda nedostatek, ker je divji lov poseg v tuje privatne pravice, delikt zoper

Primerne kazni za prekrške so torej denarna kazen in ukor, za hujše primere zapor. Najčešče (najvišje puta) naj se zagrozi denarna kazen, ker je najprimernejše sredstvo za kaznovanje prekrškov.

Pri tej priliki moramo odgovoriti tudi na vprašanje (pitanje), zakaj naj kaznuje država tudi prekrške (istupe). Razlog zato je ta, — tako meni Sauer — ker druga sredstva (civilnopravna odškodnina) odpovedo in ker se nekateri teh deliktov prav pogosto (često) zagreše n. pr. morenje miru, beračenje in slednjič, ker so nekateri predpisi, ki se često prekršijo, posebno (osobito) važni, n. pr. zdravstveni, varnostno-polijski.¹⁹ Država torej (dakle) kaznuje formalne policijske delikte, da štiti ne le interese javne blaginje (dobrobit) marveč tudi svoje interese glede vodstva in organizacije države. Glavni razlog, da se kaznujejo policijski prekrški, pa je ta, da so pogostni (česti). Načelo pogostnosti je eno izmed osnovnih načel, ki opravičujejo kazen.²⁰ Država ima poseben (osobiti) interes na tem, da se ti delikti preveč (previše) ne množijo. Radi tega glede tu bolj na dejanje kot na voljo. Subjektivna stran ima torej pri policijskih deliktih podrejen pomen. Policijske prekrške (istupe) je treba torej (dakle) tudi iz tega vidika izločiti iz sistema kriminalnega neprava. Iz tega vidika si torej (dakle) lahko razlagamo, zakaj kriminalizira zakonodaja pri prekrških praviloma tudi storitev iz malomarnosti (nehata).

Kriminalna veda in moderna zakonodaja (n. pr. nemški osnutek 1927) zahtevata za kaznivost kriminalnih dejanj pri naklepu (mišljaju) deloma tudi zavest, da je dejanje protipravno ali vsaj pravno nedopustno. Za prekrške ta pogoj ni bog-ve-kako važen, ker se kaznujejo prekrški tudi tedaj, če so storjeni iz malomarnosti (nehata). Neznanje, izvirajoče iz malomarnosti (nehata), se pa da praviloma itak lahko dokazati.²¹

Iz navedenega torej posnamemo, da veljajo vsi bistveni kriteriji kriminalnega zločina tudi za prekrške. Tudi prekrški so protipravna, krivdna, v dejanskem stanu ustanovljena (tipicitetna) dejanja. Razlika med kriminalnimi zločini in prekrški je le v kriteriju protipravnosti. Bistveno svojstvo za kriminalni zločin je materialna protipravnost, pri policijskem prekršku pa praviloma zadostuje formalna protipravnost. Ta bistvena razlika med kriminalnim zločinom in prekrškom naj se na zunaj manifestira v tem, da se sojenje prekrškov ne prepusti istemu organu, ki sodi kriminalne zločine.

Že prej smo omenili, da sta si teorija²² in zakonodaja v bistvu

imovinske pravice, torej kriminalno nepravo. Razen tega je z določbo § 88. l. z. ustvarjena neskladnost v zakonodaji, ker se bo prepovedano ribarjenje iz razloga javnega reda se vedno kaznovalo po k. z.

Zakonodajna remedura je torej tu nujno potrebna.

¹⁹ Sauer 316.

²⁰ Zimmerl. Strafrechtliche Arbeitsmethoden de lega ferenda.

²¹ Sauer 599, Beling 185, 191, 192.

²² Nasprotno Dolenc: SP 1930. — 2. SP. 1933 — 47.

edini v tem, da je treba sojenje prekrškov prepustiti upravnim oblastvom.

Razlogi, da naj sodijo prekrške upravna oblastva, so na kratko naslednji: 1.) sodišč ne kaže (valja) obremenjevati z delikti podrejenega pomena, ki kršijo (vredjaju) praviloma le abstraktne policijske norme, ne pa konkretne pravne dobrine v večjem obzugu; 2.) sodbam kazenskih sodišč se jemlje resnost (ozbiljnost) in veljava (važnost), če se tiče sodba dejanja malenkostnega značaja; zaradi tega bi bilo sojenje prekrškov po sodiščih tudi v kvar načelu generalne prevencije; 3.) obsojencu se jemlje s sodno obsodbo po nepotrebnem sodna neoporečnost. Sodna kazen pušča na obsojencu znaten madež, ki je po zavesti ljudstva občutnejši, ko kazen, ki jo izreče politično oblastvo; 4.) sodni postopek je preveč kompliciran in dolgotrajen; 5.) s tem kompliciranim postopkom se preveč obremenjuje erar (priče, svedoki, zvednici). Postopek pri upravnih oblastvih je hitrejši: prijava, zapisnik, sodba (presuda) in event. izvršitev kazni, vse to se lahko izvrši obnem. Upravna oblastva so naposled prikladnejša za sojenje prekrškov, ker so ji bolj znani vsi upravni predpisi.²³

Pudariti je treba tudi to, da sodno postopanje nikakor ne nudi večje garancije za privlnost odločbe (odluke). Vedno večja zaposlenost sodišč bi s tem, da bi moralo sresko sodišče soditi tudi policijske prekrške, še znatno povečala. Delo bi se šabloniziralo in posledica bi bila ta, da bi se šablonsko obravnavale tudi druge važnejše kazenski stvari, ki se tičejo kriminalnega nepravda.

H koncu bodi omenjeno še to: Sedanje stanje sojenja prekrškov, kakor ga je ustvaril zakon o začasnem podaljšanju veljave zakonskih predpisov o kaznovanju prekrškov z dne 31 decembra 1929, Sl. Nov. 651., je nevzdržno. Po § 1. tega zakona se uporabljajo za sojenje prekrškov predpisi splošnega dela prejšnjih kazenskih zakonov, po § 6 pa celo določbe prejšnjih kazenskih postopnikov. Praktična posledica teh moločbe je n. pr. ta, da sodnik za prekršek ne sme izreči pogojno obsodbe, za zločinstvo po kazenskem zakonu pa jo lahko izreče (§§ 65., 71., št. 4, k. z.). Mlajše maloletnike sodnik radi kriminalnih dejanj ne more obsoditi na kazen, izreči sme le vzgojne odredbe; radi prekrškov jih pa sme obsoditi na kazen (!). Še večje so težkoče v formalnem pravu. Sodnik mora uporabljati stari postopnik, ta postopnik pa se na sveučiliščih že nekaj let več ne predava. O prekrških je treba po § 2. cit. zakona ločeno razpravljati, ker je koneksiteta med prekrški in kriminalnimi dejanji (zločinstvi in prestopki) izključena. Razen tega so kriteriji za razlikovanje prekrškov in prestopkov nejasni in nepregledni ter povzročajo sodni praksi težkoče, sodna praksa je radi tega neenotna.²⁴ V se to slobo vpliva na pravno zavest ljudstva in otežkoča sodno prakso.

²³ Motivi avstr. osnutka 1927. str. 46., motivi avstr. o. 1909 str. IX, X.

²⁴ Stol sedmorce odd. B. n. pr. dosledno briše po § 5. cit. zak. ne le prekrške marveč tudi prestopke, ki so prešli v sedanji kazenski zakon.

Zato je nužno potrebno, da se zakon o prekrških čim prej uzakoni.

Na podlagi navedenega predlagam:

- 1) zakon o prekrških naj se čimprej uzakoni,
- 2) pri tej priliki, naj se izločijo iz kazenskega zakona vsa dejanja, ki imajo značaj prekrškov,
- 3) sodstvo o prekrških naj se prepusti upravnim oblastvom.

Павић Обреновић

апелациони судија — Београд

О ПОТПОРНОМ ФОНДУ УДРУЖЕЊА СУДИЈА

I. Тешке привредне и финансијске прилике које данас владају у целом свету нису мимоишле ни нашу државу. Сви друштвени редови, наравно са извесним изузетцима, погођени су овом кризом. Природна ствар да и судије нису могле бити поштеђене ове кризе, јер њихове принадлежности одговарају привредној и финансијској моћи своје земље, а то се најбоље види по сталним променама тих принадлежности.

Познато је да код нас велика већина чиновника, па и судија, живи искључиво од плате, мало њих има извесне споредне дохотке поред плате, а незнатан је део оних, којима је плата само додаток осталим приходима; познато је и то да те принадлежности једва ако могу да подмире најнужније потребе културна човека.

Од доброг судије тражило се а нарочито се данас тражи да има један плус над осталим чиновницима: поред солидне стручне спреме, знање и других наука: психологије, логике, социологије, управо да прати друштвени развој у свима његовим гранама; да буде на висини свога положаја, педантност и савесност у послу, јер судија одлучује о оном што је најдраже грађанину: о животу, части и имању.

Да би судија одговорио овим захтевима, поред сталног и неуморног рада, потребно је да је материјално осигуран бар толико, да не мора велики део својих напора уложити да би осигурао егзистенцију своју и своје породице, да материјално не зависи од средине у којој ради, јер му материјална (економско - привредна) слобода даје слободу рада; обратно материјална зависност — спутава га.

Стручно и поред тога и опште културно развијање, нарочито данас у времену доношења многих важних закона, захтева и материјалне издатке веће него што их сам може учинити и ако мора, а често на штету опстанка свог и своје породице.

У данашњем времену свима оним судијама, којима је једини приход плата, а велика већина је таквих, немогуће им је, и покрај најскромнијег начина живота оставити што на страну: за нужне ванредне издатке као што су: рођење, крштење, болест, смрт и т. д. У свима овим и сличним случајевима судији је потребан зајам, јер од редовних прихода није могао заштедити и за ове случајеве. Па није сва тешкоћа у томе бити принуђен тражити зајам, већ је већа тешкоћа не моћи га наћи онда кад је потребан а да не говорим и о томе колико ће судија изгубити од угледа и ауторитета ако мора у тој средини и зајмове да тражи. Ово ће се врло често десити оним судијама ср. судова, који служе у малим местима, а тих свакако није мали број.

Да би судију учинили, колико је више могуће, материјално независним од средине у којој живи и ради, раније прерата па и доцније после рата, владе су се старале да посебним законима судије нешто боље награде него остале чиновнике, јер овај изузетак није учињен ради судија, као год што им није била дата независност и сталност ради њих самих, већ да би у земљи било осигурано добро правосуђе.

Последњим законом о чиновницима грађанског реда укинуте су оне одредбе закона о судијама, које су говориле о њиховим припадностима, и изједначени су са осталим чиновницима, управо са једним делом чиновника; јер су посебним законима неким чиновницима других ресора признати нарочити додатци, док судијама није признато ни толико.

Судије су, заједно и појединачно, чували љубоморно углед и ауторитет судија; ово како с обзиром на положај тако и сабзиром на оно поверење које је народ имао и има у судије и правосуђе. Али увиђајући да наша материјална средства, код велике већине, нису толика да би нам осигурала и материјалну независност — кад више немамо сталност и некретност — није нам остало ништа друго него да се сами помогнемо колико знамо и умемо у тим тешким и изванредним приликама. Појединачна штедња са оволиким припадностима, ма колико да је рационална, немогућа је: јер су приходи велике већине испод нужног минимума за egzистенцију своју и своје породице; према томе кад нам је појединачно немогуће ма шта заштедити за те тешке дане, онда нам не остаје ништа друго него да заједнички створимо потпорни фонд, у кога би улагали минималну суму сви, да би у тешким данима помогли оне којима је нужна помоћ.

Заједно и са минималним улогом могли бисмо осигурати опстанак таквог фонда, а тим самим нужну потпору оним члановима којима је потребна; појединачно не могу оставити на страну ништа за неподвижене потребе баш они, који

ма је фонд потребан, — и зато је неопходно потребно оснивати овај фонд.

Излишно је напомињати колико се данас тешко долази до кредита, макар и у мањој суми, нарочито за хитне случајеве. Ово нарочито важи за судије које живе у малим местима.

Нема сумње да успех фонда зависи од нас самих; у колико буде јача свест о солидарности нас судија у толико ће бити обезбеђен већи број чланова; а у колико је већи број чланова у толико ће бити и већи капитал фонда, а тим самим биће у могућности да што боље послужи ономе чему је намењен.

Иако сам уверен да је ово бледа слика онога што и сами знате и осећате, ипак сам желео макар у најкраћим потезима да вам изложим данашње наше тешко стање а тим самим неминовну потребу да приступимо оснивању једног фонда, из кога бисмо могли добити помоћи онда кад нам је најпотребнија, а без великих тешкоћа и унижавања.

Најзад напомињем и то: Пододбор Судија у Београду осећајући хитну потребу оснивања Потпорног и Посмртног фонда, поднео је образложен предлог у том смислу Управи Удружења Судија Секције Београдског Апелационог Суда с предлогом да се изнесе Скупштини на одлуку, што је Управа и учинила. Скупштина, схватајући оправданост и корисност оваквог предлога, усвојила га је једногласно и изабрала одбор од три члана да изради правила и преда их Управи. Израђени пројекат правила Управа је у заједници са Одбором на више седница проучила, и у неколико изменила и допунила. Овако израђена правила достављена су Управи удружења свих судија са жељом да их проучи и предложи оснивање таквог фонда судија из целе државе; а Управа удружења секције Београдског Апелационог Суда изнела их је Скупштини која је одржана 8 ов. м. Овај одбор, пре отпочетог рада око израде правила дошао је у везу и са секцијама осталих Апелационих Судија. Њихово мишљење изложила је Управа те би било излишно то исто и овде понављати.

II. Покушаћу да детаљније изложим на којој би се бази имао основати такав фонд и да изнесем оно што је најглавније, а што би се имало регулисати правилима.

Полазећи са основице да би овај фонд имао бити за судије, државне тужиоце и суд, приправнике из целе наше Краљевине, о чему ће бити доцније говора, ја ћу покушати да изложим основицу на којој би се имала израдити правила.

Прво важно питање јесте: да ли би ово био само потпор-

ни фонд, или у исто време и фонд за помагање породице на случај смрти умрлога члана.

Потпорни фонд имао би за циљ да помаже чланове у току живота; а фонд за случај смрти да пружи породици умрлога члана на случај смрти најнужнију потпору, ради сахране и других нужних трошкова, те да се породица не би задуживала у тим најтежим часовима.

По овом питању подељена су мишљења: једни су да се сада оснује само потпорни фонд; једно са разлога што је сада потребнији овај фонд, него фонд за случај смрти и друго, што за сада не би требало стварати и такав фонд, док не ојача овај фонд, па тек по томе а према стеченом искуству могао би се основати фонд за помагање чланова за случај смрти, и најзад и са тога разлога што на територији неких секција Апелационих судова већ постоје такви фондови и они су се изјаснили против таквог фонда. Други су пак мишљења да би требало приступити одмах оснивању оба фонда, али не одвојено, него заједнички, и да би за посмртни фонд одвајала се уписнина, нешто од интереса и нешто од задржаних чланских улога оних чланова који иступе из чланства и слично; или да се за случај смрти кога члана одмах исплати породици истога одређена сума, па би се та сума разрезом наплатила од чланова и унела у фонд.

Мислим да би требало усвојити ово друго гледиште. Позната је ствар да се породица умрлог члана и у току болести за лекове и лекаре, врло често задужи толико да није у могућности учинити и најмање материјалне издатке око саме сахране, а како сахрана мора бити извршена у врло кратком времену, тако да је породици врло тешко наћи кредита, па и ако га нађе, врло често услови су тешки, јер у то време не може се мислити још и о условима зајма.

Плашња противника овога мишљења, да би чланови били и сувише преоптерећени висином чланских улога, те би их то одбијало да не буду чланови овога фонда, мислим да је претерана, са разлога што би се за овај фонд улагала уписнина, затим један део интереса од датих позајмица и одвајао би се један део од задржате чланарине оних чланова, који су иступили. Сем тога могло би се узети да та потпора не би била и сувише висока.

Овом приликом напоменућу да је сличан систем усвојило и Професорско удружење; а удружење царинских чиновника има посмртни фонд који врло добро функционише и та помоћ дата из фонда за случај смрти којега члана од такве је користи да то могу оценити само породице умрлих чланова којима се помоћ од 10.000.— дин. исплаћује на дан смрти.

Са напред изложеног ја бих предложио да се приликом оснивања потпорног фонда у исто време, као један одељак

овога фонда, оснује и фонд за случај смрти, јер је потребно створити могућност да се помаже не само члан док је жив, него и његова породица у оном најтежем моменту, кад је тешко наћи зајам а и ако се нађе услови су врло често тешки.

О самом циљу потпорног фонда већ је довољно речено у напред изложеним побудама. Ипак ћу рећи још нешто о том и на овом месту. Циљ би био првенствено да даје члановима фонда позајмице. Колике би биле ове позајмице то се не може рећи а ни правилима ограничити. То би се морало оставити Управи да она сама одлучује. Тешко да би фонд био у могућности да даје зајмове без интереса, пошто би се са тим интересом морали покрити режиски трошкови, али би за то интерес требао бити минималан.

Даље би Фонд имао за циљ да већем броју чланова у великим варошима омогући да дођу до извесних потреба по што мањој цени: н. пр. набавку дрва, угља и др. Сем тога, као што напред рекох, породици умрлога члана на случај смрти дала би се хитна помоћ одмах ради нужних трошкова око сахране, и исплате учињеног дуга за време боловања и лечења.

Природна ствар да би фонд могао постићи овај циљ — потребна су му и средства.

Та би сретства била ова: уписнина, која се полаже једанпут за свагда, а величина се има одредити; чланарина, коју плаћају чланови фонда; колика би била ова чланарина има се одредити с обзиром на број чланова који се предвиђа и с обзиром на време за које се има иста плаћати. То би били редовни приходи. Евангуални приходи не могу се ни приближно одредити, а били би као: поклони, завештања, субвенције, приходи од капитала и имања, фонда и т. д.

Уписнина и члански улози, о другим приходима и да не говорим, нема сумње да у почетку рада фонда, не би могли задовољити све потребе чланова, те би се, бар у почетку, морало одредити једно краће време, за које се не би давала помоћ, сем изузетно у великој невољи, а у почетку и саме позајмице не би могле премашати веће суме.

Што се тиче питања ко може бити члан фонда: мислим да у том погледу неће бити већих несугласица. Сматрам да ћемо се сви сложити у томе: да од величине броја чланова зависи и просперитет фонда, пошто од броја улога — чланарине, зависи и величина капитала. Мислим да неће бити у истој сразмери и број оних који би тражили помоћ, тако да фонд не би могао одговарати намени, јер ће бити знатан број и оних чланова којима, за срећу, неће бити потребна помоћ, а ипак ће бити чланови.

Сматрам да чланови потпор. фонда треба да буду: судије виших и нижих судова; пензионисане судије, који су пре

пензионисања били чланови фонда; државни тужиоци и њихови заменици, судијски приправници, дакле сви они, који могу бити чланови судијског удружења са целе територије наше Краљевине. Можда ће неко приговорити да фонд са тако великим бројем чланова, био би и гломазан и не би могао одговорити свом задатку, па да би и судијским приправницима требало ускратити право на чланство овога фонда док не постану судије, односно државни тужиоци. И ако би пао овакав приговор, мислим да би био неоправдан, јер, као што напред рекох, што буде већи број чланова фонда утолико ће боље одговарати својој намени; а сем тога: један велики део судијских приправника уђе у државну службу са дугом, а то је време кад ступају у јаван живот, те се јављају многе а нужне потребе, које он ни приближно не може својом платом да задовољи, па је том судском подмлатку потребно пружити прву помоћ да не осети, одмах у почетку ступања у јаван живот, горчину истога и немилостиву руку каквог зеленаша. Са ових разлога мислим да не би требало ускратити чланство ни судијским приправницима.

Једно од најтежих питања, а од чијег правилног решења, нема сумње, да ће зависити ако не опстанак фонда, а оно правилно функционисање и циљ фонда, а то је питање: да ли је чланство фонда добровољно или обавезно.

По овом питању појавила су се три гледишта и то: 1) члан фонда може бити онај који изјави да хоће то да буде, наравно ако испуњава и остале услове; 2) члан фонда је онај, који је члан Судијског удружења и 3) члан фонда мора бити сваки судија, односно државни тужилац, без обзира на то да ли је члан Судијског удружења или не.

Сама та чињеница што су се појавила оволика мишљења показује колико је детекатно ово питање. Сва три гледишта имају својих добрих и рђавих страна.

Тако прво гледиште: да сваком појединцу треба оставити на вољу хоће ли бити члан или не, привлачно је полазећи са гледишта да се ником не може наметнути оно што неће. Сваки члан најбоље зна да ли му је потребна ова институција или не, и ако постаје члан овога фонда, он је једини који има о том да одлучи. Али врло често, може се десити да они који сматрају да им неће бити потребан тај фонд, могу доћи у положај да им треба а сем тога ако би се оставило увиђавности чланова, бојати се да фонд не би могао одговорити својој намени, према томе доведена би била у питање и његова егзистенција.

Друго гледиште полази са овог становишта: ко је члан судијског удружења мора бити члан фонда. Није вероватно да би и ово гледиште обезбедило фонду већи број чланова, јер пре свега није обавезно ни само чланство судијског удружења, те ко неће да буде члан фонда не мора бити ни члан

судијског удружења; а сем тога десило би се да неко било против своје воље, било својом вољом престане бити члан судијског удружења што значи да би тим морао бити искључен из чланства фонда — и ако он то не би желио. Ово гледиште усвојила је Секција судија Сарајевског апелационог суда у својим правилима о посмртном фонду као и професори код свога потпорног фонда, а тако исто и судије Секције Београдског апелационог суда у својим правилима о потпорном фонду.

Треће гледиште: да члан фонда мора бити сваки судија, полази са становишта да је ова институција корисна како за целину тако и за појединце, па је тим и обавеза оправдана. Ауторитет и углед судије захтева да и за незнатне позајмице не мољака ситне паланачке заводе или мештане, већ да се за то обрати фонду без бојазни да ће му се за то замесрити. Па како би правилна функција фонда била осигурана само тако ако буде што већи број чланова истог, а то ће бити ако будемо сви чланови, то препоручују обавезно чланство фонда. Не иде на уштрб угледа и ауторитета судије ако буде принуђен на оно што већина хоће, или је бар мање од онога кад долазимо до зајма макар и по цену понижавања код тих ситних паланачких завода, јер је то потребно свима нама — посредно или непосредно.

Ја бих пак изнео и своје лично гледиште које би било једна мала комбинација. Предложио бих да чланство фонда буде необавезно, али ко се изјасни да хоће да буде члан мора уз пријаву изјавити да пристаје да се члански улог од његових принадлежности наплаћује до потпуне уплате удела, који је правилима предвиђен. По овом гледишту члановима се не намеће да буде члан фонда, али кад се једном изјаснио потребно је да дадне пристанак за целу уплату, те мислим да би се и на овај начин обезбедио опстанак фонда и његово правилно функционисање.

Нема сумње да је жеља свих ових да се установи фонд и да он имадне успеха у својој намени а на нама је да одлучимо који од ових разних гледишта да усвојимо.

Исто тако подељена су гледишта и у погледу питања чланских улога. И овде су истакнута три гледишта и то :

- 1) Члански улог плаћа се за одређено време и у одређеном износу подједнако за све чланове ;
- 2) Члански улог плаћа се непрестано за сво време чланства и подједнако ; и
- 3) Члански улог плаћа се за сво време чланства али је чланарина неједнака ; величина исте зависила би од доба старости : старији би плаћали више млађи мање. Ово само у случају посмртног фонда.

Гледиште истакнуто под 1 има ту добру страну што би се за извесно одређено време уплатио одређени улог и

после те уплате обавеза целог плаћања престала би. Овај би начин нарочито олакшао наплату улога; а чланове, после одређеног времена, ослобођава даље уплате.

Гледиште изложено под 2 има ту добру страну, што би улози могли бити минимални, те се тај улог не би ни осетио; али има тај недостатак што би наплата била јако отежана, а и самим члановим та уплата отегла би се у недоглед па би тим све више губили вољу на даље уплаћивање.

Гледиште изложено под 3 полази са становишта: да разлика у годинама чини да ће и време уплате бити неједнако. Природна је претпоставка да би млађи плаћали дуже а старији краће, према томе млађих би био улог мањи а старијих већи. Ово гледиште могло би се усвојити само код посмртног фонда, а не и код потпорног фонда, пошто та разлика не би имала никаквог утицаја на учињене позајмице или друге помоћи учињене члановима у току живота.

Мислим да би најбоље било усвојити прво гледиште: да сви чланови за извесно одређено време уплате одређени улог. Пројектована правила судија достављена управи удружења судија усвојила су овај начин уплате.

По овим правилима сваки члан дужан је да уплати за 5 година 1.500.— динара — по 25.— динара месечно и чим уплати 300.— динара добија једну деоницу. Деонице гласе на име и непреносиве су. Овај износ може се уплатити и пре 5 година, а такође и више од 1.500.— динара.

О правима чланова фонда мислим да је непотребно дуже излагање, пошто у истакнутом циљу фонда речено је каква би права имао члан фонда. Сем тога само се по себи разуме да чланови фонда имају право да учествују у свима одлукама које се тичу фонда, било непосредно на скупштинама или посредно преко изабраног управног Одбора; што би правилима било регулисано.

Поставља се питање шта ће бити са уделима чланова који иступе из фонда. Члан може својевољно иступити или бити искључен против своје воље. Правилима би се имало регулисати оба случаја. Цео удео се не задржава већ се враћа члану улагачу али са извесним одбитком. Колики би био проценат имало би се одлучити. Напред поменута правила прописују да се има одбити 30% за посмртни фонд.

Излишно је и наглашавати да би фондом управљао Управни и Надзорни Одбор који би скупштина изабрала. Како би био формиран овај одбор зависи од решења другог питања; а на име хоће ли се основати потпорни фонд са посмртним фондом за целу државу или само потпорни фонд. У случају да се оснују оба ова фонда, неминовна би потреба била да се образују под-одбори при сваком Апелационом суду, који би за случај смрти кога члана додељивали хитну помоћ; јер ако би се то оставило да одлучује Управни фонд

у седишту централне управе та би помоћ често приспела доцкан.

Сем тога и ако се остане при оснивању самога потпорног фонда природа истога захтева да се при сваком Апелационом суду формира под-одбор. Овим под-одборима дало би се влашћење да у хитним случајевима, и помоћу мањих сума и сами одлучују, те би у том циљу морали имати и извесну суму новаца за те мале и хитне позајмице.

Управни и Надзорни Одбор имао би радити без икаквих материјалних накнада, а само би се неопходно стручно особље плаћало, као например књиговођа, а по нужди и благајник, доцније можда и секретар.

На основу овога што је напред изложено слободан сам скупштини предложити :

1) Да скупштина прихвати предлог о оснивању потпорног фонда за судије свих судова, државне тужиоце и њихове заменике, као и судске приправнике на територији целе државе; а по могућству уз потпорни фонд и посмртни фонд;

2) Да уписнина и чланарина буде једнака и за одређено време ;

3) Да је чланство добровољно с тим да при изјави о ступању у чланство фонда изјави да до уплате целе чланарине фонд има право наплаћивати целу суму.

4) Да се из средстава фонда помажу чланови позајмицама и другим средствима којим би фонд располагао ;

5) Да се поред Управног и Надзорног Одбора у седишту фонда, који би управљао имовином фонда, образују под-одбори при седишту сваког Апелационог суда, чији би се делокруг одредио правилима.

6) Да управа удружења судија овај предлог сматра као хитан и што пре изради правила и изнесе на одобрење.

Мих. С. Златановић, судија - Београд

О ПОТПОРНОМ ФОНДУ УДРУЖЕЊА СУДИЈА

У потпуности се слажем са уваженим колегом г. Павићем Обреновићем и целокупним његовим разлагањем о прешној потреби, ако је дозвољено, и о насушној потреби, коју осећају све судије и судско особље — за потпорним (и пензионим) фондом.

Када је пододбор нашег удружења за град Београд на прекланској годишњој скупштини Београдске секције, изашао са предлогом да се овај фонд образује — није било ни једног гласа против. Сви смо били за оснивање тога фонда. Сви, јер нам је свима потребан; потребан више мање чак и

онима, који моментално мисле, да су материјално обезбеђени, јер не знају ни они, шта носи дан а шта ноћ! Разлике у гледиштима било је само у томе, што смо се питали, хоћемо ли фонд само за судије са територије наше секције или са целе државне територије. И друго, како ћемо обезбедити довољан капитал и сталан прилив чланских улога. А одговор на ово питање захтева свестрану и озбиљну студију, како код оних, који су овај проблем дуже времена проучавали, још више код оних, који су се на скупштини први пут њиме одушевили.

И скупштина Београдске секције одлучила је, да један одбор од три члана ово питање проучи. Он је ово и учинио. И на овогодишњој скупштини секције одлучено је да, се замоли управа нашег Удружења, да изведе оснивање овог фонда, за целу државну територију и за све судије и судијске попоћнике.

Независно и особено од овог дејства београдске секције, и сарајевска секција је на прошлогодишњој скупштини целог нашег Удружења ово питање покренула. По њеном предлогу је и одлучено, да централна управа ово питање проучи и изнесе на решење. Осећајући и сама прешност овог фонда, управа је и ставила наше реферате по овом питању на дневни ред.

И док Београдска, Сарајевска и Новосадска секција, желе организацију фонда — дотле секција у Загребу и Љубљани не само да га желе, него га хоће још јаче и моћније, јер оне имају фонд, али осећају да његова важност и значај опадају пошто су улози слаби и недовољни.

На свима странама осећа се његова потреба. Редовни материјални приходи судија и судских помоћника су недовољни да подмире њихове ванредне а често ни редовне издатке. А углед и ауторитет нашега реда и правосуђа у опште захтева, да судија све своје издатке и насушне потребе регулише благовремено и на један дискретан начин т. ј. уз међусобну потпору нас самих кроз наше удружење. Како мора да је тежак положај оног нашег колеге у малом среском месту, па и оне у средишту Окружног суда, који у датом тренутку мора да учини изванредан издатак а нема где да нађе и изванредне приходе, за његово покриће?

Па има ли чега лепшег, — но што би било ако би у таквом тренутку на његов прост захтев — молбу — наше односно његово Удружење могло потпомоћи и то без трошкова и скупих камата?

Али, ако хоћемо овакву реалну, хитну и искрену самопомоћ, — онда ову помоћ треба да омогућимо сви па и они, који су материјално обезбеђени. Међу нама не би требало да има ни једног, који ће помислити а камо ли рећи: „на мени то не треба“. Не, сви ми треба својевољно да омогућимо нај-

већу творевину у историји нашег судства; сви ми треба драговољно својим малим улогом од неколико динара да омогућимо стварање и одржавање фонда не само ради наших колега у невољи већ и ради наших породица па и ради нас самих, јер би сви ми своје малене улоге у своје време добили натраг у своје пуном износу. А та тако неосетна штедња у догледном времену чини замашну суму, чији повраћај по истеку одређеног времена сваком улагачу, па и оном који је потпуно обезбеђен, — несумњиво да ће добро доћи.

Ето зато, другови, ја молим, да сви ми својевољно дамо свој обол, од цигло неколико динара, ради стварања овако замашне установе, којом ће мо се сви ми и поносити и користити.

Ето зато, другови, ја молим скупштину: 1) да се одлучи за стварање Потпорног фонда Удружења судија, једног за целу државну територију. Но с тим, да секције самостално рукују својим приходима и првенствено воде рачуна о својим расходима. На овај начин обезбедићемо средства Потпорном фонду, — једновремено оставиће се и потребна самосталност секцијама у руковању улозима својих чланова; 2) Да би ово постигли, ја вас молим да се изјаснимо и о томе, да ми желимо нашем потпорном фонду законску базу; 3) најзад, ја вас молим да се изјаснимо и о томе, да закон односно уредба о оснивању потпорног фонда, мора спровести још и ове мисли: а) да је целокупна служба у фонду потпуно бесплатна, а да се наплата улога врши било непосредно преко судских рачунских чиновника, било уз обуставу за пензиони фонд; б) да чланови фонда остају сопственици својих улога и в) да фондом рукују судије бирали на годишњим скупштинама секција односно централне управе.

То су предлози мога реферата. Одлучимо се по њима, а потом боримо се за њихово остварење.

Борба за моралну и душевну самосталност, за материјалну и економску независност, — то треба да је један од највиших циљева свих наших прегнућа.

Судијска сталност и некретност може доћи до свог пуног изражаја само тако, ако је праћена моралном, душевном и економском самосталношћу њиховом.

Ето за то другови, ја вас молим, да се својевољно одлучимо за стварање Потпорног фонда, и на тај начин дамо јаку моралну подршку нашој управи, да се сва заложу за његово остварење.

РЕЗОЛУЦИЈА

скупштине Удружења судија Краљевине Југославије
одржане 9 јуна 1935 год. у Београду.

I

Основни и битни услови савремене државе и народа императивно налажу, да принципи судиске независности, које и наш Устав заступа, буду у потпуности и законом обезбеђени.

Зато је потребно, да се што пре донесе нов, посебни Закон о судијама, који ће у смислу Устава обезбедити судији: независност, сталност и непокретност, што је све неопходно за успешно вршење његових функција и одржање угледа, који му по самом позиву припада.

Овлашћује се управни одбор Удружења, да на основу поднетих реферата и стављених предлога изради претставку о потребама правосуђа и судиског реда.

II

Ставља се у дужност управном одбору, да приведе дефинитивно у дело организацију Потпорног фонда у смислу реферата по овом предлогу изнетих на скупштини.

* * *

Извршујући тач. 2 Резолуције IV скупштине Удружења судија управа Удружења утврђује као једнодушно мишљење целокупног судиског реда у нашој Држави:

I

Да су битна јемства судиске независности: сталност, некретност, аутоматско напредовање и материјална обезбеђеност судиског реда. Без овога не може бити судиске независности, која је Уставом загарантована, а без судиске независности нема довољно гаранције за Правду у Држави.

У циљу обезбеђења пуне и стварне судиске независности судиски ред на својој скупштини истакао је неопходну потребу, да се хитно — што пре — донесе посебан Закон о судијама, те да се на тај начин горња јемства судиске независности осигурају.

До доношења овога Закона потребно је поштовати чланом 101 Устава прописане принципе сталности и некретности, те престати са премештањем, пензионисањем и отпуштањем судија по дискреционом праву.

II

Поред горњег потребно је, да меродавни чиниоци обрате што већу пажњу и донесу сходна решења за остварења и других захтева, који су не само потреба судиског реда, већ још више потреба доброг правосуђа, па према томе и потреба Државе и Народа. Ти захтеви, углавном, ови су:

- 1) да се у потпуности врате на снагу сви прописи Закона о уређењу редовних судова, које је укинуо Закон о чиновницима;
- 2) да се укине Уредба о оцењивању судија, пошто свако оцењивање убија углед и ауторитет судија;
- 3) да се омогући унапређење судиског подмлатка на положај судија у што већем броју, и то по времену положеног судиског испита; да се ранг судија уопште рачуна по положеном судиском испиту, и да се изврши ревизија ранга свију судија по овоме принципу;

4) да се судије судова првог степена постављају са VI групом и напредују до III групе 1 степена; судије postavljene са VII групом да се сматрају постављеним са VI групом;

5) да Министар правде у потпуности ostavi претседницима апелационих судова примену чл. 18 Судског пословника, који говори о радном времену у судовима;

6) да се регулише положај судског особља — дипломираних правника — и да се женским судским службеницима — дипломираним правnicима са положеним судским испитом — законским путем омогући праведно napredovanje;

7) да Министарство правде што пре почне издавати: 1) Зборник закона и 2) Збирку вежnjih одлука виших судова. Поред Зборника закона за поједине године, да се приступи сређивању позитивног законодавства и издавању пречишћеног Зборника закона;

8) да се изједначи правосудна управа у целој Држави и у најскоријем року ostvari уређење јединственог Касационог суда;

9) да се упросте све оне одредбе новог судског законодавства, које повлаче знатне материјалне издатке из државне касе, или изазивају непотребну администрацију, или пак бескорисно успоравају судско пословање, а с обзиром на финансијске могућности Државе и ubrzawe рада у судовима;

10) да се убрза рад на изједначењу судског законодавства, и да се што пре донесе посебан Закон о кривичним иступима, који би одвојио кривичне од тзв. полицијских иступа и

11) да извођење и примена новог судског законодавства налаже, да се што пре приступи изградњи судских зграда у оним местима, у којима садашње судске зграде не одговарају потребама правосуђа.

III

На IV скупштини Удружења судија стављено је у дужност управи Удружења, да приведе у дело оснивање Потпорног фонда чланова судијског реда у целој Држави.

Управа Удружења потврђује једнодушност мишљења свију чланова те годишње скупштине: да је једна од најпрешних потреба материјално обезбеђење чланова судског реда и путем Потпорног фонда.

Овај потпорни фонд могуће је створити само Законом или Уредбом са законском снагом.

О уређењу Потпорног фонда у појединостима, на позив Министра правде, управа Удружења судија поднеће посебан реферат.

† МИХАИЛО Л. СТОЈАДИНОВИЋ

Ових дана нестало је једнога од најбољих и најистакнутијих судија предратне Србије. 17 јуна о. г. умро је у дубокој старости **Михаило Л. Стојадиновић**, касациони судија у пензији.

Пок. Стојадиновић рођен је у селу Стопани (код Крушевца) 13 јуна 1852 г. Као син сиромашних родитеља тешко да би могао завршити школовање, да није од природе био обдарен. Будући одличан ђак успео је, да које послуживањем код богатјих породица, које поучавањем слабијих ученика заврши не само гимназију него и Велику школу. Правни факултет завршио је у Београду 1875 г., међу првим генерацијама које су на нашем правном факултету завршиле школовање.

По свршетку правних студија пок. Стојадиновић ступа у суд, коме је остао веран до краја, и коме је посветио целу своју каријеру. После дужег службовања као практикант суда он је 20 јуна 1881 г. постављен за писара Крагујевачког окружног суда, одакле је премештен у Окружни суд у Чачку. За секретара суда постављен је 3 јануара 1889, а за судију 30 августа 1889. За претседника суда постављен је први пут 3 јануара 1897 у Ђуприји, одакле је 15 јануара исте године премештен за претседника Крушевачког окружног суда. Али ни ту се није дуже задржао. Будући исправан судија и слободоуман човек он је био на сметњи тадашњим владајућим круговима, те је исте године, 30 октобра 1897 г., стављен у пензију. По повратку уставних слобода пок. Стојадиновић је понова постављен за претседника суда, овај пут у Ужицу, 18 априла 1901, али није на том положају саставио ни месец дана, а већ је априла исте године стављен на расположење. Понова је враћен на положај претседника Ужичког Окружног суда, а одатле је 28 октобра 1903 г. постављен за судију Апелационог суда у Београду. Након десет година службе у Апелационом суду, 14 новембра 1913 г., постављен је за Касационог судију у Београду, на ком је положају остао до Уједињења. Као касациони судија пензионисан је 30 децембра 1919 г. Након пензионисања пок. Стојадиновић се бавио адвокатуром, али је 1927 г. и то напустио.

Пок. Стојадиновић је био један од оних судија, који су тако рећи створили нарочити менталитет судије код нас, и којима се предкумановска Србија с правом поносила. По природи врло бистар, солидне правничке спреме, честит из дна душе, несавитљивог карактера, борбен и готов и на жртве за идеје којима се одушевљавао, пок. Стојадиновић је, и у оно време јаким карактера и светлог поштења не само међу судијама, ђдскакао у средини у којој се кретао. Због тога је више пута у животу претрпео много што шта и имао тешких тренутака, али је због тога од свију који су га познавали био високо цењен.

Поред рада у суду пок. Стојадиновић бавио се и правном књижевношћу. Годинама он је био редовни, и можда најредовнији, сарадник „Пороте“, „Бранича“ и „Архива за правне и друштвене науке“, објављујући скоро у свакој свесци тих часописа по коју судску одлуку са солидним коментаром и документацијом. Он је један од твораца нашега начина објављивања судских одлука са коментарима који је и данас у употреби скоро у свима нашим правним часописима.

И у приватном животу пок. Стојадиновић се истицао. Био је добар друг и пријатељ и нежан отац, који је од уста тако рећи одвајао, да би дете извео на пут. У томе је потпуно успео, јер су му сва четири детета свршили факултет, од којих троје правни. Увек пажљив, чак и према нама онда најмлађим правницима, он је био увек готов да помогне делом, иако и сам није био богат, или добрим саветом. Пок. Стојадиновић је волео човека са свима његовим манама и врлинама, и то је једна од карактеристичних особина племенитих људи. Целога живота био је скроман, такав је и умро, тако је и сахрањен.

Лака му земља коју је толико волео!

Вечан му помен и светла успомена међу нама!

Ст. Јов.

Белешке

НОВА ВЛАДА И СУДСТВО

Образовање нове Владе на чијем је челу г. др. *Милан Стојадиновић* пропраћено је у многим круговима са симпатијом, јер се верује, да ће нова Влада учинити све што се може за побољшање прилика у Држави. Осећа се у тим круговима, да настаје преокрет у нашем државном животу и да се иде бољим данима.

И међу члановима судског реда, у већини, долазак нове владе произвео је повољан утисак. Верује се, да ће се једном престати са премештањима, пензионисањима и отпуштањима судија без икакве стварне потребе Државе и правосуђа, као и унапређивањем на више положаје оних који то нису заслужили. Највише индиција за такво веровање даје чињеница, да се у новој Влади поред г. др. *Стојадиновића* налазе и г. др. *Анџон Корошец* и г. др. *Мехмед Сјахо*, који су, верује се, сва тројица „на својој кожи“, како народ каже, осетили зле последице судске несталности и покретности, као и да се у истој Влади налази, и г. *Пејшар Живковић*, јер су за његове владе, иако законом укинута, стварно поштовани принципи судске сталности и некретности, сем извесних изузетака, од којих су понеки били и оправдани. Осим тога, нови председник Владе г. др. *Стојадиновић*, и као Министар финансија, постављењима у новоорганизованом Врховном државном правобранилаштву дао је доказа о томе, колико цени судски ред, о чему је у „Правосуђу“ већ било речи. И најзад не треба заборавити ни чињеницу, да је г. др. *Стојадиновић* уједно и председник Конгреса правника Краљевине Југославије, те као такав позван, да судском реду посвети ону пажњу, коју тај ред заслужује, и коју с правом очекује од нове Владе.

„Правосуђе“ би било врло сретно, ако би се очекивања свих кругова, па и чланова судског реда, од нове Владе обистинила, на добро и срећу и Државе и Народа.

Морам одмах рећи и ово. „Правосуђе“ је далеко од политике било и досад, и тако ће остати. Оно не прима ниоткога никакву субвенцију, нити је жели, те према томе нема потребе да кога хвалише. Због тога оно неће хвалисати ни нову Владу, ако се у судској струци продуже стар методе управе.

Сп. Јов.

ПРИЈЕМ УПРАВЕ УДРУЖЕЊА СУДИЈА КОД МИНИСТРА ПРАВДЕ

Господин др. *Људевић Ауер*, Министар правде примио је 1 јула 1935 године управу Удружења судија, која му је предала резолуцију IV скупштине Удружења судија заједно са претставком, израђеном у смислу овлашћења из те резолуције. Пријем је у свему одговарао достојанству, које судски ред с правом заслужује. У току разговора Господин Министар је изложио своје погледе на питања, која су истакнута у резолуцији и претставци а чланови управе са своје стране подвукли су нарочити значај појединих питања, Питања сталности и некретности судија, као и напредовања њиховог, била су нарочито додирнута.

Из разговора са Господином Министром управа је са задовољство констатовала, да Господин Министар не само да је добро упознат са питањима која интересују судски ред и правосуђе, и са невољама у којима се они налазе, већ и да се гледиште Господина Министра на питања истакнута у резолуцији и претставци, поклапа са гледуштем које је скупштина Удружења изразила у резолуцији, а управа у претставци. Господин Министар је показао

пуно razumevanje za potrebe našega pravosuđa i obećao, da će prilikom odlučivanja po glavnim pitanjima tražiti prethodno i mišljenje uprave Udruženja sudija.

Uprava se rastala sa Gospodinom Ministrom zadovoljna, jer je u toku prijema i razgovora стекла uverenje, da će Gospodin Ministar stvarno poštovati principe stalnosti i nekretnosti izražene u našem Ustavu.

Št. Jovanović.

SKUPŠTINA UDRUŽENJA SUDIJA

Još pre početka skupštine na dan 9 juna o. g. svečana sala Fonda Zanatskog doma bila je puna posetilaca. Ali se ipak primetilo, da je broj učesnika na ovoj skupštini znatno manji od broja učesnika na skupštini našeg Udruženja u junu 1933 g. Vap. redova članova sudiskog reda skupštini su prisustvovali: izaslanik Gospodina Ministra pravde g. *Jovan Milovanović*, načelnik Ministarstva, predsednik Udruženja pravnika g. dr. *Dragoljub Arandelović*, profesor Univerziteta, predsednik Udruženja za pravnu filozofiju i sociologiju g. dr. *Đorđe Tasić*, profesor Univerziteta, izaslanik Predsednika Opštine grada Beograda g. *Milivoje Blagojević*, gradski većnik i advokat, izaslanik Advokatske kemore g. dr. *Vidam Blagojević*, advokat, urednik „Branica“ i privatni docent Univerziteta.

Skupštinu je otvorio u 9 čas. predsednik Udruženja g. *Rusomir Janković*, kasacioni sudija govorom, koji „Pravosude“ u celini donosi u ovom dvobroju. Sekretar Udruženja g. dr. *Luka Kravina*, zamenik višeg državnog tužioca pročitao je potom izveštaj upravnog odbora, blagajnik *Stojan Jovanović*, sudija izveštaj blagajne i predlog budžeta, a član nadzornog odbora g. dr. *Adam Lazarević*, sudija i honorarni nastavnik Univerziteta izveštaj nadzornog odbora.

Povodom ovih izveštaja otvorena je diskusija. G. *Budimir Plakalović*, sudija u lepom govoru tražio je da uprava Udruženja nastane, oa se vrati sudski odmor. *Stojan Jovanović* govorio je o načinima, po kojima bi se sudijama mogle vratiti stalnost i nekretnost. G. *Šaćir Konjodžić* u dužem govoru dotakao se potreba sudiskog reda zadržavajući se na jednovrkatnom radnom vremenu.

Po završenoj diskusiji po izveštajima isti su jednodušno primljeni i upravi data razrešnica.

Predsednik g. *Janković* odao je poštu poe. dr. *Dušanu Subotiću* biranim recima. Potom je pozdravio stare prijatelje sudiskoga reda i pravosuda gospodu dr. *Dragoljuba Arandelovića* i dr. *Đorđa Tasića*.

Za ovim se prešlo na čitanje referata. O pitanju: Položaj sudija u savremenoj državi referisali su gg. *Ivo Lesić*, apelacioni sudija iz Sarajeva, dr. *Adam Lazarević* i dr. *Vojislav Dragić*, sekretar Apelacionog suda iz Zagreba. U diskusiji po ovom pitanju učestvovali su gg. *Milovan Knežević*, starešina Sreskog suda, *Miodrag Bošković*, sudija, *Ilija Kosijer*, sudija Upravnog suda, *Venceslav Aleksić*, sudija, dr. *Fran Vidović*, predsednik Okružnog suda. *Milorad Vučković* i *Kosta Aleksić* sudije.

O pitanju: O potrebi reforme novog sudskog zakonodavstva referisali su gg.: dr. *Emilijan Bogosavljević*, sudija Kasacionog suda iz N. Sada, dr. *Miroslav Muha*, apelacioni sudija iz Zagreba i *Budimir Plakalović*, sudija iz Beograda. U diskusiji su učestvovali gg.: dr. *Fran Vidović*, *Budimir Plakalović* i *Dušan P. Mišić*, sudija.

O pitanju: O predlogu Zakona o istupima referisao je g. dr. *Avugust Munda*, zamenik višeg državnog tužioca i honorarni docent Univerziteta iz Ljubljane, a u diskusiji uzeo je reč g. *Stojan Jovanović*.

O pitanju: Potporni fond Udruženja sudija referisali su gg.: *Pavić Obrenović* i *Mihailo Zlatanović*, apelacione sudije iz Beograda. Diskusije po ovom pitanju nije bilo.

G. *Miloš Jovičić*, kasacioni sudija iz Beograda, kao predsednik skupštine Beogradske sekcije Udruženja sudija saopštio je odluke donete na skupštini te sekcije održanoj 8 juna o. g.

Za ovim je izabran kandidacioni odbor i odbor za izradu rezolucije. Pošto su odbori završili rad sekretar g. *Dušan Janković*, apelacioni sudija pročitao je rezoluciju, koju donosimo u ovoj Spomenici. Potom je na predlog

kandidacionog odbora izabrana nova uprava. Za predsednika je aklamacijom ponovo izabran g. *Rusomir Janković*, za potpredsednike gg. *Aleksa Vragović*, predsednik Apelacionog suda iz Zagreba i dr. *Luka Kravina*, zamenik viš drž. tužioca u Ljubljani, za sekretare gg. *Mihailo Zlatanović* i *Dušan Janković*, apelacione sudije, za blagajnika g. *Radmilo Urošević*, sekretar kasacionog suda. Za članove upravnog odbora izabrani su gg.: dr. *Jovan Savković*, sudija Kasacionog suda iz N. Sada, dr. *Zvonimir Marović*, sudija Kasacionog suda iz Zagreba, *Aleksandar Andrejević*, sudija Kasacionog suda iz Beograda, dr. *Stevan Breberina*, vrhovni državni tužilac iz Zagreba, *Ivo Lesić*, apelacioni sudija iz Sarajeva, *Nikola Veljković*, predsednik Okružnog suda iz Skoplja, *Stojan Jovanović* i dr. *Adam Lazarević*, sudije iz Beograda, *Marko Popović*, sudija iz Podgorice i *Jakov Duboković*, zamenik drž. tužioca iz Splita. U nadzorni odbor izabrani su gg.: dr. *Daniilo Danić*, kasacioni sudija iz Beograda, dr. *Milan Kugler*, kasacioni sudija iz Beograda, *Mitutin Pelivanović*, sudija iz Beograda, *Milovan Knežević*, starešina Sreskog suda iz N. Sada i *Budimir Plakalović*, sudija iz Beograda. U

Predsednik g. *Janković* u završnoj reči istakao je težak položaj članova sudiskog reda, zahvalio se učesnicima i zaključio skupštinu nešto posle 19,30 časova.

U celini svojoj ova skupština ostavila je dobar utisak. Svi referenti trudili su se, da što brižljivije izlože skupštini činjenice i svoje poglede na stvari, o kojima su referisali. Diskusija je bila vrlo odmerena, a red na skupštini savršen, kako to i dolikuje jednome visokome društvenom redu. Predsednik g. *Janković* rukovodio je skupštinom sa najlepšim taktom, te zaslužuje svaku pohvalu.

*

I ovom prilikom mora se zažaliti što kolege, a naročito oni iz Beograda, pokazuju veliku ravnodušnost prema opštim stvarima. Razumem, da su prilike u kojima sudstvo živi teške, da ima malo verovatnoće da će sudiski red sam, preko uprave Udruženja i skupština, uspeti da te prilike popravi, i da usled toga apatija i pesimizam obuzima i najveće optimiste u sudskom redu. Ali to nesme da dovede do potpune ravnodušnosti prema svemu što se događa. Valja davati znake života, boriti se, ako ne radi sebe, a ono radi onih, koji dolaze za nama, radi sudskog podmlatka, koji je u osnovi vrlo dobar, i kome naši koraci i pothvati treba da služe za primer. Boriti se svima sretstvima koja zakon dopušta (jer mi smo čuvari zakona) sa svima i svačim, što ometa pravilan i uspešan rad u sudovima i onemogućava sudijama, da u životu postignu onaj visoki rang, koji im po samoj njihovoj funkciji pripada. Da boriti se. Jer samo se borbom dobijaju prava, samo borbom se postiže uspeh. Borba je životovni eliksir za svaki napredak.

*

Sutra dan 10 o. m. jedna delegacija učesnika skupštine, pod vodstvom g. *Miloša Jovičića*, sudije Kasacionog suda u Beogradu, otišla je na Oplencu autobusom, da se pokloni senima *Viteškog Kralja Aleksandra I Ujedinitelja*. Na grobu Njegovom na Oplencu položili su venac u ime Udruženja sudija, kojom je prilikom održan kratak pomen pokojnom Kralju. G. *Miloš Jovičić* održao je zatim kratak dirljiv govor, pa su svi učesnici ćutanjem od 1 minuta odali poštu Kralju Mučeniku. Delegacija je potom razgledala Kraljevo imanje na Oplencu. Ručali su u Domu zadužbine sv. Đorđa na Oplencu, pa su se po podne vratili za Beograd.

Delegaciju su sačinjavali gospoda: dr. *Zvonimir Marović*, kasacioni sudija iz Zagreba, *Stevan M. Breberina*, vrhovni državni tužilac iz Zagreba, *Trajk Stamenković*, *Miloš Jovičić* i *Stevan Živković*, kasacione sudije iz Beograda, dr. *Avugust Munda*, zam. višeg drž. tužioca iz Ljubljane, *Radoslav Marković*, predsednik suda iz Pančeva, *Radmilo Urošević*, sekretar Kasacionog suda iz Beograda i gospodica *Stana Milošev*, sud. pripravnik iz Novog Sada.

Druga grupa učesnika pod vodstvom g. *Rusomira Jankovića* otišla je istog dana u Novi Sad. Na tamošnjoj železničkoj stanici dočekao ih je znatan broj tamošnjih članova sudiskog reda. Svi zajedno odvezli su se do Okružnog suda, gde ih je prikladnim govorom pozdravio g. *Sava Putnik*, predsednik Kasacionog suda, na šta je odgovorio g. *Rusomir Janković*. Potom su učesnici razgledali prostorije Kasacionog i Okružnog suda, kao i sudski zatvor. (datle su učesnici

otišli u vladičanski dvor, gde ih je primio vladika Gospodin dr. *Irinej Ćirić*, posle srdačnog pozdravnog govora, koji im je pokazao sve znamenitosti svoga dvora, među kojima se nalazi veliki broj umetničkih slika. Učesnici su zatim razgledali Muzej Matice srpske, srpsku pravoslavnu Katedralu i Novosadsku gimnaziju.

Kolede iz Novog Sada priredile su učesnicima ručak u „Hotel parku“. Za vreme ručka gostima je nazdravio g. dr. *Jovan Savković*, kasacioni sudija u N. Sadu, a odgovorio mu je g. *Rusomir Janković*.

Po ručku su učesnici zajedno sa tamošnjim kolegama otišli ladom u Kamenicu. Pošto su se prošetalii po tamošnjem parku na poziv g. *Milovana Kneževića*, starešine Sreskog suda u N. Sadu, otišli su njegovoj kući, gde su počašćeni izvrsnim domaćim vinom i šunkom. Domaćinima je nazdravio toplim govorom g. *Ivo Lesić*, apelacioni sudija iz Sarajeva. Po povratku u N. Sad učesnici su uveče produžili put za Beograd.

U ovoj grupi učestvovala su gospoda: Rusomir Janković i Dragutin Arnautović, kasacione sudije iz Beograda, Ivo Lesić, apelacioni sudija iz Sarajeva, dr. Avram Baruh, sekretar Vrhovnog suda iz Sarajeva, Stojan Jovanović i Dušan P. Mišić, sudije iz Beograda, Dobrivoje Trifunac sekretar Apelacionog suda iz Beograda, dr. Boško Horvat, sekretar Kasacionog suda iz Zagreba, Milorad S. Manojlović, sudija iz Raške, Borivoje Đorđević; sudija iz Tuzle, Milorad Vučković, sudija iz Teslića i g-ca Radmila Vuksanović, sud. pripravnik iz Beograda.

Posle zaključenja skupštine predsednik Udruženja g. Rus. Janković primio je od g. dr. *Josifa Fadenhehta*, predsednika saveza bugarskih advokata telegram, koji se napred objavljuje.

СКУПШТИНА БЕОГРАДСКЕ СЕКЦИЈЕ

На дан 8 јуна о. г. у сали Окружног суда за Округ београдски у Београду одржана је годишња скупштина Београдске секције Удружења судија Краљевине Југославије.

Скупштину је отворио у 16 час. председник секције г. *Милош Јовичић*, касациони судија. Одмах на почетку говора председниковог скупштина је одала пошту *Вишешком Краљу Александру Првом Уједињитељу*, а затим поздравила *Краља Петра Другога*. Одата је пошта и пок. др. *Душану Субошићу*.

Г. *Будимир Плакаловић* прочитао је извештај управног одбора, г-ђа *Лейосава Филошић* извештај благајника а г. *Момчило Тодоровић* извештај надзорног одбора. У дискусији по овим извештајима учествовали су г. г. *Душан Јанковић* и *Стојан Јовановић*, који су се нарочито задржали на одсуству колега на скупштини, а нарочито колега из Београда. Потом су сви извештаји примљени једногласно.

По питању потпорног фонда г. *Павић Обреновић* у дужем говору изложио је шта је све рађено и урађено. У дискусији по овом питању учествовали су г. г.: *Русомир Јанковић*, *Стојан Јовановић*, др. *Илија Јелић*, *Будимир Плакаловић*, *Стеван Јовановић*, *Михаило Злајшановић*, *Војислав Паљић*, *Милош Јовичић*, *Павић Обреновић*, *Душан Јанковић* и *Коста Алексић*. После дуже живе дискусије одлучено је, да треба установити један потпорни фонд у коме би сви чланови судиског реда са територије целе Краљевине били обавезни чланови.

За овим је изабрана нова управа у коју су ушли г. *Милан Божић*, апелациони судија као председник, г. г.: *Душан Мишић* и *Радоје Јанковић* судије из Београда и г. г.: *Јаков Ђуричић*, председник суда из Јагодне и г. *Свеш. Ђукановић*, судија из Ваљева, као чланови управног одбора; за чланове надзорног одбора изабрани су г. г.: *Павић Обреновић*, апелациони судија, *Ђура Осјојић*, старешина Среског суда и *Милуштин Рисић*, судија из Београда.

Председник г. Јовичић закључио је потом скупштину.

Скупштина је протекла у најбољем реду, а председник исте г. *Милош Јовичић* показао је много умешности и такта у руковођењу скупштином

Св. Јос.

SKUPŠTINA ZAGREBAČKE SEKCIJE

Na dan 11 maja o. g. održana je godišnja skupština Zagrebačke sekcije Udruženja sudija. Skupštinu je otvorio predsednik te sekcije g. dr. *Aleksa Vragović*, predsednik Zagrebačkog apelacionog suda, koji je najpre komemorirao tragičnu smrt *Viteškog Kralja Ujedinitelja Aleksandra Prvog*, pa potom pozdravio *Kralja Petra Drugog*. Pročitani su izveštaji uprave i blagajnika, koji su jednoglasno primljeni i upravi data razrešnica. Potom je izabrana nova uprava. Za predsednika je izabran g. dr. *Aleksa Vragović*, za sekretara g. dr. *Vojislav Dragič*, sekretar Apelacionog suda, za blagajnika g. dr. *Slavko Hirc*, sudija Okružnog suda, za članove upravnog odbora gg.: *Zvonimir Maravić* i *Vaso Mikašinić*, sudije Stola sedmorice, *Stevan Breberina*, državni nadodvjetnik, *Stjepan Majer*, *Julijo Majcan* i *Julijo Gotlib*, apelacione sudije, *Mate Radonić*, sudija Okružnog suda, dr. *Ante Pecikozić*, starešina Sreskog suda i *Tomislav Han*, sudija Sreskog suda. Za članove nadzornog odbora izabrani su gg.: dr. *Franjo Žilić*, *Zlatko Senunik*, apelacione sudije i dr. *Marko Ajzenhut*, sekretar Apelacionog suda. Ovim je završena skupština.

St. Jov.

SKUPŠTINA LJUBLJANSKE SEKCIJE

„Društvo sodnikov kraljevine Jugoslavije — sekcija Ljubljana“ je imelo svoj letošnji redni občni zbor dne 12. maja 1935 v Mariboru v prisotnosti društvenih delegatov in velikega števila ostalega članstva iz vseh krajev dravske banovine“.

O svojem delovanju v pretekli poslovni dobi je podal društveni odbor izčrpna poročila, ki so jih zborovalci na predlog društvenih revizorjev sprejeli s pohvalo na znanje.

Izvoljena je bila z neznatnim izpremembami dosedanja društvena uprava, ki jo tvorijo:

Kot predsednik: nam. viš. drž. tož. in priv. doc. dr. *Munda Avgust*; podpredsednik: sodnik apel. sod. *Janša Josip*; tajnik: sodnik okrož. sod. dr. *Štrukelj Stanko*; blagajnik: sodnik okrož. sod. dr. *Rupnik Vlado*; odborniki: sod. apel. sod. dr. *Gaber Milko*. drž. tož. *Lavrečank Vilko*, sodnik okrož. sod. *Orožen Franjo*, sodnik pripravnik *Furlan Fran*. Namestnika odbornikov: sodnik okrož. sod. *Žigon Alojzij*, sodnik okrož. sod. dr. *Štempihar Jurij*. Odborniki - povjereniki: a) za Maribor: sodnik sres. sod. *Juhart Franjo*, sodnik sres. sod. dr. *Mihalič Boris*; b) za Celje: sodnik okrož. sod. dr. *Dolničar Josip*, sodnik sres. sod. *Verlič Franjo*; c) za Novo mesto: sodnik okrož. sod. *Kuder Anton*, sodnik sres. sod. *Prijatelj Jože*. Preglednika računov: sodnik apel. sod. dr. *Sajovic Rudolf*, sodnik okrož. sod. *Strasser Vinko*. Namestnika pregledn.: predsednik okrož. sod. *Keršič Peter* i sodnik apel. sod. dr. *Krajnc Milko*.

Na občnem zboru se je raspravljalo o nalogah novega odbora za izboljšanje gmotnega in socialnega položaja sodnikov in drž. tožilcev in je bila na osnovi teh razprav sprejeta naslednja

rezolucija:

„Da se zajamči popolna neodvisnost sodstva kot glavni pogoj za uspešno ohranitev visokega nivoja pravosodstva v naši pravni državi, je nujno potrebno, da se čimpreje uzakoni novi specijalni sodniški zakon, ki bo povsem samostojno in neodvisno od drugih zakonov uredil službene in materialne odnose sodnikov, tj. neodvisnost, stalnost in nepremesljivost sodnikov z zajamčenjem avtomatskega napredovanja in njih socialnemu položaju primernih gmotnih sredstev.“

Do uzakonitve takega specijalnega sodniškega zakona pa naj se po možnosti tako ukrene potrebno, da se

1) uredi avtomatično kretanje sodnikov prvostopnih sodišč v službi počenski s VI položajno skupino do vštete 2. stopnje III. pol. skupine brez omejitev § 258 in 2. odst. § 46 uradniškega zakona;

2) sodnikom in državnim tožilcem ter pomožnemu osoblju takoj zopet osigura specijalni sodniški dodatek ali da se na osnovu § 28 U. Z. sprejme uredba,

s katero se sodniki in drugo nameščenstvo pravosodne uprave izvzame iz redukcij prejemkov, ki so se izvršile po 1-4-1931 ter prizna pravica do draginjskih doklad po urad. zak. iz 1. 1931;

3) ukinejo čimpreje uredbe o znižanju draginjskih doklad državnim uradnicam in upokojenkam, ki so poročene z državnimi uradniki;

4) ukine § 4 zakona o naknadnih in izrednih kreditih k proračunu državnih razhodkov in dohodkov za leto 1933/34, s katerim se je uzaknilo, da je pri vsakem napredovanju v položajnih skupinah in pri vsakem priznanju periodskih povišic čakati na višje prejemke dobo 12 mesecev;

5) o priliki poboljšanja materialnega položaja sodnikov vzame v pretres tudi materialno stanje zemljiško-knjižnega in sodnopisarniškega osebja;

6) letni odmori za sodnike zopet zakonito uredi po prejšnjih predpisih § 94 zak. o ured sod;

7) višji položaji pri sodiščih zasjedajo po natečaju in po predlogih personalnih senatov višjih sodišč;

8) morajo sodniki upokojiti na prošnjo po dovrstitvi 30 let efektivne službe vračuljive v pokojnino s polnimi prejemki;

9) za sodnike in drž. tožilce ter pripravniško osoblje čimpreje sestavi in izda vrstni red po določbah urad. zakona;

10) vsem sodišče da brezplačno na raspologo zadostno število vseh doslej izdanih zakonov in uredb. Umestno in z vidika rednega enotnega poslovanja sodišč in pravosodne uprave potrebno bi bilo tudi osnovanje in izdajanje posebnega „Vestnika min. pravde“, kakor ga že imajo nekateri drugi resori (npr. vojska, finance). Tudi naj bi ministarstvo pravde izdajalo *uradno* zbirko kasa-cijskih odločb (event. kot prilogo „Vestniku“), s čemur bi se močno razbremenila naša strokovna pravniška glasila;

11) v centralni upravi „Udruženja sudija“ v Beogradu sproži vprašanje enotnega sodniškega glasila za našo kraljevino, kar je z vidika državnega prestiza nujno potrebno, ko izhajajo takā glasila že v vseh kulturnih državah. Za tisk glasila bi bilo morda isposlovati posebne ugodnosti v državni tiskarni;

12) na merodajnih mestnih uvede akcija za uzakonitev obveznega članstva sodnikov in državnih tožilcev v obstoječem Udruženju potom včlanjenja v posameznih sekcijah tega Udruženja morda s finančnim zakonom ali z navelo k zak. o sodnikih).

V kolikor to že ni zgoraj izrečno omenjeno, naj bi se ob realizaciji navedenih zahtev uzakonile analogne določbe i za sodnike i za državne tožilce i za sodniško pomožno osoblje.

Razven tega se priporoča upravi „Udruženja sudija kraljevine jugoslavije“ v Beogradu, da na merodajnih mestih pokrene akcijo za osnovanje enotne jugoslovenske pravne terminologije ter za čimprejšno uzakonitev „Zakona o prekrških“ z osnovnim načelom, da spada sojenje prekrškov v področje političnih oblastev“.

Dr. A. M.

СКУПШТИНА СЕКЦИЈЕ НОВИ САД

19 маја о. г. одржана је у Новом Саду редовна годишња скупштина Удружења судија — Секција Нови Сад. Иако скупштина није присуствовао онолики број судија који се очекивао, јер многи Пододбори нису изаслали своје претставнике, већ су се писмено солидарисали са одлукама које ће скупштина довести, ипак се може рећи да је ова скупштина била на достојној висини и да је успела. Успела је нарочито због тога што су на дневни ред истакнута и два предавања. Др. *Емилијан Богосављевић* судија Касациског суда у Новом Саду, познати наш практичар — криминалиста одржао је предавање: Из кривичне праксе Одељења Б) Београдског Касациског суда у Новом Саду (к. з. и к. с. п.); док је Др. *Јован Савковић* судија Касациског суда у Новом Саду, такође познати наш практичар на пољу цивилног права, а нарочито процесног, одржао предавање: Усмењост у грађанском парничном поступку. И једно и друго предавање било је одлично обрађено, те је од присутних колега са највећим интересовањем праћено.

Пошто су извештаји Управног и Надзорног одбора једногласно примљени изабрана је нова Управа у коју су ушли господа: Др. *Сава Пушник*, в. д. председника Б.) Одељења Београдског Касационог суда у Новом Саду, као претседник; Др. *Никола Игњашовић*, претседник Апелационог суда у Новом Саду, као потпредседник; *Милан Кнежевић*, старешина Среског суда, као секретар, *Бранислав Марић*, судија Окружног суда, као благајник. Одборници: Др. *Емилијан Борисављевић*, судија Касационог суда; Др. *Владимир Белајчић*, судија Касационог суда; *Живоша Појовић*, судија Апелационог суда; *Божидар Пејровић*, судија Окружног суда; Др. *Павле Младинео*, као претставник судијских приправника. Заменици: Др. *Иван Прудан*, судија Апелационог суда; *Јосиф Жујановић*, судија Окружног суда. Надзорни Одбор: *Милан Зорић*, судија Касационог суда; *Војислав Павловић*, судија Апелационог суда; *Рајко Алексић*, судија Среског суда. За поверенике су изабрани господа: *Александар Тасић*, претседник Окружног суда за Суботицу и *Љубомир Васиљевић*, претседник Окружног суда за Петровград; док су остали пододбори позвани да писмено предложе своје поверенике.

Мил. Кнежевић

СЕДНИЦЕ И РАД ЦЕНТРАЛНЕ УПРАВЕ

Након одржања скупштине Удружења сулија централна управа удружења одржала је три седнице, 19, 26 и 30 јуна о. г., којима су присуствовали чланови управе из Београда, а председавао претседник г. *Русомир Јанковић*. На овим седницама главна пажња обрађена је изради петиције, која се има поднети надлежним факторима у смислу овлашћења Скупштине Удружења, израженог у Резолуцији скупштинској. У одбор за израду ове петиције изабрани су г. г.: Др. *Лука Кравина*, *Михаило С. Злајановић*, *Душан Јанковић* и *Стојан Јовановић*. Њихов нацрт петиције претресен је у пленуму управе и са незнатним изменама и допунама усвојен и предан Господину Министру правде. Текст петиције објављен је у овој „Споменици“.

Поред израде ове петиције управа је посветила велику пажњу судском одмору. Благодарни интервенцији Удружења код ранијег Министра правде, судије су добили одмор као и ранијих година.

Сп. Јов.

ЈЕДНА ВАЖНА ИЗЈАВА БУГАРСКОГ МИНИСТРА ПРАВДЕ

У новој бугарској влади једно од најважнијих места, положај Министра правосуђа, заузео је г. *Анђел Карађозов*, дотадањи први претседник Врховног касационог суда.

Г. Карађозов је несумњиво једна од најмаркантнијих фигура не само данашњега, већ и уопште целокупнога бугарског правништва. Солидне стручне спреме, сталожен и тих, са пуно практичног стручног искуства он ужива велики ауторитет у круговима бугарског правништва, а и ван ових. Верује се, да ће г. Карађозов сигурном руком управљати пословима свога ресора, на срећу и бугарског судског реда и бугарског правосуђа.

Ово уверење потврђује и једна значајна изјава г. Карађозова, коју је дао софиском листу „Зора“ од 10 маја о. г. коју у изводу доноси и „Адвокатски Преглед“, орган Савеза бугарских адвоката у бр 17 од 16 маја 1935. У тој изјави г. Министар између осталог каже:

„После малих промена, које су већ учињене, не предвиђају се друге судске промене... Сада остаје да се да пуна могућност судству, да се преда спокојно послу... Сматрам, да нашем судству треба да се да не само *материјална* но и *морална гаранција*, да може спокојније и предано да испуњава своју важну дужност“.

Сп. Јов.

НОВА ПОСТАВЉЕЊА У ДРЖАВНОМ ПРАВОБРАНИОШТВУ

Недавно су попуњена неколика виша места у државном правобранилаштву. За државног правобраниоца у Подгорици постављен је г. *Милован Вуковић*, судија из Подгорице, за државног правобраниоца у Скопљу г.

Велибор Гинић, адвокат из Београда, а за вишег саветника Врховног државног правобранилаштва г. *Ђурђе Маринковић*, судија из Чачка.

Сва тројица именоване госпoде познати су као одлични правници. Г. Вуковић је један од најбољих судија са територије Великог суда у Подгорици. Г. Гинић је познат као савестан адвокат. Он је син једнога од најодличнијих судија Михаила Гинића, некадашњег претседника Скопљанског апелационог суда. Г. Маринковић је један од најбољих судија и писац многих цењених расправа из области Права.

И овим постављењима, која му чине част, Господин Министар финансија др. *Милан Стојадиновић*, дeо је нове доказе о томе колико високо цени судиски ред. С тога му и „Правосуђе“ са своје стране на томе благодари. А колегама најсрдачније честита нове положаје. *Сп. Јов.*

САДРЖАЈ:

Писмо Министра двора

Поздрав Претседника Конгреса правника Краљевине Југославије

Поздрав претседника Савеза бугарских адвоката

Рад Скупштине

Поздравни говор претседника удружења г. *Русомира Јанковића* стр. 5;
Извештај управног одбора Удружења судија, др. *Луке Кравине*, стр. 9; Извештај о станју благајне Удружења судија, стр. 17; Извештај Надзорног одбора Удружења судија, тр. 18; Предлог буџета, стр. 18.

Др. *Иво Лешић*, Положај судија у савременој држави, стр. 19

Др. *Адам П. Лазаревић*, Положај судије у савременој држави, стр. 25

Др. *Војислав Драгић*, Положај судије у савременој држави, стр. 33

Др. *Емилијан Богосављевић*, Реформа судског законодавства, стр. 37

Др. *Мироslav Мућа*, Потреба реформе судског законодавства, које треба боље да одговара народним и државним интересима, стр. 45

Будимир Плакаловић, О потреби реформе судског законодавства, стр. 54

Др. *Август Мунда*, Меја криминалнога и полијескега неправга тер бодоћи закон о прекршких, стр. 61

Павић Обреновић, О потпорном фонду Удружења судија, стр. 67

Мих. С. Злајановић, О потпорном фонду Удружења судија, стр. 75

Резолуција скупштине Удружења судија, стр. 78

† *Михаило Л. Стојадиновић*, стр. 80

Белешке, стр. 82.

ИСПРАВКА

На стр. 33, при преламању слога, изостао је наслов реферата г. Др. Драгића, који гласи: *Положај судије у савременој држави*.

Јов. Јов.
38566